

ΕΝΤΟΣ ΤΩΝ ΤΕΙΧΩΝ

Τεύχος 23

ΙΟΥΝΗΣ 87

Τιμή τεύχους £1.00

- η καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος
- κυπριακή χλωρίδα και πανίδα
- η ρυπανση των νερων
- καταναλωση και περιβαλλον
- το αυτοκινητο σαν πηγη ρυπανσης
- οδοιπορικο στον ακαμα

εκδήλωση για το περιβάλλον στο «ρήγα φεραίο»

Ο Πολιτιστικός Σύλλογος «ΡΗΓΑΣ ΦΕΡΑΙΟΣ», με την ευκαιρία του Ευρωπαϊκού Έτους Περιβάλλοντος και ιδιαίτερα της Παγκόσμιας Μέρας για το Περιβάλλον, οργανώνει την Τετάρτη 3 Ιουνίου 1987, ώρα 8 μ.μ. στο οίκημά του εκδήλωση-συζήτηση για το Περιβάλλον.

Στην εκδήλωση αυτή και στην προσπάθεια να καλυφτεί σφαιρικά το θέμα σε σχέση με το Κυπριακό χώρο καλέστηκαν να κάνουν σύντομες (δεκάλεπτες) εισηγήσεις εκπρόσωποι

- του Συνδέσμου Προστασίας Κυπριακού Περιβάλλοντος
- της Υπηρεσίας Προστασίας Φυσικού Περιβάλλοντος του Υπουργείου Γεωργίας και Φυσικών Πόρων.
- του Τμήματος Εργασίας του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων.
- του Συνδέσμου Πολεοδόμων Κύπρου και
- της Παγκύπριας Ένωσης Επιστημόνων Χημικών

και θα ακολουθήσει συζήτηση.

Στο χώρο της εκδήλωσης θα υπάρχει έκθεση γελοιγραφίας και αφίσας για το περιβάλλον. ■

Διδάσκουν στο "Junior School" δέκα περίπου δάσκαλοι στους οποίους έχει παραχωρηθεί από το αρμόδιο υπουργείο άδεια εργασίας. Χωρίς οι άνθρωποι αυτοί να είναι Κύπριοι υπήκοοι, και απολαμβάνοντας ιδιαίτερα προνόμια που επίσημα τους δίδονται, στερούν το στοιχεώδες δικαίωμα σε κάποιους από τους 900 άνεργους Κυπρίους επιστήμονες να εργαστούν στην πατρίδα τους.

Ένα εξαιρετο παράδειγμα της νοοτροπίας που έχει αναπτυχθεί από το Διοικητικό Συμβούλιο και τους εκάστοτε διευθυντές είναι και αυτό που αφορά την ανάγκη της κάλυψης τεσσάρων κενών διδασκαλικών θέσεων. Δημοσιεύτηκε στον Κυπριακό Τύπο «αγγελία» που λακωνικά ανακοίνωνε την ανάγκη πλήρωσης για τον Σεπτέμβριο των κενών αυτών θέσεων. Όπως «ακριβώς» προνοεί ο νόμος. Οι αιτήσεις όλων απορρίφθηκαν, χωρίς η διεύθυνση και το Διοικητικό Συμβούλιο ασκώντας κάποια διακριτική διαδικασία, να τηρήσουν ορισμένα προσήματα. Καμιά από τις απορρίψεις δεν ενισχύθηκε έστω και από μια προσωπική συνέντευξη, αλλά και προφανώς ούτε και από σοβαρή μελέτη των προσόντων, των επιστημονικών ικανοτήτων της εκπαιδευτικής πείρας και υπηρεσίας, — στοιχεία που αποτελούσαν τις αιτήσεις

"JUNIOR SCHOOL" Αγγλικό σχολείο

πολλών «Κυπρίων υπηκόων.» — Αποκάλυπτα, αντιθέτως — σαν αποτέλεσμα της έρμης εκείνης της αποικιοκρατικής φλόγας, που συναντά κανείς και σ' άλλες εστίες της Κυπριακής Δημοκρατίας — δημοσιεύεται στα "Educational Times" μια διαφορετική αγγελία, πλέον ακριβής και καταποιστική. Την ίδια περίπου περίοδο ο διευθυντής ο οποίος ήδη έχει σταλεί στην πρωτεύουσα της «Μεγάλης Βρετανίας», μετά από προσωπικές συνεντεύξεις, προσλαμβάνει προ ημερών εις Λονδίνο τέσσερεις υπηκόους "Αγγλους, καλύπτοντας έτσι τις ανάγκες του "Junior School" δια υλικού όχι αυτόχθονου αλλά ξένου. Για την ακρίβεια αγγλικού. Θα αποτελούσε παράλειψη η μη αναφορά εις το αμφίβολο της «εκπαιδευτικής εμπέλειας». Μια σημείωση που αφορά αρκετούς, από τους ήδη τελούντας υπηρεσίαν, εις το εν λόγω σχολειόν και που συγκαταλέγονται εις την ομάδα των ξενόφερτων «βρετανών δασκάλων».

Τα στοιχεία που συνιστούν ενδείξεις πολιτικής χροιάς εις τα ως άνω δρώμενα, όχι δύσκολα θα μπορούσαν να ενισχυθούν και από άλλες αναφορές που προκύπτουν από τα αποτελέσματα και τη λειτουργία της αγγλικής πολιτείας του "Junior School".

Για τις μετενένιες πόλεις των παραλίων, αφθονούν τα αρνητικά σχόλια. Η Πάφος αποτελούσε εξαίρεση. Όχι πια. Ο κρίνος της άμμου εξαφανίστηκε κι' απ' αυτήν.

Οι πιο πολλοί νομίζουν ότι πρόκειται «μόνο» για ζήτημα αισθητικής. Μερικοί κυνικοί, που συνήθως επαγγέλλονται τους developpers, θεωρούν τις πόλεις αυτές αριστουργήματα. Οι ίδιοι αντιμετωπίζουν κάθε αίτημα των περιβαλλοντιστών με μετριπάθεια; «Γιατί είσατε εξτρεμιστές. Γιατί θέλετε την προστασία ΟΛΟΚΛΗΡΟΥ του Ακάμα; Γιατί θέλετε να μην αγγίξουμε ΚΑΘΟΛΟΥ την αλυκή της Λάρνακας. Αφήστε κάτι και για μας, τους κάυμενους». Οι άθλιοι ζητούν να ξεκοκαλίσουν τα τελευταία απομεινάρια του νησιού. Η κυβέρνηση τους ακολουθεί κατά πόδας, παίζοντας το ψεύτικο παιχνίδι της μέσης λύσης στο υπόλοιπο της προηγούμενης αφαίρεσης.

Η χερσόνησος του Ακάμα διατηρήθηκε ως ένα βαθμό διότι... ο αγγλικός στρατός κατοχής προκαλεί μικρότερες ζημιές από τον Αττίλα της τουριστικής βιομηχανίας. Η κυφορούμενη Δήλωση Πολιτικής που θα συνοδεύει τον πολεοδομικό νόμο προτίθεται, σύμφωνα με πληροφορίες μας, να μοιράσει τον Ακάμα σε τρεις ζώνες μη συνεχόμενες: μια που θα προστατευθεί, μια που θα δοθεί για έντονη τουριστική ανάπτυξη και μια που θα δοθεί στον ήπιο τουρισμό. Η περιβαλλοντική πολιτική της κυβέρνησης συνίσταται στο να ικανοποιεί όλα τα... γούστα αλλά δεν ασχολείται με την προστασία του περιβάλλοντος.

Η αλυκή της Λάρνακας είναι μολυσμένη, από το μόλυβδο της βενζίνης των αεροπλάνων, (και το αλάτι της φυσικά). Η αλυκή Ακρωτηρίου κινδυνεύει. Αιτία το νέο φράγμα του Κούρρη που θα προσφέρει νερό στον τουρισμό των κοκκινοχωριών, θα το αφαιρεί όμως από την περιοχή του. Η περιοχή της Πέτρας του Ρωμηού θα γεμίσει σύντομα με μπάγκαλους και ξενοδοχεία. Αυτό που καθυστερεί την έναρξη εργασιών στην περιοχή δεν είναι κανένας περιβαλλοντικός ενδοιασμός. Απλά το τεράστιο μέγεθος του σχεδίου, φοβίζει τους ίδιους τους επιχειρηματίες.

Μπροστά σ' όλες αυτές τις εξελίξεις, το περιβαλλοντικό κίνημα παρυσιάζεται δισταχτικό και ασυντόνιστο. Φαίνεται όμως ότι δεν υπάρχουν περιθώρια αναμονής.

ΚΑΤΑΧΩΡΗΣΕΙΣ

ΚΑΦΕ-ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΟ Η ΠΙΑΤΣΑ

νότια της πρασίνας γραμμής στη πλατεία της Λαϊκής γειτονιάς τερβίρουμε

Όλα τα είδη σαρμας φανήτα του φουρνου σαλατες φρούτα διαφόρων ειδών και όλα τα ποτα

Τιμές πραγματικής λαϊκής γειτονιάς

Γαβέρνα Αξιοθέα

δόδος Αξιοθέας - 9 τηλ. 430787 Αγίας Κασσιανός.

Περάστε τη δρυαυά σας στο κλασσικό παραδοσιακό δρομάκο με τα γεράνια.

Ναζί με τ' όμορφο και δροσερό υπάρχουν και η αντίστοιχη κουζίνα ποιότητας.

Επίσης Σουβλάκια σιεφταλιδικά αγουέι με δέκα (10) σελίνια τη πίττα.

Κονσε Δημουρτζος τηλ 453288 τραγουδάει: ζιανναίσις - κουρρ

ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΚΑΡΚΩΤΗΣ

Στα Ουδοουλιδη (δίπλα στο παλαιο δημαρχείο) τηλ 465329 465085

- Το πρωτο γραφείο μεταφορων της Λευκωσις με την αναλογη πείρα, γρηγορη εξυπηρέτηση ιζαι ζαμηλις τιμες

ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ

M + Γ Περικλέους Πειραιώς - 19 τηλ. 475996-7

Μεταφέρω, κουβαλώ ότι θέλετε - που μιτσίω ως μιάλο, Άψε σβήσε.

Φκιερώνω τζαι βάρους.

ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΟ ματθαίος

δίπλα από τη Φανερωμένη και τη Τζαμουδα

- Ανοιγουμε στις 4.00 το πρωι και κλεινουμε στις 17.00 μ.μ.
- Σερβιρουμε όλων των ειδών σουπες και προγεύματα από το πρωι και όλα τα είδη κυπριακών φαγητών στη διάρκεια της ημέρας.
- Τραπεζάκια έξω στην πλατει-ούλλα.

Αγγειοπλαστείο Αγγειοπωλείο

Γ. Κοντού στη Λαϊκή γειτονιά, τηλ 456977

- Όλα τα προϊόντα μας κατασκευάζονται από μας.
- Μια αντιπροσωπική συλλογή της κυπριακής αγγειοπλαστικής η οποία ενσωματώνει πνεύμα έρευνας και ανανέωσης με σεβασμό της παράδοσης.

ΜΑΕΙΡΚΟ ΠΩΡΓΟΣ ΛΑΚΗΣ

Πειραιώς 10 τηλ 476420

Απεναντι που το πλαρτι του παλαιου δημαρχιου

Μαειρκο για σουσις βαατουιν ιζαι για σουσις εββατουιν

Οτι φαι πεθιμα ο καθηνας

ΓΙΑΝΝΗΣ ΛΕΟΝΤΙΑΔΗΣ

Ληδράς 52-54 τηλ 450762

- Ταπέλλες και τέντες κάθε είδους
- Μεταξοτυπία σπέσιαλ
- Το γοργόν και χάριν έχει κι όποιος βιάζεται σκοντάφτει.

diaspro, 30 ιουλιου Τα παιδια του ημου ανοιγουν το παραδυρο της γαταλιας.

ΤΟ ΚΕΝΤΡΟ ΓΥΝΑΙΚΕΙΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ (ΚΕ. ΓΥ.Σ.) ΟΡΓΑΝΩΝΕΙ ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΤΕΧΝΗΣ ΑΠΟ ΤΗΝ 1-5 ΙΟΥΝΙΟΥ, 1987 ΣΤΗ ΛΕΥΚΩΣΙΑ ΜΕ ΤΟ ΑΚΟΛΟΥΘΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ:

1η Ιουνίου — Δευτέρα
α) 5.00 - 7.00 μ.μ. «Δημογραφικός Χορός και Παννίδα»: Εργαστήρι για παιδιά με την Αρίστυα Οικονομού και την Σαίρα Hall στο Εργαστήρι Τέχνης του Δήμου Λευκωσίας.

β) 8.30 μ.μ. — Έκθεση ζωγραφικής στο Εργαστήρι Τέχνης του Δήμου Λευκωσίας στην οποία θα εκθέσονται έργα τους Κύπριες, καλλιτέχνιδες.

2α Ιουνίου — Τρίτη
8.30 μ.μ. — Βραδιά μουσικής Jazz με το Κουαρτέτο για Jazz του Πάνου Οικονομού, στο Θέατρο Πύλης Δημοχώστου. Ειστήρια θα πωλούνται στα κατστήματα της Λαϊκής Γραπτέας και στο Bridge House. (€4.00 με ποτό).

3η Ιουνίου — Τετάρτη
8.30 μ.μ. — Βραδιά χορού και μουσικής με την νωστή χορευτήρια Maeefée Duprés του Dance Umbrella του Λονδίνου και τον μουσικό John-Marc Gowans με τρογιούδα, ιστορίες, χορό και το κομμάτι "I Owe You the Earth" σε χορογραφία της Αρίστυας Οικονομού στο θέατρο της Σχολής Φάκον. Ειστήρια θα πωλούνται στο British Council, στο Bridge House και σε όλα τα κατστήματα της Λαϊκής Γραπτέας (€3.00).

4η Ιουνίου — Πέμπτη
α) 5.00 — 7.00 μ.μ. «Παιδικό Δημογραφικό Παννίδα»: Εργαστήρι για παιδιά από την Juliaanne και τον Andrew στο Εργαστήρι της Πύλης Δημοχώστου.
β) 8.30 μ.μ. — Ορχήστρα του καθηγητή Michael Lewis του Πανεπιστημίου Μαίη των Η.Π.Α. με θέμα «Η Πνευματική Πορεία του Ανθρώπου Μέσω της Τέχνης» στο Εργαστήρι της Πύλης Δημοχώστου.

5η Ιουνίου — Παρασκευή
α) 8.30 μ.μ. — Προβολή της ταινίας του Michael Lewis «Ερωτες και ψυχή» στο Εργαστήρι της Πύλης Δημοχώστου.
β) 8.30 μ.μ. — Βραδιά Χορού και μουσικής με την Maudée Duprés και τον John-Marc Gowans στο Θέατρο Πολυθέατρο στη Λεωφόρο.

συνεδριο: θρησκεία-κοινωνία

συνδιοργανιώνουν: εντός των τειχών
της μονής κυκκίου
Intercollege

6-7 Ιουνίου στη μονή αρχιεργίου

Το «έντός» είναι συνδιοργάνωση, μαζί με το Intercollege και το Κέντρο Μελετών της Μονής Κύκκου (ΚΕΜΚ), συνεδρείο με τίτλο «θρησκεία και κοινωνία». Το συνέδριο θα γίνει στη Μονή Αρχιεργίου, όπου στεγάζεται το ΚΕΜΚ, στη Λευκωσία, το Σάββατο-κυριακό 6/7 Ιουνίου, 1987... Με ποια λογική όμως να ανοίξουμε ένα τέτοιο διάλογο στην Κύπρο σήμερα. Δεν είναι η θρησκεία ένα φαινόμενο ξεπερασμένο, μια ιδεολογική αντίληψη της ζωής αναχρονιστική και αντιδραστική; Πρέπει να απολογηθούμε ότι οι γνώμες μέσα στη κυρίαρχη του «έντός» ήταν συγκρουόμενες. Τελικά επικράτησε η άποψη ότι ο διάλογος αξίζει να γίνει και οι διαφωνούντες ως συνεχιστές το «κοινοπρακτικό» σε πλατύτερη βάση, στη διάρκεια του σεμιναρίου.

Χαίρομαστε να πούμε ότι εξασφαλισόμαστε τη συμμετοχή στο συνέδριο των πιο κάτω Ελλαδίτινων ομιλητών, πολλοί από τους οποίους έχουν παίξει πρωτοποριακό ρόλο στον αντίστοιχο διάλογο που άρχισε και συνεχίζεται, στην Ελλάδα:

* Κωστής Μοσκόφ (διετέλεσε 6/7 της του Κέντρου Μαρξιστικών Ερευνών Θεσ/κης): είναι γνωστός για τα βιβλία του «η διαμόρφωση της εθνικής και κοινωνικής συνείδησης στην Ελλάδα», «δοκίμια 1,2,3 κ.α. Δημοσιογραφία στα Νέα και την Πρώτη».

* Κώστας Ζουράρις (καθηγητής κοινωνιολογίας στο Πανεπιστήμιο Παρίσι VIII, συγγραφέας, αρθρογράφος και δοκιμογράφος σε διάφορα ελληνικά και γαλλικά έντυπα).

* Χρήστος Γιαννάρας (καθηγητής στην Πάντειο, συγγραφέας δεκάδων βιβλίων για την Ορθοδοξία, την Φιλοσοφία, κ.α. και γνωστός στους Κυπρίους από διάφορες δηλώσεις του εδώ).

* Γιώργος Μουστάκης (κοινωνιολόγος-θεολόγος, καθηγητής στο Αμερικανικό Κολλέγιο Ελλάδας και Eurocentre).

* Χαίρομαστε ιδιαίτερα για το γεγονός ότι στο συνέδριο συμμετέχει επίσης, από μέλη του Περιοδικού «ΑΝΤΙ» ο Άκης Κοσάνης.

Από πλευράς κυπρίων ομιλητών συμμετέχουν οι:

— Λεωνίδας Παντελίδης (καθηγητής ανθρωπιστικών επιστημών στο Intercollege).

— Νίκος Περιστάνης (καθηγητής κοινωνικών επιστημών στο Intercollege και ΑΤΙ).

— Χάρης Αναστασίου (καθηγητής κοινωνικών και ανθρωπιστικών επιστημών στην Αμερικανική Ακαδημία Λάρνακας και ΑΤΙ).

— Κυριάκος Μαρκίδης (καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Μαίρι Αμερικής), συγγραφέας του «Rise and Fall of the Cyprus Republic» και του «Vagus of Stronolos».

Τα θέματα του σεμιναρίου θα χωρίζονται σε τρεις ενότητες. Η πρώτη ενότητα με θέμα «θρησκεία-κοινωνία» θα περιλαμβάνει εισηγήσεις για την σχέση θρησκείας και κοινωνίας στην Κύπρο, την κοινωνική παρέμβαση της εκκλησίας, κ.α. Στην δεύτερη ενότητα με τίτλο «θρησκεία-κοινωνικά Κινήματα-Διάλογος», θα γίνουν εισηγήσεις γύρω από τον διάλογο Μαρξιστών και Ορθοδόξων στην Ελλάδα, και για το φαινόμενο της νεο-ορθοδοξίας. Στο τρίτο και τελευταίο μέρος «Κοινωνική και Θρησκευτική Συνείδηση και Σύγχρονη Σκέψη» η σκοπιά ανάλυσης θα είναι περισσότερο φιλοσοφική-αναλυτική.

Για περισσότερες πληροφορίες και το αναλυτικό πρόγραμμα του σεμιναρίου μπορείτε να απευθυνθείτε στο «έντός» και στο Intercollege.

Για εκείνους που δεν έχουν πεισθεί καθόλου για την σοβαρότητα της προσπάθειας μας (!) — τους ζητούμε να

ανέσουν τις φωνές αντίθεσης τους στο σεμινάριο. Στο μεταξύ, και για να δέσουμε μια γύση του είδους της συζήτησης στην οποία σας προσκαλούμε, δημοσιεύουμε ένα μικρό κείμενο του Κωστή Μοσκόφ, με θέμα τον σχολιασμό του αντίστοιχου διαλόγου στην Ελλάδα.

η ανίχνευση της παραδομένης μας ιδεολογίας

Ενώμια ανένα μετά την οικοδόμησης της εξαρτήματος της Δύσης του νεοελληνικού κράτους μας, γίνεται επιτέλους επικεντρο της αναζήτησης — στα προαύλια των πανεπιστημίων μας, στα στέκια της διδασχης, στον τύπο — η συντριμμένη από τη διείσδυση της εξάρτησης, η αποδιοργανωμένη από την κυριαρχία του ιμπεριαλισμού, πολιτιστική μας ταυτότητα. Και αυτό σαν μια επιστημονική διερεύνηση, σαν μια ανίχνευση με μέθοδο διαλεκτική και υλιστική, της παραδομένης ιδεολογίας μας, στη συμπύκνωσή της — στα δόγματα της θεολογίας ή στα σχήματα της πιο καθημερινής μας ζωής...

Να καταδιωθούμε με μέθοδο λοιπόν και τόλμη ως τα μύχια του συλλογικού Είναι μας, να παλέψουμε για να το αποκαλύψουμε όπως αυτό προχωρεί και διαμορφώνεται, κάτω από τους νόμους κίνησης της ύλης, μέσα από τις αντιθέσεις της κοινωνίας στον Καιρό.

Να επισημάνουμε ωστόσο τους κινδύνους... Η ανίχνευση του ιδεολογικού μας γίνεσθαι — όπως αυτό διαμορφώνεται μέσα από τους νόμους κίνησης της ύλης και τις εκπτώσεις της ιστορίας — η αποκρυπτογράφηση των σχημάτων και των συμβόλων του παραδομένου λόγου μας πρέπει να έχει στόχο την ανάκτηση της εθνικής πολιτιστικής μας ταυτότητας μέσα από τους όρους που προσφέρουν για την υπέρβαση της εξάρτησης οι νόμοι αυτοί της κίνησης της ιστορίας.

Η ανίχνευση της συντριμμένης εθνικής μας ταυτότητας πρέπει να εντοπίζει τη διεύθυνση της εξάρτησης αφομοιώνοντας ως τα θετικά προϊόντα της διεθνούς Πράξης, λέγοντας Ναι

στη διαλεκτική του πον ρία του τόπου, του εθνικού με το διεθνές.

Διαλεκτική που δε αποβάλλει — έτσι όχι στην αναβίωση παραχρησμένων σχημάτων, αλλά στον παραπέρα ανθρώπιμο της ύλης, στην κυριαρχία του ανθρώπου πάνω στην αφρόεστη διαλεκτική της ύλης, διαλεκτική που θα αποβλέπει έτσι στην πραγμάτωση του αράματος και του κρημού του ανθρώπου για την απελευθέρωση του από τα δεσμά της ταξικής κοινωνίας και της φύσης, διαλεκτική που θα αποβλέπει μέσα από τους τροπικούς κινήσεις της ύλης στην αναδόμηση της ζωής με τους κρημούς και τα όνειρα του ανθρώπου επίκεντρο.

Ο διάλογος μια προωθημένης διαλεκτικής σκέψης με τη σκέψη της χριστιανικής Ορθοδοξίας, την παραδομένη ιδεολογία — τον εκφραστή αυτού των δρωμένων του λαού μας μέσα από την κυριαρχία για δυο χιλιάδες χρόνια γλώσσα της θεολογίας — ο διάλογος αυτός, ιδιαίτερα ζωντανός σήμερα, είναι διάλογος ποητής, διάλογος προσφυλισμού, ή διάλογος γνώριμης:

Είναι διάλογος που αποσκοπεί να αφομοιώσει τον Άλλο ή διάλογος που αποσκοπεί στη διάλυση μιας εκατέρωθεν καχυποψίας, διάλογος που δε ζητά από να μέρη του να απορηθούν το ιδιαίτερο ιστορικό πρόσωπο τους αλλά ζητά να γενερέσουν τους όρους και τα όρια που τα συγκρατούν, διάλογος που ζητά να βρεθούν οι δυναμότητες μιας οικιαρχίας στη μάχη για τον εντοπισμό της διεύθυνσης της εξάρτησης και την κατάλυση έτσι της εξάρτησης — της εξάρτησης που συντριβεί την οικιαρχική πολιτική και πολιτιστική υπόστασή μας:

Ο διάλογος αυτός, σε άλλα πλαίσια της γης επέτυχε ήδη και εργολέιο της επαναστασιακής Πράξης, συναντά ωστόσο στον τόπο μας — δίπλα στο ενθουσιαστικό ενδιαφέρον των πολλών — και την αμύχη ή πεισματικά αρνητική στάση μεγάλου μέρους του προσδευτικού αλλά — για τους αντίθετους λόγους — και του συντηρητικού κόσμου μας.

Βέβαια η εξάρτηση έχει διεισδύσει βαθιά, η πάλη για την κατάργησή της προκαλεί έτσι τη φυσική, οργανική αντίδραση ενός αλλοτριωμένου στα βυτικά ιδεολογικά σχήματα συντηρητικού, φιλελεύθερου ή και μερξιστικού χώρου. Αντίδραση που

• Διευθύνεται από συντακτική επιτροπή
• Υπεύθυνος για το νόμο: Κωστής Αχιλιώτης
• Για τα υπογραμμένα κείμενα ευθύνονται οι συγγραφείς τους

εξώφυλλο: νεοκλή κυριακού

δείχνει πόσο η αφομοίωση στην ιδεολογία της συλλογικής μας Μητρόπολης Δύσης είναι προχωρημένη αντίδραση που δείχνει πόσο η εξάρτηση έχει εξορθώσει την κοινωνία μας μεταμοιώνοντάς τη σε ένα σύστημα μεταπρατικό. Αυτή η μεταπρα-

τική μας διάνοξη λιμνώνει ή δε θέλει να ξερεί πως βασική επιταγή των κλασικών της «φιλοσοφίας της Πράξης» είναι πως: «πρέπει να γνωρίσεις τις ιδιομορφίες της συγκρότησης της κοινωνίας κάθε χώρας όπως διαμορφώνονται στο γίνεσθαι

Το μηνιαίο περιοδικό της Πολύς Λευκωσίας.
Διεύθυνση: Μίνως 58 Παλά Λευκωσία.
Τηλ. 451279

περιεχομενα	
• θρησκεία-κοινωνία: ένα συνέδριο	2
• ο δύσκολος τοκετός του περιπολεοδομίας και οικιαρχίας νομοικ. αχιλιώτης	4
• «δηλώση πολιτικής»: 1 αχλαδι + 1 μήλο = ένα αγγουρι: κ. αχιλιώτης	5
• καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος: δρ. ανδρέας δημητρίου	6
• ο τουρισμός εκτός ελεγχου	8
• οικολογική γεωργία: θέμα επιβίωσης: δρ. μαρία αντωνίου	14
• το αυτοκίνητο σαν πηγή ρυπανσης της ατμοσφαιρας με μόλυβδο: αντωνίου αντωνίου-λετουργος περιβαλλοντος	17
• καταναλωση και περιβαλλον. το πρόβλημα των υλικών συσκευασίας κυριακος ταμιλλης	21
• η κυπριακή χλωρίδα και πανίδα το μέλλον είναι ζοφερο: μυρουλα χατζηχριστοφορου	24
• ρυπανση των νερων και φυσικα λιγα για τις χελώνες: μια συνεντευξη με τον α. δημητροπουλλο	27
• οδοιπορικο στον ακαρα: αννα τενεζη	30
• στα μονοπατια της ποιησης βούτσικ του μυυχνερ: μια προσεγγιση: καιτη οικονομιδου	34
• αμερικα: κακιας νικολαου	36
• για την ακριβεια... ελενας τουμαζη	38
• παλια λευκωσια, αγιος κασιανος και χρυσαλινωτισσα: αικατερινη αριστειδου	40

Δυσκολός τοκετός του περιπολεοδομίας και οικιστικής νομού

Ο περί πολεοδομίας και οικιστικής νόμος ψηφίστηκε από τη βουλή το 1972. Είχε την φιλοδοξία (ή υποτίθεται) να οργανώσει το αναπτυξιακό πρόγραμμα της ΝΗΣΟΥ (τότε ολιγότομο διχοτομημένης) και ΠΙΡΙΝ το «οικονομικό θαύμα» του μεταπολεμίου που επικεντρώθηκε στο νότιο μισό του νησιού. Άρα ο νόμος αυτός είναι απηχαιωμένος ήδη πριν την εφαρμογή του.

Η καθυστέρηση 15 ελάκμων χρόνων στην εφαρμογή του νόμου και μάλιστα αυτών των συγκεκριμένων χρόνων, που μετέβαλαν ουσθέμελα το πρόσωπο της χώρας, αποδεικνύει ότι η αρχουσα τάξη ουδέποτε κατανόησε την αναγκαιότητα ενός στοιχειώδους εστω σχεδιασμού της αναπτυξιακής δραστηριότητας. Ουσιαστικά ο νόμος θεωρήθηκε αντι-αναπτυξιακός και μάλιστα από το σύνολο των πολιτικών κομμάτων από τα οποία κανένα δεν αντιστάθηκε ουσιαστικά τόσα χρόνια τώρα. Είναι ένα ακόμα συγκεκριμένο παράδειγμα της ζημιάς που προκάλεσε η πλήρης επικέντρωση της ζήτησης που προκάλεσε η πλήρης επικέντρωση της πολιτικής σκέψης και δράσης στο πολιτικό μας ζήτημα. Τώρα η ελληνοκυπριακή κοινότητα βρίσκεται περικυκλωμένη ανάμεσα στους στρατούς κατοχής και το μπεντονένιο φράγμα που της φράζει τη θάλασσα. Το οικονομικό θαύμα φυσικά την γεμίζει περηφάνεια.

Τώρα είναι καιρός για σκέψη. Αλλάζει, τυχαία, ο ρυθμός ανάπτυξης ή στασιμότητα είναι προτιμότερο να υπάρξει κάποια νομοθεσία. Απλά είναι εφικτό και κάποια ανθεώρηση μερικών να ρυθμιστούν. Είμω πρέπει να σημειωθεί ότι η νέα νομοθεσία (μάλιστα γι' αυτή του 1972) θα επικεντρώνεται στην βέλτιστη πολεοδομική πρόοδα του οικονομικού θαύματος. Ο διαφορετικός ρόλος του νόμου θα είναι πολύ περισσότερο αλλοίως ολόκληρη «αναπτυξιακά έργα» θα πρέπει να θεωρηθούν σκοπιμότητα και να πουν για ανακάλυψη.

Ενδεικτικό της ολκής προχειρότητας που χαρακτηρίζει την πολεοδομική αντίληψη της κυβέρνησης είναι ο καθολικός των πολεοδομικών ζωνών ΠΙΡΙΝ από τον καθορισμό των ρυθμιστικών σχεδίων. Ο ρυθμιστικός και η προχειρότητα κυριάζουν ακόμα και από την σκοπιά της στεγής τεχνοκρατικής οχλήματος. Απλά ως λείπει οπότε δηλαδή προσπάθεια για την αντιμετώπιση του ζητήματος

από πολιτική και κοινωνική άποψη. Σ' αυτό εξαρτώνται και τα συνθήματα και η κοινή ζωή με τον μακρόχρονο περιορισμό των απαιτήσεων. Στο στενό οικονομικό πεδίο και το παραγωγικό επενδεδνημένο παύει να υπάρχει η καλύτερη ποιότητα ζωής.

Ένα λοιπόν βελτιωμένο οικονομικό και οικιστικό, εν δυνάμει 1987, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης ρηθύναν ότι μάλιστα για να αποδείξουν το κατεχθέν της εφαρμογής του νόμου ο αρχής κατέβη: κάπας στη βουλή για να ενεργοποιηθεί. Πλην όμως το ίδιο ζήτημα απορρίπτει. Δεν υπήρξαν οι κατάλληλοι τοπικοί μηχανισμοί, δεν υπήρχαν τοπικά σχέδια... υπάρχουν συντομία ελλογές, δηλαδή τον αρχόμενα φλεβάρη. Φαίνεται ότι θα υπάρχουν πολύ περισσότερα κόκκοφισμένοι παρά ευχαριστήματα.

Είναι κοινό μυστικό ότι πριν την δημιουργία πολεοδομικών ζωνών η οικονομική αλλά και αυτή του ελεύθερου ακόμα και πριν την κατασκευή ενός δρόμου, το

παρακτινιο θρηάζει. Αυτό που είναι μυστικό για τους πολλούς είναι χρονοφύλακός για τους σκεπτικιστές τους νης. Και οι περιορισμοί που δημιουργήθηκαν ως διαμαρτυρία μέσα σε μερικά χρόνια είναι ονομαστικά γενναίοι. (Να κι' ένα πλεονέκτημα της μικρής κοινωνίας).

Γνωστός λοιπόν οι κομινές, ανώστα όμως τα πολεοδομικά σχέδια στον κόσμο ακόμα και στις περιφέρειες, όπως και στις πόλεις, όπως και στις πόλεις, όπως και στις πόλεις, όπως και στις πόλεις. Η διαφύλαξη λοιπόν είναι φάρμακο και τρόπος για τις αρχές. Η μισθολογία και το απορρήτο είναι ο θείος τους. Είναι ο φόβος μπροστά στην κριτική, είναι η ανταλλακτική αξία του «μυστικού» στην παραγορά, είναι ζήτημα βυζαντινής κοστρώσεως, είναι ενδοκτιώσης άμυνα της κάθε εξουσίας. Μάλιστα ένα μπράντι-κάουσα απ' όλα αυτά.

Από τη συζήτηση γύρω από το θέμα της εφαρμογής του περιού ο λόγος νόμου, φάνηκε επίσης ανάλυση η γενικότερη αδυναμία και ελλειψία βούλησης του κράτους (τουλάχιστον) να σεβαστεί τις στοιχειώδεις υποχρεώσεις του προς τις τοπικές αρχές, όπως π.χ. την υποχρέωση του να πληροσφρεί εγκαίρως και επαρκώς τις αρχές αυτές. Φάνηκε επίσης η δυσκολία εδραίωσης πίεσης από τους δήμους προς την κεντρική εξουσία όπως επίσης και η αδυναμία των πικρών δήμων να αντιμετωπίσουν στις υποχρεώσεις τους, στη περίπτωση αυτή να μεθούν και να καταλάβουν καλά το τι συμβαίνει. Αυτό φυσικά είναι ζήτημα ελλείψεως μηχανισμού, δηλαδή έλλειψης λεφτών. Αν θέλουμε τοπικές αρχές αποκεντρωμένες στο έπακρο, ότι ως αφορά ένα μέρος των εσόδων του κράτους, πρέπει να διατίθεται αυτόματα σ' αυτές.

Γενικοί στόχοι
Στόχος της Δήλωσης Πολιτικής είναι να προσφέρει το πλαίσιο με βάση το οποίο θα πραγματοποιείται η ανάπτυξη στην Ύψαιθρο και τα Χωριά της Κύπρου, περιλαμβανομένης τόσο της προώθησης όσο και του ελέγχου της ανάπτυξης για τη χρονική περίοδο της παρουσίας Δήλωσης.

Η βελτίωση της ποιότητας της ζωής στα Χωριά και ο περιορισμός της αστυκίας αποτελούν σημαντικούς παράγοντες για τη χωροταξία της υπαίθρου. Το βιοτικό επίπεδο στην Ύψαιθρο και τα Χωριά πρέπει να βελτιωθεί με την προώθηση τέτοιων μέτρων και την ενθάρρυνση τέτοιων αναπτύξεων, ώστε να διατηρηθεί το βέλτιστο επίπεδο πληθυσμού σε αυτή.

Στόχος, επίσης, της Δήλωσης Πολιτικής είναι η προώθηση ανάπτυξης που να βασίζεται στη βέλτιστη εκμετάλλευση των πλουτοπαραγωγικών πόρων της Νήσου, στους οποίους περιλαμβάνονται η γη, το νερό και το εργατικό δυναμικό καθώς και η χρήση των πόρων αυτών σε συνδυασμό με τους κεφαλαιουχικούς πόρους, ιδιαίτερα σε σχέση με τις κύριες δραστηριότητες της γεωργίας, της βιομηχανίας και του τουρισμού. Στόχος είναι επίσης η ισορροπημένη ανάπτυξη με βάση τις πλουτοπαραγωγικές δυνατότητες και η προσφορά βέλτιστων συνθηκών διαβίωσης και απασχόλησης.

Μια ορθή χωροταξική πολιτική πρέπει να επιδιώκει και τους πιο κάτω γενικούς στόχους στην Ύψαιθρο και τα Χωριά:

- (1) Την αρμόζουσα κατανομή, διαβίωση και απασχόληση του πληθυσμού.
- (2) Τη βέλτιστη και εκμετάλλευση του γεωργικού και κτηνοτροφικού δυναμικού.
- (3) Τη βέλτιστη εκμετάλλευση του τουριστικού δυναμικού.
- (4) Τη βέλτιστη εκμετάλλευση του βιομηχανικού δυναμικού.
- (5) Τη βέλτιστη του οδικού δικτύου και ομαλή μεταφοράν.

Δήλωση πολιτικής: 1 αχλαδι + ένα μηλο = 1 αγγουρι

«Η Δήλωση Πολιτικής σκοπό έχει να προσφέρει το πλαίσιο με βάση το οποίο θα ρυθμιζόταν η ανάπτυξη στις αγροτικές περιοχές πάνω σ' ενιαία βάση».

«Η Δήλωση Πολιτικής αποτελεί «ΣΧΕΔΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ» όπως τούτο ορίζεται στην περί Πολεοδομίας και Χωροταξίας Νόμου του 1972» κλπ.

«Η Δήλωση Πολιτικής προορίζεται να καλύψει την περίοδο 1987-2000» κλπ.

Αυτό είναι αποσπασματικό από τον πρόλογο του προσχεδίου Δήλωσης.

Η «Δήλωση» αυτή είναι λοιπόν σημαντική. Θα καθορίζει ποια ειδικά θα έχει η αγροτική Κύπρος όταν θα υιοθετηθεί στην επόμενη χιλιετηρίδα μετά την γεννηση του Κυρίου Ημών Ιησού Χριστού. Η σημαντική αυτή «Δήλωση» αλληλεπιδρά ανάμεσα στα κυβερνητικά κλίμακα και θεωρείται απαραίτητη. Γιατί, μήπως για να μην το μάθουν οι Τούρκοι;

Οι στόχοι της Δήλωσης Πολιτικής είναι ευγενικοί και τους παραθέτουμε.

- (6) Το σεβασμό των περιβαλλοντικών αναγκών, περιλαμβανομένης και της πρόνοιας επαρκών και κατάλληλων διευκολύνσεων για την αναμυχή του κοινού.
- (7) Την προστασία, διατήρηση και προβολή του αξιόλογου φυσικού και ορεινόπεδου περιβάλλοντος.
- (8) Τι βέλτιστη εκμετάλλευση των φυσικών πόρων της Νήσου

Ειδικοί στόχοι

Οι ειδικοί στόχοι αποτελούν τη βάση για τη διαμόρφωση της πολιτικής για την ανάπτυξη που ανακαμπώνεται στην παρούσα Δήλωση Πολιτικής:

- (1) Η διασφάλιση ότι η ανάπτυξη που αρμόζει: ή του είναι αναγκαία στην Ύψαιθρο και τα Χωριά θα τοποθετηθεί κατάλληλα και σχεδιάζεται προσεκτικά ώστε να προστατευτεί ο παραδοσιακός, αισθητικός και αγροτικός χαρακτήρας των χωριών και να βελτιώνεται η ποιότητα

- (2) Η βέλτιστη διαχείριση των υδάτινων πόρων και η παρεμπόδιση της ρύπανσης τους.
 - (3) Η διασφάλιση ότι τα Χωριά και η Ύψαιθρος προστατεύονται από ακατάλληλους τύπους ανέπτυξης.
 - (4) Η διατήρηση οικοδόμησε συγκεκριμένης οικονομίας ή ομάδες οικονομικών ή περιοχών ειδικού κοινωνικού, πολιτιστικού, αρχιτεκτονικού, ιστορικού, οικολογικού ή άλλου ενδιαφέροντος ή άλλου ενδιαφέροντος η χαρακτήρα ή φυσικής καλλονής.
 - (11) Η ανάκτηση εγκαταλειμμένης γης και η επαναφορά της στη συνθήκη σε επικρατέχνη χρήση.
 - (12) Η βέλτιστη χρήση της γης καθώς και η βέλτιστη παροχή κοινωνικών και συγκοινωνιακών διευκολύνσεων και διευκολύνσεων αναμυχής οι οποίες να ικανοποιούν τις ανάγκες του πληθυσμού που διαμένει στην Ύψαιθρο και τα χωριά κοινωνική, τουριστικές, βιομηχανικές και άλλων χρήσεων και η βέλτιστη εκμετάλλευση της.
 - (5) Η προστασία του ορεινού πλούτου και η διασφάλιση της βέλτιστης εκμετάλλευσης του και της επαναφοράς της γης στη συνθήκη, όσο αυτό είναι δυνατό στην αρχική της κατάσταση.
 - (6) Η διατήρηση περιοχών ειδικής αξίας, λόγω της ποιότητας του τοπίου του ή της σημασίας τους, για σκοπούς αναμυχής ή λόγω του οικολογικού ή φυσικογραφικού ενδιαφέροντος τους.
 - (7) Η ενθάρρυνση της διατήρησης και προστασίας της χωριότητας και πανίδας της Νήσου.
 - (17) Η ενθάρρυνση της επέκτασης κατάλληλων τύπων ανάπτυξης, μέσα σε επιλεξιμένα χωριά.
- Η πρώτη αντίκλιση είναι ότι η περιγραφή των στόχων είναι λεπτομερής και ακριβής. Η ίδια δήλωση συνοδεύεται με ένα γλωσσάριο των εννοιών για «τους σκοπούς της δήλωσης» καθορίζοντας τι σημαίνει για παράδειγμα «οικονομία», «εργαστήριο» κ.λπ. Η αλήθεια είναι διαφορετική. Το κείμενο αποφεύγει να καθορίσει τις βασικές έννοιες που χρησιμοποιεί και που έχουν σχέση με την ανάπτυξη. Για παράδειγμα: τι σημαίνει βέλτιστη αξιοποίηση πόρων; Ας υποθέσουμε ότι το κείμενο γραφτηκε από κάποιο έγνωστο κύριο. Ας τον ονομάσουμε κύριο Φ. Μέσα στο μυαλό του κυρίου Φ, τι σημαίνει «βελτίωση»; Τι σημαίνει «αξιοποίηση»; Η ίδια φραση μάλιστα «αξιοποίηση» (ή παίζει τον ρόλο) παρατηρείται συνεχώς. Εδώ όμως είναι ακριβώς που ούρεται να γίνει μια σκέψη, είναι ακριβώς αυτές οι έννοιες που υπό το φως της κυπριακής εμπειρίας, πρέπει να συγκεκριμενοποιηθούν. Το γεγονός ότι χρησιμοποιούνται τόσο απλοϊκά σημαίνει ότι τους δίνεται το τρέπον θεοειχόμενο. Εφαρμόζοντας ως ειδικότητα. Γι' αυτό η δήλωση Πολιτικής είναι κλισιακή και υπαναποδυτική. (Με την έννοια ότι τα προτεινόμενα μοντέλα «ανάπτυξης» επαναπροσδιορίζει μεν άλλα διατηρεί δέν την υπαναποδυτική θέση της Κύπρου μέσα στο πλαίσιο των διεθνών οικονομικών σχέσεων).
- Όμως η Δήλωση Πολιτικής χαρακτηρίζεται επίσης από έλλειψη ευθύτητας. Αφήνει συνεχώς παραβλεπόμενα χαρακτηριστικά παράδειγμα η παράγραφος 3(11) με τίτλο ΠΟΛΙΤΙΚΗ (αναφέρεται στην ανάπτυξη των οικιών «βιοσφαιρική καλλονή»). Ανάπτυξη σε Ακτές Φυσικής Καλλονής, δεν θα επιβραδύνει ΕΚΤΟΣ σε εξαιρετικές περιπτώσεις όπου τούτο απαιτείται για σκοπούς ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΟΣ η ΔΕΝ ΜΠΟΡΕΙ να υλοποιηθεί ΑΛΛΟΥ η για

ΑΝΑΦΥΧΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΥ η για νεωρικούς η δασοπονικούς σκοπούς, νοούμενου ότι... (και καθορίζεται ότι η ανάπτυξη θα πρέπει να συνάδει με το περιβάλλον, να μη βλάπτει την δημόσια υγεία κ.λπ.). Αυτό το «εκτός σε εξαιρετικές περιπτώσεις» είναι χαρακτηριστικό της κυβερνητικής πολιτικής. Αυτή ακριβώς τη στιγμή στο Ζύγι κτιζείται ένα ξενοδοχείο σε χαλιτική γη, που παραχωρήθηκε από το Υπουργικό Συμβούλιο σε πρόσφυγα ξενοδόχο (τον καυμένο), με συντελεστή δόμησης 40% σε μια περιοχή όπου ο συντελεστής δόμησης είναι 10%. Φυσικά το ξενοδοχείο... θα συνάδει κ.λπ. Ο φάκελος που απολογά την παραχώρηση του χαλιτικού ΚΑΙ του συντελεστή είναι... μα τι άλλο, απόρρητος. Λοιπόν δεν εμπιστευόμαστε την αντίληψη της κυβέρνησης (αυτής ή της επόμενης ή της μεθεπόμενης) για το δημόσιο συμφέρον ή για την αναμυχή του καινού ή για το «αν δεν μπορεί να υλοποιηθεί αλλού». Να λείψουν τα «εκτός» και να μπου διαφανείς και ξάστερες διαδικασίες. (Ας είναι μέσω της Βουλής τουλάχιστον). Επαναλαμβάνουμε ότι αυτό το «εκτός» υπάρχει σχεδόν Σ' ΟΛΕΣ τις παραγράφους της δήλωσης.

Το ίδιο καίμενο χαρακτηρίζεται από μια φοβερή αντιφατικότητα σε βαθμό που αρκετές φορές να αυτοσυναιρείται. Διαβάζουμε π.χ. υπογράμμιστος να ειχθεί: «Η διατήρηση και βελτίωση των Περιοχών Φυσικής Κόλλωνής θα αποτελέσει τον ΚΥΡΙΟ στόχο της πολιτικής αυτής. Πρόθεση είναι να ληφθεί πρόνοια ώστε το κοινό να απολαμβάνει τις χαρές των περιοχών αυτών για υπαίθρια αναψυχή και ανάπτυξη. Οι περιοχές Φυσικής Κόλλωνής ΔΕΝ πρέπει να θεω-

ρούνται κατάλληλες για ανάπτυξη. ΕΝ ΤΟΥΤΟΙΣ οποιαδήποτε ανάπτυξη ηχρήση μέσα σ' αυτές θα πρέπει να βρίσκεται σε αρμονία ως προς την κλιμακα, το χαρακτήρα και το περιβάλλον και να έχει, μεταξύ άλλων, ΚΑΝΟΠΟΙΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΠΕΛΑΣΗ. Χωρίς την εφαρμογή της Δήλωσης συμβαίνουν τα ίδια. Π.χ. στον Ποταμό του Λιοπετρίου κόπηκαν αρκετά δένδρα (αυτό θα επιτρέπεται και από τη Δήλωση Πολιτικής σε... εξαιρετικές φυσικά περιπτώσεις και έχει κτιστεί ένα εστιατόριο στις οχθές. Η Πολιτεία για να δώσει την άδεια οικοδομής απαιτούσε να γίνει χώρος στάθμευσης αρκετών δεκάδων αυτοκινήτων πίσω ακριβώς από το εστιατόριο. Δεν θεωρήθηκε «κανονιστική προσπέλαση» η δημιουργία ενός χώρου στάθμευσης 500μ πιο πίσω. Υπ' όψη ότι μιλούμε για μια περιοχή που έχει κηρυχτεί προστατευόμενη.

Πιο συγκεκριμένα η όλη αναξιοπιστία της Δήλωσης Πολιτικής αποδεικνύεται στη περίπτωση της περιοχής του Ακάμα όπου καθορίζει, σύμφωνα με αξιόπιστες πληροφορίες, δυο τουριστικές ζώνες μια στη Λάρα και μια στη Τσεξέφτρα. Γύρω από το κυβερνητικό δάσος του Ακάμα δίνεται ένας τεράστιος συντελεστής δόμησης, 5% Ο Κ Φ παραμένει κούφος στις 4000 υπογραφές για τη δημιουργία Εθνικού Πάρκου σ' ολόκληρη τη χερσόνησο του Ακάμα.

Η όλη φιλοσοφία της δήλωσης παραμένει πιστή στην επιδίωξη του εύκολου κέρδους και της μακρόχρονης ζημιάς. Η τακτική αναφορά στη προστασία του περιβάλλοντος γίνεται δημαγωγικά και για λόγους μόδας. Η Δήλωση Πολιτικής είναι σαφώς αντιπεριβαλλοντική. ❊

ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Δρ. Ανδρέας Δημητρίου
Πρόεδρος Συνδέσμου Αρχαιολόγων

Άρδεις μετά την περίοδο της Βρετανικής κατοχής, μόλις δηλαδή η Κύπρος απέκτησε την ανεξαρτησία της, συνέπεσε να υπάρξει μια έντυπωσιακή ανάπτυξη του τουρισμού σε παγκόσμιο κλίμακα. Αυτή η ανάπτυξη επηρέασε και την Κύπρο και είχε για το φυσικό περιβάλλον της δυσμενή αντίκτυπο, γιατί μας βρήκε απροετοίμαστους χερ-

ρισ την κατάλληλη νομοθεσία, που θα προστατίε το φυσικό περιβάλλον και συνέμαθατο έκανε μια ελκυστικό για τους ξένους. Και αυτό τον τρόπο υπέστη ανεπανόρθωτη ζημιά η μοναδική παραλία της Αμμοχώστου και ενώ πριν την εισβολή ακούσαμε ότι μετά από αυτό το τραγικό θα έμειναν τελείως καίτοι άσβε-

στοι είδους καταστροφές και πως θα είμαστε πολύ προσηκτικοί στο μέλλον, ήρθε η Τουρκική εισβολή και κατοχή που είχε ως συνέπεια κώλυσε την ίδια και χειρότερη αποβία. Εξαιτίας της ανάγκης να δημιουργία εργοταξίος και της ακόμη πιεστικότερης ανάγκης για εισροή ξένου συναλλάγματος, άρχισε μια δεινή στην αρχή και φρενιτιώδης αργότερα, καταστροφική «ανάπτυξη» των παραλιών. Γίναμε λοιπόν μάρτυρες της αναγκαστικής εναέριας απομάκρυνσης των θαλάσσιων περιοχών της Λεμεσού, χειρότερη κι από αυτό της Αμμοχώστου. Αν όμως υπήρχε κάποια δικαιοσύνη γι' αυτή την καταστροφική επέκταση μετά την εισβολή, τέτοια δικαιοσύνη δεν υφίσταται σήμερα. Με μόνο 700μ ψηφής νινόμεστε μάρτυρες της ληστικής και στη Λεμεσό και στην Πάφο και στη Λάρνακα και αλλού. Ευτυχώς που οι πατεράδες των Λαρνακικών προνόησαν και μας παραδώνσαν την παραλία των Φοινικαυδών, διαφορετικά αν ενσπόκετο στους σύγχρονους μας θα είχαν στήσει το τείχος από μπρόν μετξύ του αγάλματος του Κιμωνα και των κυμάτων, όπως έχουμε δειλά στη μέρια των ψαρδών.

Μέσω στον πυρετό της «ανάπτυξης» της Λεμεσού

δοθηκαν βορά και οι τόποι της Δυτικής νεκρόπολης της Αμμοχώστου. Κοιμήθηκαν ήσυχοι οι πρόγονοί μας και ξαφνικά ανακαλύφθηκε ότι μας ήταν εμπόδιο. Τους καθαρίσαμε λοιπόν στα γρήγορα, πακετάσαμε τα αντικείμενά που τους συνδέσαν σ' ένα μουσείο, ισοπέδωσαμε τις κατοικίες της αυλής όπως νόμιζαν, ανάστρωσε τους και στήσαμε παράφρεσ οικοδομής χείμα ει' αυτό, πρόγονοίς θα οικεπόμασται. Από 300 και πλέον τάφους, ούτε στο εσώτατο των δυο χερσών δεν χρησιμοποιούνται αυτοί που θεωρήθηκαν διατηρητέοι. Και αυτοί, όμως βρίσκονται στις οχθές κάποιων ξενοδοχειακών διαμερισμάτων για να χρησιμοποιήσιν ως τουριστική ατραξιόν.

Η μόνη περιοχή που έμεινε μέχρι σήμερα ανέπαφη είναι η χερσόνησος του Ακάμα. Όμως κι εδώ κάποιοι επιτήδειοι, γομίζουν τα μισιά των κατοίκων των χωριών της περιοχής ότι χρειάζονται λαμβρόροι και πολυάριθμα κτίρια για να θεωρηθεί ότι μπήκαν στην οδό της ανάπτυξης. Ο Σύνδεσμος Αρχαιολόγων πιστεύουμε πως δεν θα πρέπει να γίνει κάτι τέτοιο και πως υπάρχουν άλλοι τρόποι για να απεληθούν τα χέρια χωρίς από το μοναδικό σε μορφή τοπίο του Ακάμα. Έκείνο που ως Σύνδεσμος

Αρχαιολόγων τονίζουμε (δηλαδή είναι η διατήρηση της αρμονίας που υπάρχει μεταξύ παλαιότερων κατασκευών και φυσικού περιβάλλοντος. Για παράδειγμα, οι κερραμεικές στέγες των σπιτιών στα ορεινά και ημιορεινά χωριά μας πρέπει να διατηρηθούν ομοειδή. Τα μικρά ξακλήσια δεν πρέπει να εφευθούν στη μορφή τους, οι δε τοιχογραφίες τους πρέπει να διατηρηθούν. Έχουμε μάταια ταξιδεύσει στις εκκλησίες του Ακάμα υπάρχουν τοιχογραφίες μέχρι το 1938 η ακριβή το 1971 και σήμερα δεν υπάρχουν. Το ίδιο συμβαίνει και με άλλες εκκλησίες της περιοχής Πάφου, γι' αυτό και πρέπει να ληφθούν μέτρα προ-

στασία του φυσικού περιβάλλοντος δεν είναι μόνο προστασία αυτής του της φύσης όπως και των μνημείων του παλαιότερου πολιτισμού που είναι δομένα μαζί με το φυσικό τοπίο. Καταστροφή του περιβάλλοντος είναι και το κτίσιμο κτιρίων που δεν συνάδουν με τα πεδία. Πολύ περισσότερο είναι τα τελευταία χρόνια η εκκλιση του Γράλλου κληρονομία από την Οινία ως ορυμμία παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομίας. Ήδη μερικώς από αυτός αντιμετώπιζον άμεσα κίνδυνο από την ανεγερση διαφόρων κέν-

τρών σε μικρή απόσταση, ενώ άλλες κινδυνεύουν να εφευθούν στο μέσο οικογενειακή σμάν παρκαγών με όλα τα συνεπακοκωμένα. Η Κύπρος είναι η μόνη χώρα στην οποία οι άνθρωποι να μείνουν ανά σε όλα τα συνολικά και τα πάντα, αν ελεσπιν μερικά κτίρια, κυρίως της θρησκευτικής ορεινής, οι πόλεις μας θα έχουν τελείως σχρόβωλο, ύστερα από τη φέρση που ήπιαμε να κατασφραγίσουμε. Ο εδωτέοτε παλιό εστιακόν έχει κοσμορυθμό και ηρεσκησότητα, και στη θέση τους να ανεγείρουμε πολυάριθμα κτίρια, γαντισμένες κατασκευές που ούτε στο πνεύμα της αρχαιότητας μας καλά, ούτε στη μορφή. Εξυμπεριόνη κτίρια, εστιακές ανάγκες, αλλά και ως εστιακές, εστιακές και να σκελεπικές οικοδομής κτίριον η μη μόνον της αρχαιότητας, παρά και να κτίσει φοροι την καταστροφή. Όλα όσα αναφέρθηκαν πιο πάνω πιστεύουμε πως πρέπει να ληφθούν υπόψη στην παγκόσμια για να τοσοδομήσει, στη παλιά μας ένα περιβάλλον ανθρώπινο για καλύτερη ποιότητα ζωής. Η σωστή ανάπτυξη εμψύχων υποψη, το περιβάλλον και προς αυτή την κατεύθυνση πρέπει να κινήσουμε αν δεν θέλουμε να μας μείνει η αιωνία επερχόμενη γενιά. ❊

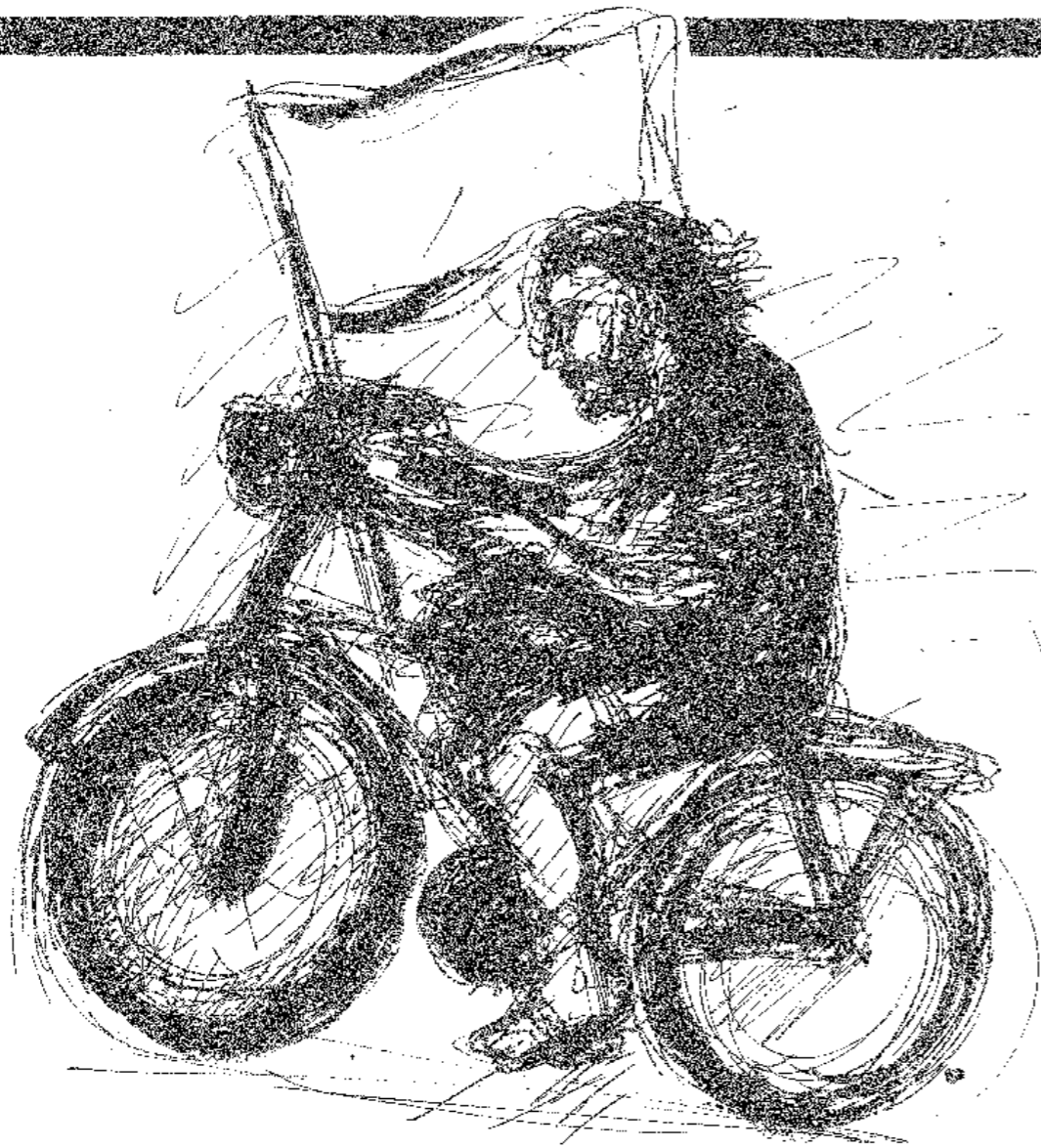
Στη Κύπρο του 2000 έπ' μας καταβεί στο κεφάλι κόνονε. Εδώ μια καινούργια πολυκατοικία μέσα στην καρδιά της Δυτικής νεκρόπολης της Αμμοχώστου.

Άγιος Θεόδωρος της Χαλκίδας. Τοιχογραφία του 12ου αιώνα μαζί με κοσμοεικόνες.

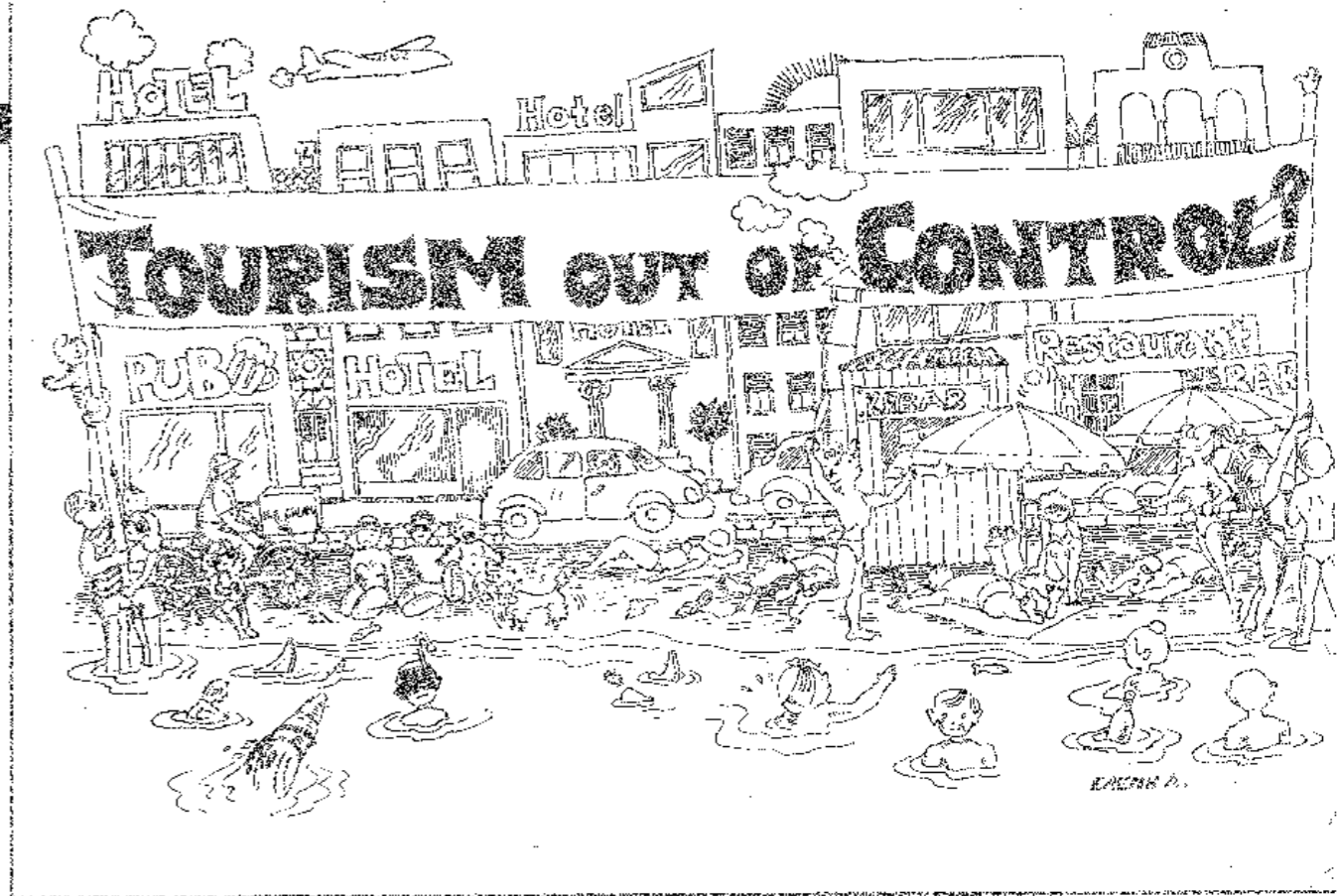
Ιεστή Γεωργιανών κοντά στη Γιολλά της Πάφου. Ηιστάται ότι χτιστηκε τον 12ο αιώνα από γεωργιανούς (βουλγάρους, που έφταναν από την χώρα τους τον Χαλκασο και ήλθαν στην Κύπρο, για να γλυτώσουν από τους Οθωμανούς. Μέχρι σήμερα υπάρχουν θαμνές τοιχογραφίες που δεν μπορούν πλέον να διαποθάν.

Το κράτος φοβάται την διαφάνεια. Είναι μυστικοπαθές. Η νύχτα το βολεύει κι' η μέρα το φοβίζει όπως ακριβώς τους θρυκόλακες. Και δεν πρόκειται για ειδικό ελάττωμα του κυπριακού κράτους. Η διπλωματία είναι μυστική, οι τύχες του κόσμου ρυθμίζονται στα κρυφά, τα λογιστικά βιβλία των επιχειρήσεων είναι κλειδωμένα με συστήματα ασφαλείας. Η μελέτη της περιοχής του Ακάμα είναι μυστική και συζητείται ανάμεσα στα επιτελεία της κυβέρνησης. Ο «περί πολεοδομίας και οικήσεως νόμος» είναι μόνο αποσπασματικά γνωστός στους λίγους εκλεκτούς. Η δήλωση πολιτικής που θα τον συνοδεύσει συζητιέται σαν στρατιωτικό μυστικό. Όμως οι πολίτες δεν χρειάζεται ν' ανησυχούν. Οι υπεύθυνοι και ειδικοί, θα συμάρουν, θ' αφαιρέσουν, θα πολλαπλασιάσουν και θα διαιρέσουν. Μετά θα μας δώσουν την τελική λύση: αυτή που θα κάνει την Κύπρο όμορφη, και καθαρή. Ως η περιβαλλοντική υποβάθμιση της τελευταίας δεκαετίας να μη έγινε στη διάσκεψη της δικής τους βασιλείας: των πολιτικών και των τεχνοκρατών. Αα να: και των κεφαλαιοκρατών!

Τέλος του 1981 έγινε μια μελέτη της τουριστικής ανάπτυξης Λάρνακας και Αμμοχώστου από ξένο (!) οικογυμνασιολόγο, τον "Haicrow Fox and Associates" τον οποίο είχε κλέσει ο Κ.Ο.Τ. Αυτοί έκαναν λοιπόν την δουλειά τους, ανακάλυψαν ότι ο τουρισμός της περιοχής πήρε τον κατήφορο, έδωσαν τα πορίσματα στον Κ.Ο.Τ. και πήγαν σπίτι τους. Ο Κ.Ο.Τ. τα κλείδωσε στο σουρτάρι και τα ξεχασε εκεί. Ούτε να τα δημοσιεύσει σκέφτηκε και φυσικά ούτε να τα σχολιάσει. Κάποτε οι «Φίλοι της Γης» ανακάλυψαν την μελέτη και δημοσίευσαν τα κυριώτερα σημεία, μαζί με κάποια σχόλια τους στο φυλλάδιο τους αρ. 16 ενώ ταυτόχρονα δημοσιεύσαμε και μεις μια αναφορά. Αυτό έγινε το περασμένο καλοκαίρι. Όπως «παραδόξως» δεν υπήρξαν αντιδράσεις, γι' αυτό και φέτος μεταφράσαμε για σας ολόκληρο το κείμενο των «Φίλων της Γης». Το αφιερώνουμε ιδιαίτερα στην κ. Βαρδάρη της Αγίας Νάπας.

Όπως θα δείτε και εσείς η έκθεση των "Haicrow Fox", είναι ένα κλασικό τεχνοκρατικό κείμενο που ενδιαφέρεται περισσότερο ν' αυξήσει το τουριστικό εισόδημα παρά να διατηρήσει το περιβάλλον. Όμως για να επιστευθεί το πρώτο πρέπει να γίνει και το δεύτερο. Για μας το ενδιαφέρον της μελέτης, έγκειται όχι τόσο στις προτάσεις της αλλά στο ότι ξεσκεπάζει το «οικονομικό θαύμα» της περιοχής.

Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΕΚΤΟΣ ΕΛΕΓΧΟΥ

Ο τουρισμός στη νότια και ανατολική Κύπρο φαίνεται να οδηγείται στην καταστροφή. Ανεξάρτητα όμως από το αν θα ελεγχθεί τελικά η προβλεπόμενη κατάρρευση, η φθορά του περιβάλλοντος είναι σοβαρότατη και σε πλείστες περιπτώσεις ανεπανόρθωτη.

Το 1981 με πρωτοβουλία της κυβέρνησης άρχισε η διεξαγωγή μιας έρευνας σε εθνικό επίπεδο με τίτλο «σχέδιο για την ανάπτυξη του κυπριακού τουρισμού». Τον Ιούλιο αυτού του χρόνου, η εταιρεία "Haicrow Fox and Associates" (με ειδική συνεργασία τον "Tibbeids Partnership") άρχισε τη μελέτη της Λάρνακας και των ελεύθερων περιοχών της επαρχίας Αμμοχώστου. Οι αρχικοί όροι αναφοράς ήταν η παροχή συμβουλών για την τουριστική ανάπτυξη, με ιδιαίτερη έμφαση στη βελτίωση της ποιότητας και καταλληλότητας του σχεδιασμού.

Εν πάση περιπτώσει στη διάρκεια των δυο πρώτων μηνών της μελέτης, οι σύμβουλοι αντιλήφθηκαν, ότι ο τουρισμός στη περιοχή αντιμετωπίζει σοβαρές απώλειες

από πολλές πλευσές: την εθιμοτυπία διαθεσιμότητα ειδικευμένου προσωπικού, την εξάντληση των αποθεμάτων νερού, την περιβαλλοντική υποβάθμιση λόγω της γραμμικής οικονομικής ανάπτυξης κατά μήκος των παραλιών, τη χαμηλή ποιότητα μεγάλου μέρους του χτισμένου περιβάλλοντος (προϊόν της βραχυπρόθεσμης κερδοσκοπικής ανάπτυξης) και τους σοβαρούς κινδύνους για μόλυνση του περιβάλλοντος.

Ήταν οφθαλμοφανές ότι μακριά από κάθε ιδέα περαιτέρω τουριστικής επέκτασης αυτό που χρειαζόταν — και μάλιστα καταεισιγόντως — ήταν μια δραστηρή περιμετρολη στην ανέγερση ξενοδοχείων και διαμερισμάτων και μια έμφαση στην παροχή ευκατάλληλων και ανέσεων που θα μειώσουν τις αρνητικές συνέπειες της υπερανάπτυξης.

Η μελέτη επεκτάθηκε σ' αυτά τα σημεία, με αξιοσημείωτη σχολαστικότητα, με πληθώρα αποδεικτικών στοιχείων και γραφικών παραστάσεων. Έδειξε με σαφήνεια τα συνακόλουθα αποτελέ-

σματα της συνέχισης της κατάστασης αυτή και πρότεινε μια σειρά λύσεων.

Η μελέτη αυτή παραγνωρίστηκε τελείως. Ποτέ δεν έχει επίσημα εγκριθεί, έτσι ώστε τα συμπεράσματά της, να μην γνωστοποιηθούν δημόσια. Η κυβέρνηση αντιμετώπιζε με την άμεση ανάγκη να πάρει δραστηρές και μη δημοσιεύσιες αποφάσεις προτίμησε να χάσει το κεφάλι της στην άμμο. Κατ' αυτόν τον τρόπο ο τουρισμός της νοτιοανατολικής Κύπρου οδηγείται σ' ένα φαύλο κύκλο συνεχούς πτώσεως οι συνέπειες της οποίας είναι πιθανόν να επηρεάσουν ολόκληρο το μέλλον αυτού του ζωτικού μέρους της οικονομίας του τόπου.

Τέτοια απάθεια είναι απαράδεκτη. Η μελέτη των Haicrow Fox αναφέρεται σε συσχετισμούς, δίνοντας απαντήσεις που έχουνται σε αντίθεση με παραδοσιακές ελευθερίες, που θα έπρεπε κανονικά να γίνει αντικείμενο γενικής συζήτησης. Με τον τρόπο αυτό είναι πιθανόν, η κυβέρνηση να εξασφαλίσει την υποστήριξη της κοινής

γνώμης για να χαλιναγωγήσει την κοντόφθαλη λαμπυρία αυτών που κάνουν επενδύσεις και κερδοσκοπούν και των οποίων οι πράξεις είναι τόσο αντίθετες με τα συμφέροντα της φιλοσοφίας του λαού.

Η γραμμική ανάπτυξη κατά μήκος του κωλύει της Λάρνακας είναι ιδιαίτερα επικίνδυνη.

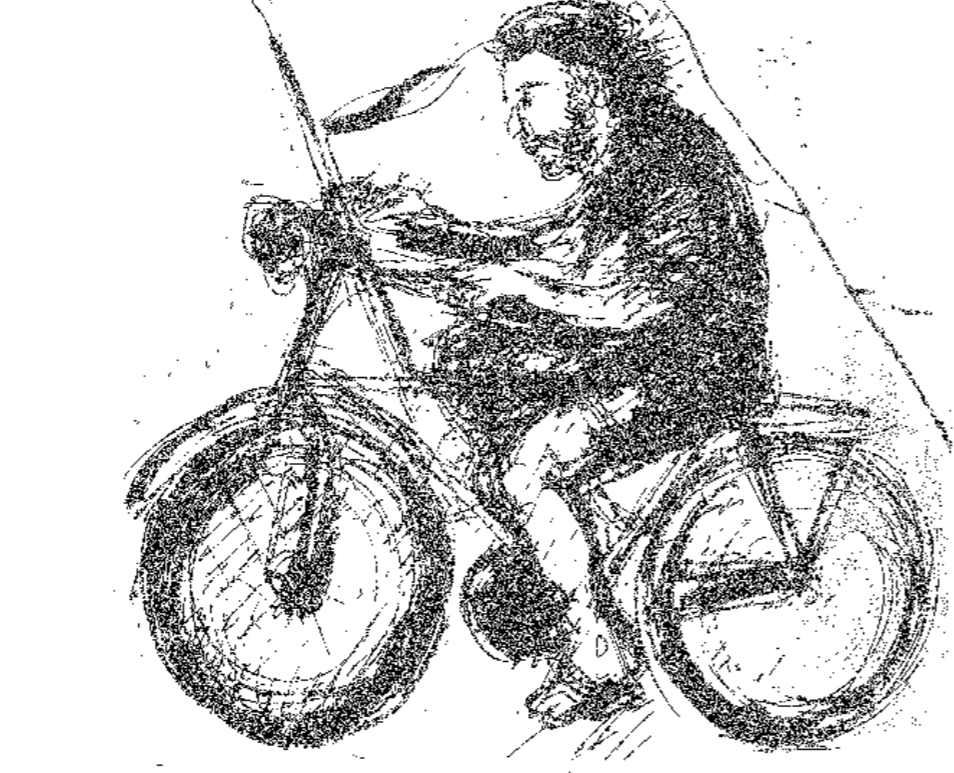
Το έντυπο των «Φίλων της Γης», "Earthlines" φτάνει στα χέρια όλο και περισσότερων «παραγόντων» (συμπεριλαμβανομένων των υπουργών και των βουλευτών). Για το λόγο αυτό οι «Φίλοι της Γης» δημοσιεύουν αρκετές λεπτομέρειες της μελέτης, με την ελπίδα ότι οποιοσδήποτε υπεύθυνος της κυβερνητικής πολιτικής, ο οποίος δεν γνωρίζει την ύπαρξη των σχετικών φακέλλων, θα μπορέσει να επιμένει στην εφαρμογή των πορισμάτων της εργασίας αυτής, έστω και κατ'εξαιρετικά.

Η μελέτη καταδικάζει το μεγαλύτερο μέρος της υπάρχουσας αναπτυξιακής δομής (η οποία όπως λέγει είναι αποκλειστικά ζημιονόνα) και τις επιπτώσεις της, πάνω στη παραλιακή ζώνη. Μια εξίσου κατηγορηματική θέση παίρνει σχετικά με την ανάπτυξη των χωριών και των πόλεων στο εσωτερικό, σκεπτόμενος τα χωρίς φαντασία και μονότονα χτίσματα. Η εξειδικευμένη τουριστική ανάπτυξη είναι στο μεγαλύτερο της μέρος φτωχή ή «αδιάφορη» σε ποιότητα. Η γραμμική ανάπτυξη που παρατηρείται κατά μήκος του κόλπου της Λάρνακας είναι ιδιαίτερα απωθητική. Είναι πολύ αμφίβολο κατά πόσον η περιοχή μπορεί να αντέξει την ποιότητα της ανάπτυξης με την έννοια που σήμερα γίνεται αντιληπτή χωρίς το φυσικό περιβάλλον να επιβαρύνεται σοβαρά, με συνέπεια το τουριστικό προϊόν να υποβαθμίζεται σημαντικά.

Οι σύμβουλοι, καταδικάζουν ιδιαίτερα τους ανεξέλεγκτους κατασκευαστικούς χώρους, την απόρριψη ακυβίων, τις άσχημες διαφημιστικές διαφημίσεις και σημάδια τα ανεξέλεγκτα παρατηγμάτα, ειδικά στη περιοχή Γκόβερνορς, Κίπ, στη περιοχή Μακέντζι, Σπίρος και «σποραδικά» οπουδήποτε αλλού.

Οι Halicrow-Fox αναφέρονται στους κινδύνους που απορρέουν από τα υπάρχοντα αποχετευτικά συστήματα. Υποδεικνύουν ότι δεν υπάρχουν ειδικά κανονισμοί για τον σχεδιασμό και την λειτουργία των εγκαταστάσεων επεξεργασίας λυμάτων ούτε για την αποχέτευση επεξεργασμένων ή ανεπεξεργαστων λυμάτων. Με αποτέλεσμα ο κάθε επενδυτής να κάνει ότι θέλει, συχνά χωρίς τις κατάλληλες τεχνικές συμβουλές, και συνεπώς να δημιουργούνται κίνδυνοι για την υγεία. Σαν παράδειγμα αναφέρονται δύο ξενοδοχεία στον κόλπο της Λάρνακας που άφηναν τα επιπλέον λύματα τους να υπερχειλίζουν σε γειτονικά χαράκια. Τα λύματα φαινόταν να περιέχουν ψηλό ποσοστό από αιωρούμενα στερεά.

Όσον αφορά τις ακαθαρσίες και άλλα στερεά απορρί-

ματα η μελέτη εισαγείται ότι είναι άμεση ανάγκη βελτίωσης του καθαρισμού των παραλιών. Συμβουλεύει επίσης μια μαζική προσπάθεια καθαρισμού από τις μεγάλες ποσότητες οικοδομικών απορριμάτων που παραμορφώνουν τις ακτές, συνοδευόμενη αποτρεπτικών προστίμων σε μελλοντικούς παραβάτες.

Η μελέτη ασχολείται με τα κοινωνικά και οικονομικά αποτελέσματα του τουρισμού στη νότια και ανατολική Κύπρο. Αναγνωρίζει ότι ο τουρισμός έχει σημαντικά συνεισφέρει στην εργοδοτηση, στο εθνικό εισόδημα, στην εισαγωγή συναλλαγμάτων, προειδοποιεί όμως ότι είναι δύσκολο να διατηρηθούν αυτά τα ωφέλη στη διάρκεια του δεύτερου μισού της δεκαετίας που περνάμε, αν η ανεξέλεκτη και ακαθόδηγη επέκταση καταστρέψει τις ανέσεις που ελκύουν τον κόσμο στη περιοχή.

Παρ'όλας τις ενδείξεις για την επερχόμενη καταστροφή η ανέγερση τουριστικών καταλυμάτων συνεχίζεται.

Προειδοποιεί επίσης για τον πιθανό κοινωνικό αντίκτυπο του υπεραναπτυγμένου τουρισμού, ιδιαίτερα αν οι επισκέπτες φαίνονται να παίρνουν περισσότερο από το μέσο επίπεδο κοινωνικών αγαθών όπως το νερό και η απόρριψη ακυβίων.

Ο επηρεασμός των τουριστών πάνω σε παραδοσιακές πολιτιστικές αξίες αποτελεί ένα ζήτημα προς διερεύνηση. Λαμβάνοντας υπόψη, τα αποτελέσματα της έκθεσης του ντόπιου πληθυσμού σε μη οικεία ηθικά «στάπλαρ». Σ' αυτό προστίθεται ο συνδυασμός ενός υψηλού επιπέδου ανέσεων με τον τουρισμό που μπορεί να προκαλέσει εξαιρετικά υψηλές προσδοκίες στο ντόπιο πληθυσμό. Άλλες αρνητικές πτυχές περιλαμβάνουν τον πληθωρισμό — ειδικά η σπειροειδής αύξηση της αξίας της γης, που είναι σοβαρό πρόβλημα για τα στρώματα που δεν επωφελούνται άμεσα από τον τουρισμό — την συμμόρφωση και την μεγάλη πυκνότητα πληθυσμού ιδιαίτερα στις παραλίες.

Οι «Χάκροσι Φοξ» επισημαίνουν ότι υπάρχουν διάφορα μέτρα τα οποία πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στο σχεδιασμό της ανάπτυξης του

τουρισμού σε μια περιοχή. Συμπεριλαμβάνονται:

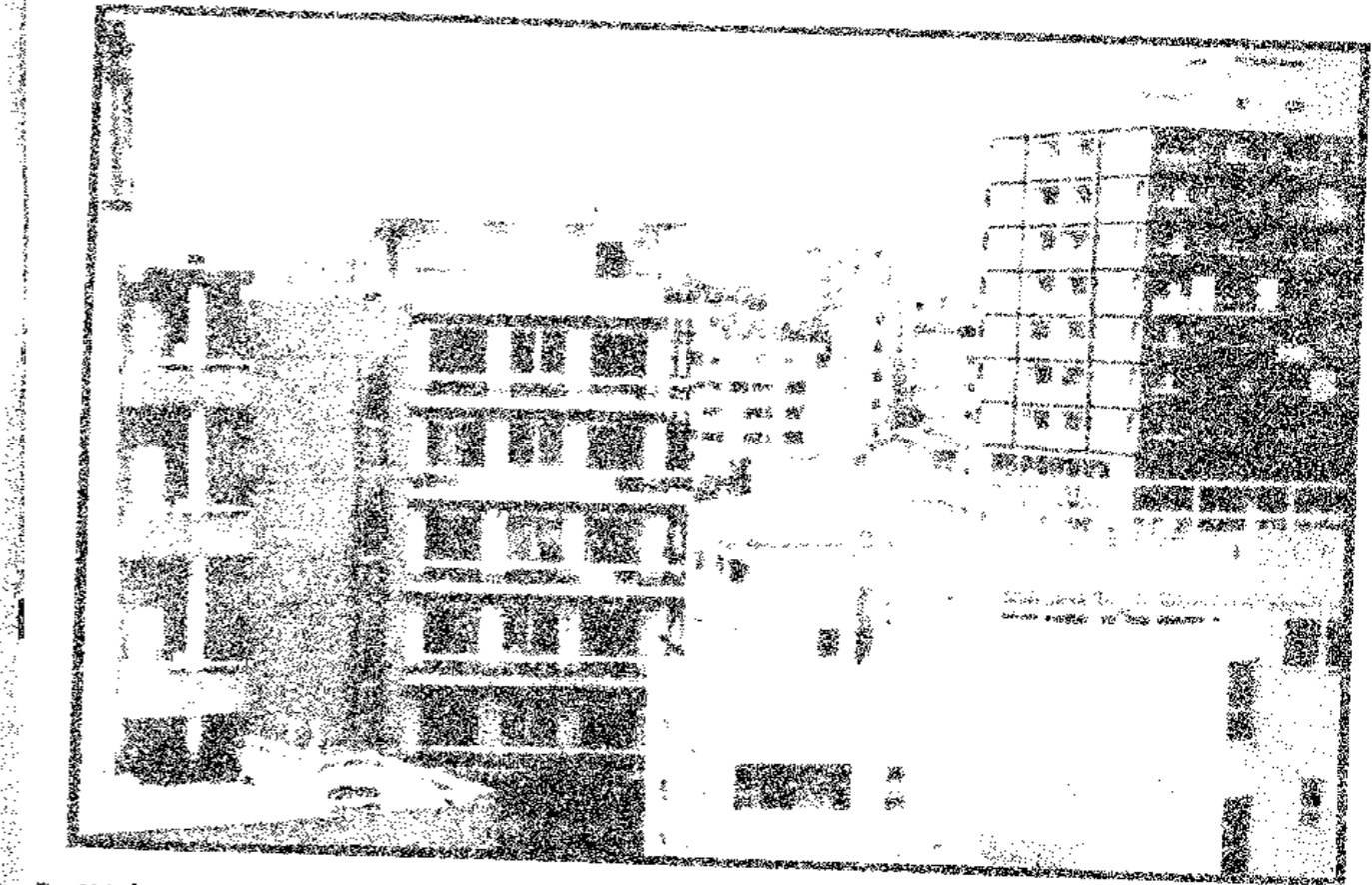
— η προμήθεια εξειδικευμένου, διαθέσιμου δυναμικού για την τουριστική βιομηχανία σε αποδεχτά επίπεδα.

— πρέπει να υπάρχει μια ισορροπία στην αναλογία τουριστών και ντόπιων. Αν υπάρχει δυσαναλογία θα εμφανιστούν τα αρνητικά συμπτώματα που αναφέρθηκαν πιο πάνω.

— η υδατοπρομήθεια: ο τουρισμός καταναλώνει μεγάλες ποσότητες νερού. Όταν οι ντόπιες προμήθειες είναι ανεπαρκείς όπως στα νοτιοανατολικά, τότε δημιουργείται ένταση μεταξύ γεωργίας και τουρισμού.

— η χωρητικότητα της παραλίας: δεδομένου ότι το κύριο θέλητρο στη περιοχή είναι οι ακτές (και όλη η περιοχή δεν έχει καλές ακτές) υπάρχει ασφαλώς ένα όριο στον αριθμό ανθρώπων που μπορούν να στρωχτούν στον διαθέσιμο χώρο.

Η ανασφορά δείχνει ότι κάθε ένας από τους περιορισμούς θα είναι σοβαρά παραβιασμένος μέχρι τα μέσα του 1980 (Σ.Σ. μη ξεχνάτε ότι η μελέτη έγινε πριν μερικά χρόνια).

Προβλέπεται οξεία έλλειψη ειδικευμένου δυναμικού, που οδηγεί στην αντίφαση μεταξύ χαμηλότερου επιπέδου προσφοράς και υψηλότερων κόστων. Η μόνη δυνατή λύση που εισαγείται η μελέτη είναι η εισαγωγή ειδικευμένου δυναμικού από το εξωτερικό με τα συνεπικλούμενα μειονεκτήματα.

Η εισηγούμενη μέγιστη αναλογία επαφής (λίγα κάτω από έξη τουρίστες για κάθε ντόπιο σε μια κανονική μέρα στο αποκορύφωμα της τουριστικής εποχής), προβλέφθηκε να ξεπεραστεί στην επαρχία Λάρνακας το 1984. Στην επαρχία Αμμοχώστου η αναλογία ξεπεράστηκε το 1981 και η κατάσταση προβλέφθηκε δεινή για τα επόμενα λίγα χρόνια. Πραγματικά σε μια από τις πιο απαισιόδοξες παραγράφους εκφράζεται

ανησυχία για την πιθανότητα διάσπασης των σχέσεων μεταξύ του ντόπιου πληθυσμού των τουριστών στην Αγία Νάπα και αναφέρουν: «Τα πράγματα στην Αγία Νάπα έχουν πάει τόσο μακριά που ο καταλληλότερος τρόπος δράσης δεν θα είναι η προσπάθεια μείωσης του τουριστικού ρευστού (για να μειωθεί η αναλογία τουριστών-ντόπιων) αλλά η ενθάρρυνση της δημιουργίας τουριστικών «γκέτο».

στη τουριστική αγορά των χαμηλών εισοδηματικών τάξεων κυριαρχούν μερικές πολύ μεγάλες επιχειρήσεις...

Η προμήθεια νερού προβλέπεται να είναι χαμηλότερη από τη ζήτηση το 1984, χωρίς προοπτική λύση του προβλήματος μέχρι την λειτουργία του «νέου αγωγού» πριν το 1990.

Ο διεθνώς παραδεδομένος συντελεστής χωρητικότητας των παραλιών (15 άτομα για κάθε 10 τετραγωνικά μέτρα) θα ξεπεραστεί στη Λάρνακα το 1986. Στην επαρχία Αμμοχώστου ο συντελεστής ξεπεράστηκε πριν το 1981.

Παρόλες τις ενδείξεις για την επερχόμενη καταστροφή, η ανέγερση τουριστικών καταλυμάτων συνεχίζεται με εντατικό ρυθμό, χωρίς κανέναν έλεγχο από κυβερνητικής πλευράς. Ο αριθμός των προσφερομένων κλιμών αυξάνει συνεχώς και ο συναγωνισμός για την πλήρωση τους γίνεται όλο και πιο έντονος. Καθώς η ποιότητα των ανέσεων διαβρώνεται ο αριθμός των τουριστών υψηλής εισοδηματικής τάξης μειώνεται. Το ποσοστό πληρότητας των κλιμών μειώνεται σημαντικά μαζί και τις τιμές έτσι που να προσελκύσουν τουρίστες χαμηλής εισοδηματικής τάξης, οι οποίοι είναι πιο δεχτικοί στα μειωμένα επίπεδα εξυπηρέτησης. Όπως αναφέρεται στη μελέτη το άμεσο αποτέλεσμα είναι ένα συνεχές κατήφορος: Το προϊόν χαμηλότερης ποιότητας φέρνει περισσότερους τουρίστες της χαμηλής εισοδηματικής τάξης που εκλύονται από τις χαμηλότερες τιμές. Αυτό με τη σειρά του πιέζει περισσότερο την ποιότητα προς κάτω λόγω υπερπληρότητας κι' αυτό επιτείνει περαιτέρω την καθοδική κίνηση.

Αν δεχθούμε έστω ότι το κέρδος βρίσκεται πραγματικά σ' αυτήν την κίνηση προς την χαμηλή εισοδηματική τάξη γιατί η Κύπρος να μην ακολουθήσει αυτή την πορεία; Εκτός από τον καταστροφικό αντίκτυπο πάνω στο περιβάλλον, δεν πρέπει να ακολουθηθεί αυτή η πορεία για διάφορους λόγους.

Στη τουριστική αγορά των χαμηλών εισοδηματικών τάξεων τείνουν να κυριαρχούν μερικές πολύ μεγάλες ταξιδιωτικές επιχειρήσεις τεράστιας οικονομικής δύναμης. Θα έλθει μια στιγμή που θα είναι σε θέση να πιέζουν ανελέητα την ντόπια τουριστική βιομηχανία, γνωρίζοντας ότι οι επιλογές της τελευταίας είναι είτε η ευθυγράμμιση είτε η απόλεια της συνεργασίας με την εταιρεία.

Τα αποτελέσματα της στροφής προς τα χαμηλά εισοδηματικά στρώματα θα εμφανιστούν γρήγορα στους τομείς εξυπηρέτησης της τουριστικής βιομηχανίας: εστιατόρια, ενοικιάσεις αυτοκινήτων, θαλάσσια σπορ κ.λπ. Οι τουρίστες με τα χαμηλά εισοδήματα τείνουν να προτιμούν τις «καθαλάικα» σχεδιασμένες διακοπές: γευματίζουν στο ξενοδοχείο και συμμετέχουν στις οργανωμένες εκδρομές. Τα «απαταλάκια» εξοδα τους είναι δε πολύ χαμηλότερα απ' αυτά της υψηλής εισοδηματικής τάξης. Επίσης οι τουρίστες της χαμηλής εισοδηματικής τάξης τείνουν να μη χαιρόνται τις πολιτιστικές διαφορές και απαιτούν διευκολύνσεις και ένα τρόπο συμπεριφοράς παρόμοιο μ' αυτόν της χώρας τους.

Όλ' αυτά τα μειονεκτήματα είναι ήδη εμφανή, ιδιαίτερα στην Αγία Νάπα. Το πιο σοβαρό είναι ότι η διάβρωση της ποιότητας του τουριστικού προϊόντος στα νοτιοανατολικά μπορεί να αποξενώσει την υψηλού εισοδήματος τάξη χωρίς να προσελκύσει ικανοποιητικό αριθμό από την άλλη τάξη. Ο λόγος έγκειται στο ότι η Κύπρος βρίσκεται δυο χιλιάδες μίλια μακριά από τις κύριες πηγές του ευρωπαϊκού τουρισμού ενώ οι άλλοι «προορισμοί» της χαμηλόμισθης εισοδηματικής τάξης των τουριστών

βρίσκονται πολύ πιο κοντά. Άρα τα ακριβότερα αεροπορικά εισιτήρια είναι αποτρεπτικά για τον λιγότερο εύπορο ταξιδιώτη.

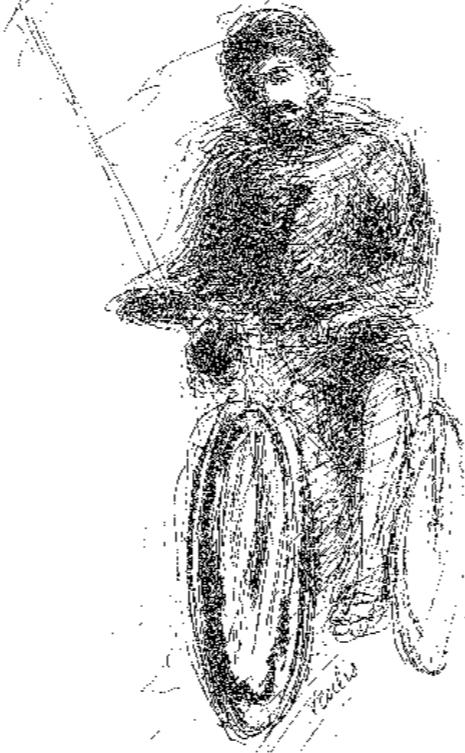
Αφού τεκμηρίωσαν λοιπόν, οι ειδικοί, την άποψη ότι ο τουρισμός στα νοτιοανατολικά βρίσκεται σε πολύ επικίνδυνη πορεία, καλούν σε άμεση αποφασιστική κυβερνητική παρέμβαση προς επηρεασμό της ανάπτυξης της ζωτικής βιομηχανίας του τουρισμού.

Σαν αναγκαία επέμβαση, οι ειδικοί, θεωρούν τον περιορισμό των αφίξεων, σε αριθμούς που μπορούν να τύχουν του κατάλληλου χειρισμού: περιορισμό δηλαδή των τουριστικής χρήσης χώρων για να αποφευχθεί η εξάντληση των πόρων της περιοχής και βελτίωση του τουριστικού προϊόντος. Σχεδόν τίποτα δεν έχει γίνει για να τεθούν σε εφαρμογή αυτές οι εισηγήσεις.

Αντίθετα η κυβέρνηση δεν έθεσε περιορισμούς στις αφίξεις αλλά τελευταία έδωσε άδεια να διαταθούν δεκάδες χιλιάδες θέσεις σε ναυλωμένες πτήσεις από το Λονδίνο και άλλες βρετανικές και ευρωπαϊκές πόλεις.

Η αίτηση για τέτοιες ναυλωμένες πτήσεις έγινε κατά κύριο λόγο, από απειλημένους ξενοδόχους, όπως άλλωστε, προέβλεψε η μελέτη των Halsgrove Fox για να πληρωθούν οι κενές κλίνες. Βρήκαν δε μια παράξενη πηγή υποστήριξης από ένα συγγενικό κοινό που φαίνεται να πιστεύει ότι έτσι ανοίγει ο δρόμος για τη μείωση των αεροπορικών εισιτηρίων.

Τουριστικά καταλύματα συνεχίζουν να ανεγείρονται σε εξαλλο ρυθμό, με την εξαίρεση κάποιων άσημων σκελετών, ατέλειωτων οικοδομών, που δείχνουν το αναπάντεχο τέλος των φιλοδοξιών κάποιας πρωτοβουλίας. Η κυβέρνηση δεν παίρνει στα σοβαρά την ανάγκη να σταματήσει τέτοιες κατασκευές. Ακόμα κι' αυτό θα ερχόταν σε αντιπαράθεση με καλά διαφυλαγμένες παραδοσιακές ελευθερίες. Καμιά προσπάθεια δεν έχει γίνει για να καταλάβει το κοινό, ότι το δικαίωμα για προσωπική απόκτηση πλούτου δεν μπορεί

πλέον να είναι ανεκτό όταν έρχεται σε διαμετρική αντίθεση με εθνικά και τοπικά συμφέροντα. Πραγματικά καμιά προσπάθεια δεν έχει γίνει για να εξακριβωθεί κατά πόσον το σύνταγμα όντως δεν επιτρέπει ν' αναπτύξει τη γη του όπως θέλει, και αν όντως η κυβέρνηση είναι υποχρεωμένη να πληρώνει όταν θέλει να παρέμβει, τεράστια ποσά για απαλλοτρίωση.

Μάταια οι "Halsgrove Fox" καλούν να εφαρμοστεί ο «Περι Πολεοδομίας και Οικήσεως» νόμος του 1972, να εγκριθεί το σχέδιο τουριστικής ανάπτυξης της νότιας και ανατολικής Κύπρου, να μην δίδονται άδειες οικοδομής όταν υπάρχουν ασθητικοί και περιβαλλοντικοί λόγοι ή έλλειψη νερού. Η εισήγηση των ειδικών για ενδυνάμωση των εξουσιών του Κ.Ο.Τ. που να του δίνουν πραγματική εξουσία πάνω στην τουριστι-

κή βιομηχανία, επίσης φαίνεται να έχει αγνοηθεί.

Στο δεύτερο μέρος της έκθεσης περιλαμβάνονται αισιόδοξες σχετικά με τον τρόπο βελτίωσης του περιβάλλοντος με το οποίο πιθανόν οι τουρίστες να έρθουν σε επαφή. Περιέχει πολλές ευφαιρές ιδέες όπως η ανακήρυξη του Κόβου Γκρέκο σε εθνικό πάρκο (το οποίο να διατηρηθεί ελεύθερο από κατασκευές), διατήρηση απομονωμένων και γραφικών ορμίσκων χωρίς βελτιωμένες προσβάσεις (σαν αμοιβή για τους τουρίστες που αρέσκονται στη «περιπέτεια»), η σφαιρική διαφημιστικών περιφραγμάτων, η δένδρσφύτωση και ο εξωραϊσμός του χώρου (ιδιαίτερα στη παραλία της Λάρνακας), η επαναδραστηριοποίηση των χωριών και της τοπικής τους βιομηχανίας (παράλληλα με ενθάρρυνση τουι μοινοιαίαματος των σπιτιών, φύτεμα λουλουδιών). Για την παραγωγή του Γκββερνορ αναφέρεται ότι μπορεί να αναπτυχθεί σ' ένα κατάλληλα οργανωμένο χώρο για τέντες και τροχόσπιτα. Η Αγία Νάπα που υποφέρει

... να εφαρμοστεί ο περί πολεοδομίας και οικήσεως νόμος του 1972 ...

από μεγάλης έκτασης, μη ελκυστική ανάπτυξη και μεγάλη υπερκοσμία, θα μπορούσε κάπως να βελτιωθεί αν όλα τα κτίρια υπογιατίζοντα: άσπρα στο παραδοσιακό χωριότικο στυλ.

Η αναφορά τελειώνει με μια τελευταία έκκληση προς την κυβέρνηση για να λάβει έκτακτα μέτρα ανάγκης για έλεγχο της ανέγερσης τουριστικών καταλυμάτων στις περιοχές Λάρνακας και Αρμόχωστος και για μια άθηση των επενδύσεων προς την κατεύθυνση της βελτίωσης του περιβάλλοντος και των διευκολύνσεων στη περιοχή.

Επαναλαμβάνεται επίσης η έκκληση για άμεση εφαρμογή του «Περι Πολεοδομίας και Οικήσεως» νόμου του 1972. (Δεν υπάρχει χώρος για άλλη καθυστέρηση. Οι οικοδομικές επιχειρήσεις και οι αρχές πρέπει να συνθίσουν στην ιδέα ότι υπάρχει πολεοδομική νομοθεσία που λειτουργεί για το ευρύτερο εθνικό συμφέρον). Προστίθεται όμως ότι κι αυτό ακόμα δεν δάταν αρκετό για να αποτραπεί η επερχόμενη καταστροφή στην περιοχή.

Οι σύμβουλοι έθεσαν επίσης ορισμένες καθοδηγητικές γραμμές για την ενδυνάμωση του Κ.Ο.Τ. που συμπεριλαμβάνουν την εξουσιοδότηση αξιολόγησης των ξενοδοχείων με τους ανάλογους αστέρους σε σχέση με τον περιβαλλοντικό αντίκτυπο και τον εξωραϊσμό της περιοχής.

Είναι ενδεικτικό το γεγονός ότι η μελέτη των "Halsgrove Fox" φαίνεται να έχει μπει στο συρτάρι μαζί με άλλες θαυμάσιες μελέτες όπως η γαλλική του 1962. Αυτό το κείμενο θα διαβαστεί από ανθρώπους που είναι σε θέση να επηρεάσουν την κυβερνητική πολιτική. Θα πρέπει να ενεργήσουν τώρα (σ.σ. παρα) απαιτώντας να μάθουν γιατί οι αρχές έχουν αγνοήσει τις συμβουλές ειδικών στους οποίους οι ίδιοι έχουν αναθέσει αυτή τη δουλειά. Όσο για τους υπόλοιπους ανθρώπους του νησιού: δεν πρέπει να αφήσουμε καμιά αμφιβολία στους ηγέτες μας ότι είναι καιρός να προστατευθεί από την πεισιθάλο ιδιότητα των λίγων.

* Άρθρο του Συνέδριου "Αγία, Τσίη"

οικολογική γεωργία - θέμα επιβίωσης

δρ Μαρία Αντωνίου

Γεωργία είναι η καλλιέργεια της γης για την παραγωγή τροφής. Υπάρχουν 2 βασικοί τρόποι καλλιέργειας σήμερα. (1) η συμβατική γεωργία, και (2) η οικολογική γεωργία.

Στη συμβατική γεωργία, όπως εννοούμε τη γεωργία σήμερα, έχουμε φτιάξει ένα σύστημα εντατικής εκμετάλλευσης της γης, όπου το χώμα βασικά θεωρείται και χρησιμοποιείται σαν ο χώρος στον οποίο θα εγκαταστήσουμε τα φυτά μας. Το θεωρούμε νεκρό (και με τη χρήση που του κάνουμε το νεκρώνουμε). Προσθέτουμε τα θρεπτικά συστατικά που χρειάζονται τα φυτά, σαν ανόργανη (νεκρή) τροφή - τα λιπάσματα. Ρίχνουμε ζιζανιοκτόνα για να σκοτώσουμε όλα τα φυτά-ανταγωνιστές της καλλιέργειας που μας ενδιαφέρει, και με φυτοφάρμακα εξολοθρεύουμε ό,τι άλλη ζωή υπάρχει στο χωράφι μας. Διαλέγουμε τις ποικιλίες φυτών για να καλλιεργήσουμε, ανάλογα με τη μόδα της κατανάλωσης. Συνήθως, (και όσο πάει αυτό γίνεται τακτική), οι σπόροι των φυτών που διαλέγουμε είναι «φτιαγμένοι» στο εργαστήριο, με γενετική επεξεργασία που τους προσθέτει ορισμένα χαρακτηριστικά και τους αφαιρεί άλλα. Πολύ συχνά έχουν περάσει και από μια χημική επεξεργασία, για γρήγορη φύτευση, προστασία από μικρο-οργανισμούς κ.τ.λ. Αυτοί οι σπόροι, από τα εργαστήρια της Ολλανδίας ή κάποιας άλλης χώρας, για να μπερδέσουν να ευδοκίμησουν στο χωράφι μας, κάτω από τις πολύ συγκεκριμένες κλιματολογικές και εδαφολογικές συνθήκες, χρειάζονται συνεχή βοήθεια: τροφή, προστασία κ.τ.λ.

Στην οικολογική γεωργία, η αντιμετώπιση της φύσης είναι διαφορετική. Εκμεταλλευόμαστε τη φύση, αλλά το κάνουμε σε συνεργασία μαζί της. Μελετάμε τους ρυθμούς και τους κύκλους της και σπίνουμε το σύστημά μας με βάση αυτούς. Το χώμα είναι ο καλύτερος μας συνεργάτης, γι' αυτό το διατηρούμε ζωντανό και ενεργό. Αντί για χημικά λιπάσματα, τα οποία αλλάζουν την χημεία του και σκοτώνουν πολλούς χρήσιμους μικρο-οργανισμούς, προσθέτουμε το κομποστούριο που είναι ένα οργανικό λίπασμα που φτιάχνουμε εμείς οι ίδιοι από βιολογικά υπολείμματα (σκουπίδια). Αυτά τα βιολογικά υπολείμματα στη συμβατική γεωργία καταστρέφονται σκοταλώντας έτσι χρήσιμο οργανικό υλικό, το οποίο δεν ξαναμπαίνει στην ανακύκλωση των φυσικών συστατικών της φύσης. Δημιουργείται δηλαδή συνεχές έλλειμμα στη φύση. Κάνουμε επίσης χλωρή λίπανση. Φυτεύουμε φυτά που θα εμπλουτίσουν το χώμα, θα το σφρατίσουν, και δεν θα επιτρέψουν σε άλλα, άχρηστα για μας ζιζάνια, να φουτώσουν. Όπου δεν υπάρχουν προσεγγιστικά κτήνη που βοηθούν στο χημικό δούλεμα του χώματος και στον αερισμό του. Διαλέγουμε ποικιλίες φυτών για την καλλιέργειά μας, που να παριάζουν στις κλιματολογικές μας συνθήκες, στο χώμα μας και στα προβλήματα ασθενειών που αντιμετωπίσαμε την προηγούμενη χρονιά. Συνήθως οι καταλληλότερες ποικιλίες είναι οι ντόπιες, γιατί αυτές στο εργαστήριο της φύσης επεξεργάστηκαν για χιλιάδες χρόνια και τελειοποιήθηκαν για τις συγκεκριμένες συνθήκες της περιοχής. Έτσι, τα φυτά μας με την σωστή διατροφή (οργανική λίπανση) θα είναι από μόνο τους πολύ γερά και ανθεκτικά στις ασθένειες, γιατί έχουμε μιμηθεί τις φυσικές συνθήκες. Όταν δημιουργούνται ασθένειες (κάτι που βεβαίως επηρεάζει και άλλες μονοκαλλιέργειες), μπορούμε να τις καταπολεμήσουμε με ήπια μέσα (διάφορα βιολογι-

κά σκευάσματα που φτιάχνουμε οι ίδιοι). Μπορούμε ακόμα να δώσουμε δυναμωτικά στα φυτά για την πρόληψη ασθενειών (Πανάνος, 1986).

Πολλά στοιχεία δείχνουν ότι η συμβατική γεωργία οδηγείται σε οδύνη.

Για τους πιο πολλούς από μας, στον ονομαζόμενο πολιτισμένο κόσμο, δεν υπάρχει πρόβλημα διατροφής. Πάμε στα μαγαζιά και αγοράζουμε τα φρούτα, τα λαχανικά, τα όσπρια, το κρέας μας. Υπάρχει ποσότητα, και υπερκαταναλώνουμε. Η Ευρώπη (ΕΟΚ) συζητά προβλήματα υπερπαραγωγής για διάφορα προϊόντα. Ποιότητα όμως: Γευστικά τα προϊόντα αυτά είναι ανούσια και έχουν χαμηλό επίπεδο ανθεκτικότητας. Αυτά είναι πράγματα που φαίνονται. Υπάρχουν όμως και τα προβλήματα που για να τα αναγνωρίσει κανείς πρέπει να κάνει χημικές αναλύσεις των προϊόντων. Περιεκτικότητα σε θρεπτικά συστατικά, υπολείμματα φυτοφαρμάκων.

Έχει αποδειχθεί ότι η φυσική διατροφή μας σήμερα είναι φτωχή, και ο οργανισμός δεν παίρνει όλα τα συστατικά που χρειάζεται για την σωστή του ανάπτυξη και για να μπορεί να αντεπεξέλθει στις διάφορες ασθένειες. Έτσι, όλοι λίγο ή πολύ παίρνουμε βιταμίνες και στοιχεία που χρειαζόμαστε, σε χαπάκια.

Η συμβατική γεωργία έχει επίσης αλλάξει και τον τρόπο ζωής, και τις συνήθειές μας. Σήμερα, το 5% του ανθρώπου δυναμικού στις ανεπτυγμένες χώρες τρέφει το 95% του πληθυσμού, με αποτέλεσμα την υπερεκμετάλλευση της γης και την νέκρωσή της.

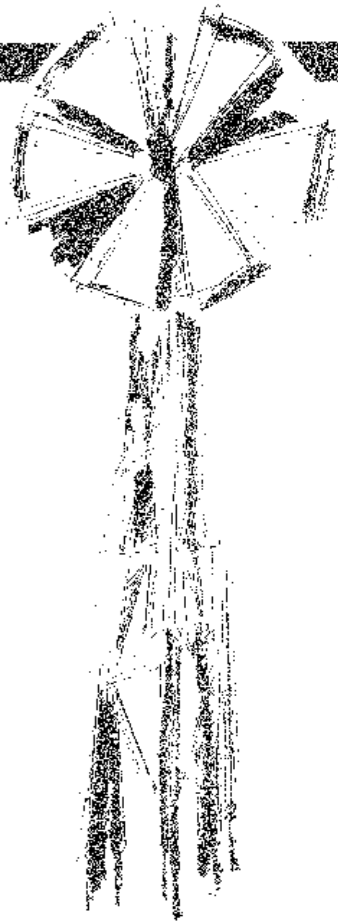
Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι «Τον κόσμο αυτό δεν τον κληρονομήσαμε από τους γονείς μας, αλλά τον δανειστήκαμε από τα παιδιά μας!» (Πράσινοι-Γερμανία).

Με τα λιπάσματα, αλλάζουμε όπως είπαμε την χημική σύσταση του εδάφους. Σκοτώνουμε έτσι πολλούς μικροοργανισμούς οι οποίοι δούλευαν αιολογικά μαζί με άλλους, για την διατήρηση της γονιμότητας του εδά-

φους και την σωστή ανάπτυξη των φυτών. Έτσι, το χόμα-ζωντανός οργανισμός χάνει σημαντικά μέλη του που ήταν υπεύθυνα για κάποιες λειτουργίες. Μοιάζει σαν να αφαιρούμε για παράδειγμα, ένα νεφρό από κάποιο άνθρωπο.

Επίσης, τα φυτοφάρμακα σκοπό έχουν να σκοτώσουν τους οργανισμούς που καταστρέφουν την καλλιέργειά μας. Όμως συνήθως σκοτώνουν και πολλούς άλλους οργανισμούς, που όχι απλά δεν είναι επιβλαβείς, αλλά είναι και ωφέλιμοι. Έτσι, με τους ψεκασμούς καταστρέφουμε την βιολογική ισορροπία που θα έπρεπε να υπάρχει σε ένα οικοσύστημα. Καταστρέφοντας τους εχθρούς της καλλιέργειας σκοτώνουμε και τους εχθρούς των εχθρών αυτών. Με αυτό τον τρόπο, επιτρέπουμε καινούργιες επιδημίες να ξεσπάσουν. Ξαναψεκάζουμε, και βρισκόμαστε σε ένα φαύλο κύκλο από τον οποίο δεν μπορούμε να ξεφύγουμε. Το τελικό αποτέλεσμα αυτής της τακτικής, είναι:

- (1) Η τροφή μας να είναι πλούσια σε υπολείμματα φυτοφαρμάκων. Αυτά δεν σκοτώνουν αμέσως τον άνθρωπο (εκτός αν πάρει μεγάλη δόση). Όμως, με την κατανάλωση τροφίμων που περιέχουν εστω και ελάχιστες ποσότητες φυτοφαρμάκων κατά την διάρκεια της ζωής, υπάρχει κίνδυνος «χρονίας τοξικότητας» που απειλεί όλο τον πληθυσμό και ιδιαίτερα τα παιδιά, τις εγκύους και τους ασθενείς.
- (2) Υπάρχουν όμως κίνδυνοι και στην χρήση των φυτοφαρμάκων. 5.000 άνθρωποι τον χρόνο πεθαίνουν από άμεση δηλητηρίαση με φυτοφάρμακα (W.H.O.). Σε μια έρευνα που έγινε από μια ομάδα επιστημόνων στην Κρήτη όπου συγκρίθηκε η υγεία των αγροτών στο Τυμπάκι (γεωργική περιοχή), με αυτήν στα Ανάγεια (κτη-

νοτροφική περιοχή), φάνηκε ότι η υγεία και η διανοητική ανάπτυξη των ανθρώπων του Τυμπάκιου ήταν πολύ χαμηλότερη από αυτήν των ανθρώπων των Ανάγειων. Αυτό, ύστερα από αναλύσεις και μελέτες, οι επιστήμονες το απέδωσαν στη συνεχή επαφή των γεωργών αυτών με φυτοφάρμακα (Κάφαιρος κ.α., 1986).

- (3) Η συνεχής χρήση φυτοφαρμάκων έχει επίσης σαν αποτέλεσμα την δημιουργία μικροοργανισμών ανθεκτικών σε αυτά. Π.χ. τα είδη των εντόμων που απέκτησαν ανθεκτικότητα στα εντομοκτόνα, διπλασιάστηκαν στην δεκαετία του 1970 (έφτασαν τα 448). Αυτό σημαίνει ότι για να τα καταπολεμήσουμε χρειαζόμαστε συνεχώς και ισχυρότερα δηλητήρια (Nyle Bradyn, USAID announcement).
- (4) Η καταστροφή της ζωής στο έδαφος, έχει σαν αποτέλεσμα τη διάβρωσή του. Αφαιρείται από τη βροχή το επάνω στρώμα, που είναι το θρεπτικό υπόστρωμα για τα φυτά.

Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα τη γύμναση του, το ψήσιμο του από την ήλιο και τελικά την δημιουργία ερήμου. Ένα φαινόμενο που τα τελευταία χρόνια έχει πάρει τρομακτικές διαστάσεις. Σήμερα, τουλάχιστο το 25% της Ελλάδας (3,5 εκατομμύρια εκτάρια) παρουσιάζαν έντονη διάβρωση (Έκθεση «Διάβρωση του εδάφους, 1982»). Στην Ισπανία και Πορτογαλία υπάρχει το πρόβλημα της «προσδευτικής διαμόρφωσης ακαλιέρητης φώσης», και το περιφερειακό συνέδριο της Διεθνούς Γεωγραφικής Ένωσης στη Βαρκελώνη θα ασχοληθεί με την «δικασία ερημοποίησης στη Μεσογειακή Ζώνη». Στη Γαλλία, 4-5 εκατομμύρια εκτάρια απειλούνται από τη διάβρωση και την υποβάθμιση (Henin, 1950). Στο Sussex της Αγγλίας, διαπιστώθηκαν τιμές διάβρωσης 100 τόννων ανά εκτάριο τον χρόνο, ενώ 10 t/ε.χ. είναι το ανώτατο παραδεκτό όριο. Όμοια προβλήματα αντιμετωπίζει το Βέλγιο και άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, αλλά και αλλού. Αυτή η διάβρωση πιστεύουν οι αρμόδιοι της Ε.Ο.Κ., οφείλεται στην περιορισμένη χρήση κοπριάς, στην μονοκαλλιέργεια, στη χρήση βαριών μηχανημάτων, στην ανεπαρκή κάλυψη του εδάφους κ.τ.λ. Δηλαδή στις μοντέρνες μεθόδους γεωργίας (de Preey και Van Hecke, 1986).

Η ΕΟΚ αναγνωρίζει ότι η συμβατική γεωργία είναι μια από τις πηγές μόλυνσης του περιβάλλοντος, και εισηγείται να κρατηθεί σαν απόθεμα το 10% της γεωργικής γης, στο οποίο θα υπάρχουν περιορισμοί στη γεωργική εκμετάλλευση (IFO-AM Internal Letter No 21 σελ. 12). Επίσης ο F.A.O. εκτιμά πως τα εδάφη των Η.Π.Α. και της Ευρώπης έχουν εξαντληθεί ήδη κατά τα 2/3 της συνολικής καλλιεργούμενης έκτασής τους.

Λόγω αυτών των προβλημάτων, η World Bank ανήγγειλε ότι θα μειώσει την χρήση χημικών στα γεωργικά προγράμματα που χρηματοδοτεί. Σε πολλές χώρες παίρνονται μέτρα για την μείωση της χρήσης χημικών στη γεωργία. Π.χ. στη Σουηδία επιβλήθηκε φόρος 5% στα χημικά λιπάσματα και φυτοφάρμακα, και με τα χρήματα από το φόρο αυτό θα χρηματοδοτηθούν ερευνητικά προγράμματα για οικολογικούς τρόπους γεωργίας. Επίσης, οι γεωργοί που παίρνουν μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος στις ευαίσθητες ζώνες, θα παίρνουν ειδικές ενισχύσεις στα κράτη-μέλη της Ε.Ο.Κ. (Συμβούλιο Υπουργών Γεωργίας Ε.Ο.Κ.).

- (5) Πολλά αγροχημικά, αφήνουν υπολείμματα στο έδαφος με προσθετικό αποτέλεσμα. Έτσι, ύστερα από χρόνια συνεχούς εφαρμογής, η νη δηλητηριάζεται, τίποτα δεν μπορεί να φυτρώσει σε αυτήν και καταλήγει σε έρημο.
- (6) Ένα άλλο σοβαρό πρόβλημα που δημιουργούν τα φυτοφάρμακα, είναι και η μόλυνση των υδάτινων πόρων. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα την καταστροφή της ζωής, ανθρώπινης και άλλης. Στην Αμερική, εντομοκτόνο που εφαρμόστηκε σε βαμβάκι είχε σαν συνέπεια να ψοφήσουν τα ψάρια σε 15 ποτάμια της περιοχής της Αλαμπάμα. Επίσης κάθε χρόνο τα ποτάμια της Μεσογείου αποθετούν 90 τόννους χλωριουμένων υδρογονανθράκων στις εκβολές τους (Σαχαμπής, 1981).

- (7) Η χρήση των λιπασμάτων έχει αποδειχθεί ότι έχει φθίνουσα απόδοση, λόγω των προβλημάτων που δημιουργήθηκαν με την συνεχή τους χρήση. Στοιχεία από την Αμερική, δείχνουν την εξής σχέση παγκόσμιας παραγωγής δημητριακών ως προς την παγκόσμια κατανάλωση λιπασμάτων.

Το 1950-1960, με 20 εκατομμύρια τόννους λιπάσματα, υπήρξε κατά 200 εκ. τόννοι δημητριακών αύξηση στην παραγωγή, δηλαδή σχέση 10:1. Το 1960-1970 η σχέση αυτή έπεσε στο 8.5:1. Το 1970-1980 στο 7:1. Όταν παίρνουμε τα στοιχεία μόνο από ανεπτυγμένες χώρες, το 1980 η σχέση ήταν 3.5:1. Προβλέπεται ότι η κατανάλωση λιπασμάτων ανά εκτάριο, από 55Kg που ήταν το 1971 θα φτάσει σε 145 το 2000 για να διατηρηθεί ικανοποιητική η παραγωγή δημητριακών (Global Report, 2000).

- (8) Όμως για την παραγωγή αγροχημικών, χρειάζονται τεράστιες ποσότητες ενέργειας και η ενεργειακή κρίση κάνει την παραγωγή τους πανάκριβη και προβληματική και την γεωργία ασύμφορη.

- (9) Η παγκόσμια «κατανομή» της γεωργικής παραγωγής, όχι μόνο δεν έχει λύσει, αλλά έχει μεγαλώσει τα προβλήματα πείνας στον τρίτο κόσμο. Με την πράσινη επανάσταση, που στην αρχή φάνηκε ότι θα έλυσε το πρόβλημα διατροφής του ανθρώπινου γένους στον τρίτο κόσμο ανατέθηκε η παραγωγή πρώτων υλών (ζωοτροφές, καουτσούκ, καφέ κ.τ.λ.), τις οποίες εξαγει σε χαμηλές τιμές στον ανεπτυγμένο κόσμο, και εισάγει από αυτό την τροφή του (ριζί, σιτάρι κ.τ.λ.) σε υψηλές τιμές. Έτσι, έχασε την αυτοκευαία του στην παραγωγή τροφής και έγινε εξαρτώμενος για την επιβίωσή του. Το πρόβλημα πείνας είναι καθολικό πολιτικό πρόβλημα.

Τον Απρίλιο του 1979, η Αμερικανική κυβέρνηση άρχισε μια έρευνα για τα προβλήματα της συμβατικής γεωργίας και τις προοπτικές της οικολογικής γεωργίας. Κατέληξε στο συμπέρασμα ότι μια αλλαγή μέχρις ενός σημείου από την συμβατική στην οικολογική γεωργία θα ελαφρύνει μερικές από τις επιπτώσεις της συμβατικής γεωργίας, και θα μπορούσε

να εξασφαλίσει στο μέλλον ένα πιο σταθερό, υποστηρίξιμο και επικερδές γεωργικό σύστημα (Report and Recommendations on organic farming, 1980).

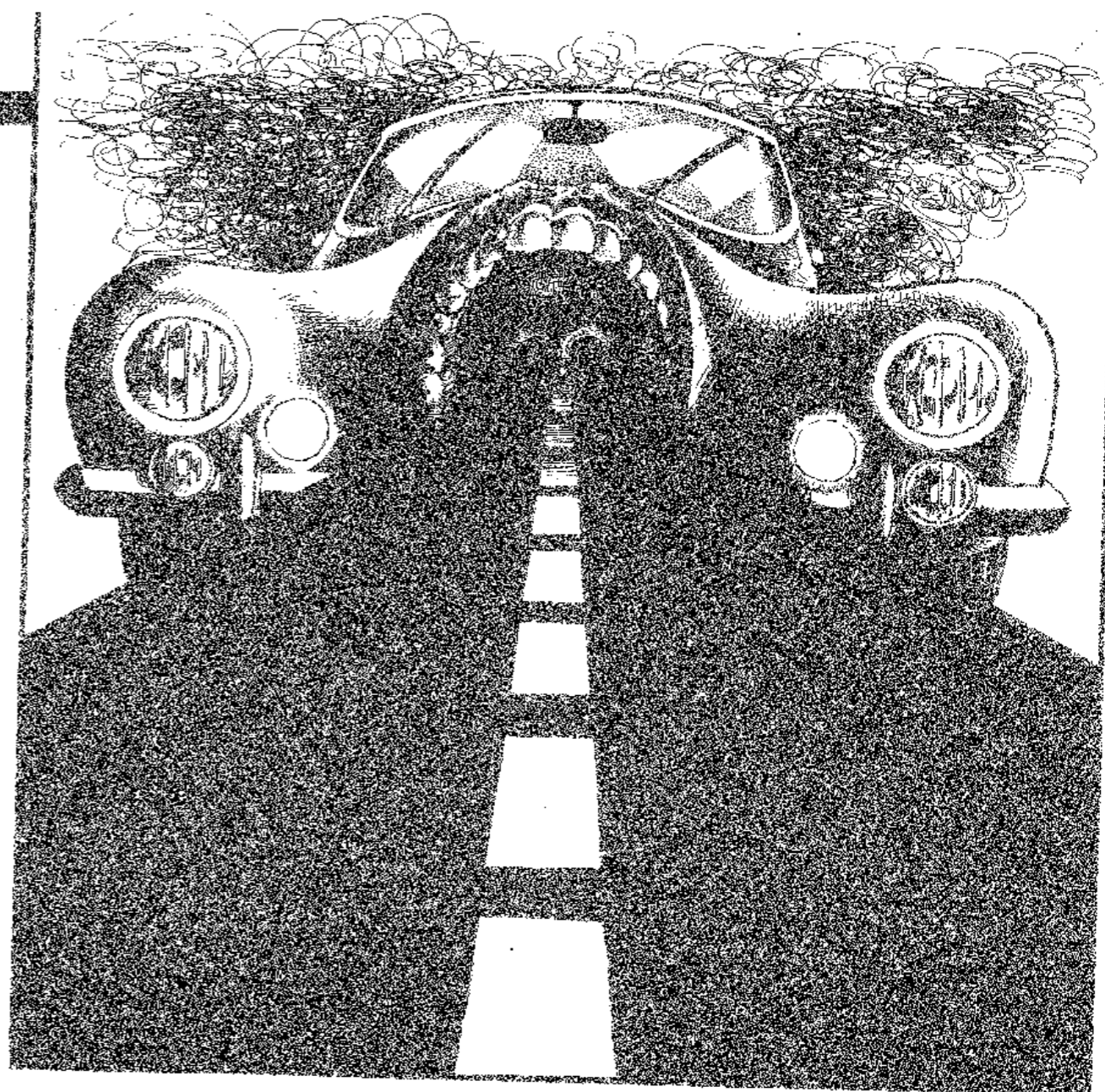
Αυτά και πολλά άλλα στοιχεία μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η αλλαγή στο γεωργικό μας σύστημα είναι πια θέμα επιβίωσης. Η γεωργική εκμετάλλευση πρέπει να γίνεται σε συνεργασία με την φύση, να σεβεται τους κανόνες λειτουργίας της, να δουλεύει για την διατήρηση της ισορροπίας του οικοσυστήματος.

Τον τρόπο αυτό καλλιέργειας ακολουθεί η οικολογική γεωργία (ή βιοκαλλιέργεια), η οποία έχει σαν βασικό στόχο να εξασφαλίσει όσο το δυνατό περισσότερο την επάρκεια των μέσων παραγωγής από την ίδια την αγροτική εκμετάλλευση. Ένα ιδανικό οικολογικό αγρόκτημα φιλοδοξεί να είναι αυτόνομο. Έχει μια ποικιλία στη φυτική παραγωγή, μια ήπια κτηνοτροφία που του παρέχει την κοπριά για λίπανση, και χρησιμοποιεί ήπιες μορφές ενέργειας.

δρ. μαρία αντωνίου
μπενάκης φυτοπαθολογικό
ινστιτούτο, κηφισία 14561
αθήνα.

Βιβλιογραφία

— Έκθεση «Διάβρωση του εδάφους», 1983. Γενική Διεύθυνση Γεωργίας ΕΥΡ 8427.
— Global 2000 Report to the President, N.Y.A.
— Henin, 1950 στους: De Preey J. and Van Hecke E., 1986. Οικολογικά μέτρα και γεωργική πολιτική. Ευρωπαϊκή Κοινότητα 126, 21-22.
— Καράτος Α., Μάνσης Μ., Βασιλείου Γ., Θράκη Φ., Ιωάννου Α., Κατσάρη Ε., Μαγγέλη Κ., Μηντ Ν., Μιχαλογιάννη Γ., Ντυντωνάκη Σ., Παύλου Χ., Σαφιακού Ε. και Φούτζα Ρ. 1986. Επίδραση των Γεωργικών Φαρμάκων στην Υγεία. Επιδημιολογική έρευνα σε αγροτικό πληθυσμό της Κρήτης. Ιατρικό τμήμα Πανεπ. Κρήτης (και άλλοι φορείς).
— Πανάγος Γ. 1986. Φυτοπροστασία χωρίς χημικά φυτοφάρμακα. Σύλλογος Οικολογικής Γεωργίας Ελλάδας, 154 σελίδες.
— Σαχαμπής Ε. 1981. Η χρησιμοποίηση των γεωργικών φαρμάκων και το περιβάλλον. Αγροτικά θέματα. 35-36.
— Report and Recommendations on organic farming, 1980. USDA Study Team on organic farming, United States Department of Agriculture.

Το αυτοκίνητο σαν πηγή ρυπανσης της ατμοσφαιρας με μολυβδο

αντωνης Α. αντωνιου
λειτουργος περιβαλλοντος

Η ρύπανση της ατμόσφαιρας περιλαμβανομένου και του προβλήματος του θορύβου αποτελεί ίσως τον πιο τροφό τομέα του περιβάλλοντος σαν αποτέλεσμα της προσπάθειας για ταχύρυθμη ανάπτυξη και βελτίωση του βιοτικού μας επιπέδου. Η ατμοσφαιρική ρύπανση μπορεί να επηρεάσει δυσμενώς την ανθρώπινη υγεία, χλωρίδα και πανίδα, τους υδάτινους πόρους και το πολιτιστικό/οικιστικό περιβάλλον.

Ένα σημαντικό ποσοστό των ρύπων που δρσκονται στη ατμόσφαιρα προέρχεται από φυσικές πηγές, όπως είναι το έδαφος, τα ηφαιστεια, η εξάτμιση του θαλάσσιου νερού κ.λ.π. Οι επικίνδυνες όπως συγκεντρώσεις ρύπων που δημιουργούν τα προβλήματα ρύπανσης προέρχονται από τις ανθρώπινες δραστηριότητες. Οι ανθρωπογενείς πηγές ρύπανσης είναι βασικά τρεις:

- Η κυκλοφορία
- Η διομηχανία
- Η θέρμανση.

Η κυκλοφορία περιλαμβάνει τις πηγές εδάφους (αυτοκίνητα, τραίνα κ.λ.π.), τις πηγές αέρα (αεροπλάνα) και τις πηγές θάλασσας (πλοία). Η σημαντικότερη από αυτές είναι η κυκλοφορία μηχανοκινήτων οχημάτων.

Στην Κύπρο η ικανοποιητική αντιμετώπιση των προβλημάτων ρύπανσης που προδρχονται από τους πιο πάνω παράγοντες προσκρούουν στην αποσπασματικότητα και σε άλλες ανέλιες της υπάρχουσας νομοθεσίας, στην έλλειψη επαρκών μέσων για την πρόληψη και τον έλεγχο της ατμοσφαιρικής ρύπανσης καθώς και στην απουσία κατάλληλου συντονισμού.

ατμοσφαιρική ρύπανση από μηχανοκίνητα οχήματα

Η ατμοσφαιρική ρύπανση που προκαλεί το αυτοκίνητο οφείλεται κατά κύριο λόγο:

- α) Στα καυσαέρια από την καύση που γίνεται στον κινητήρα και που διοχετεύονται μέσω της εξάτμισης στην ατμόσφαιρα. Αυτά είναι μονοξειδίο του άνθρακα (CO), οξείδιο του αζώτου (NOx), μόλυβδος (Pb) και υδρογονάνθρακες (HCs) από ανάληψη καύσης του καυσίμου μαζί με λίγο θείο σε μορφή SO₂.
- β) Στις εξεμίσεις από τη δεξαμενή του καυσίμου (ρεζερβουάρ) τον εξεσπρωτή (καρμπυρατέρ) και

την ελαστοκάνη. Οι κατηγορίες αυτές περιλαμβάνουν κυρίως υδρογονάνθρακες (HCs).

- γ) Στο μόλυβδο (Pb) που προστίθεται στη βενζίνη με τη μορφή του τετραμέθυλο — ή τετραμεθύλο — μόλυβδου.
- δ) Στις φθορές των ελαστικών και των φρένων (αμίσαντος).
- ε) Στη σκόνη που δημιουργεί η ίδια η κίνηση του αυτοκινήτου.
- στ) Στις σμέρες λόγω ατελούς καύσης συστατικών του καυσίμου, κυρίως υδρογονάνθρακων.
- ζ) Στην απόρριψη ή τοποθέτηση τέλους άχρηστων αυτοκινήτων σε διάφορους χώρους.

Οι ρύποι που παράγονται από τις διάφορες κατηγορίες οχημάτων είναι:

- Μονοξειδίο του άνθρακα: ιδιαιδικά αυτοκίνητα, μοτοποδήλατα.
- Μόλυβδος, ιδιαιδικά αυτοκίνητα, μοτοποδήλατα.
- Οξείδια του αζώτου: όλες οι κατηγορίες.
- Υδρογονάνθρακες: όλες οι κατηγορίες.
- Αιωρούμενα σωματίδια: όλες οι κατηγορίες.
- Καπνός: όλες οι κατηγορίες κυρίως όμως λεωφορεία και ταξί πετρελαιοκίνητα.
- Διοξείδιο του θείου: πετρελαιοκίνητα ταξί και λεωφορεία.

γενικά για τον μόλυβδο

Ο μόλυβδος, για πολλές χιλιάδες χρόνια, υπήρξε ένα πολύ σημαντικό μέταλλο για τον άνθρωπο. Η χρήση του, από πολύ νωρίς στην ιστορία του ανθρώπινου πολιτισμού σαν κατασκευαστικό υλικό ασκείται κυρίως στα χαμηλά σημεία της κλίμακας, λυώνεται δηλ. σε σχετικά χαμηλή θερμοκρασία, στην ευκολία με την οποία μπορεί κανένας να κατεργασθεί και στην αντοχή και ανθεκτικότητά του στον χρόνο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η ευρεία χρήση σωλήνων από μόλυβδο για την μεταφορά νερού κατά την περίοδο της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Μερικοί μάλιστα τολμηροί ερευνητές συνδέουν το γεγονός αυτό με την παρακμή και τελική διάλυση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας που την αποδίδουν στο μαζικό επηρεασμό της υγείας των Ρωμαίων από τον μόλυβδο. Οι αρνητικές επιπτώσεις του μόλυβδου τόσο για την ανθρώπινη υγεία, ιδίως των μικρών παιδιών, όσο και των ζώων, έχουν σήμερα αποδειχθεί μέσα από κάθε αμφιβολία. Ο μόλυβδος εισέρχεται στον οργανισμό μας είτε με τη βρώση φαγητών που περιέχουν μόλυβδο, είτε με την αναπνοή αέρα που έχει ρυπανθεί με μόλυβδο, ενώ ένας αριθμός οργανικών ενώσεων του απορροφούνται από το δέρμα με απλή και μόνο επαφή.

Στον τόπο μας οι κυριότερες πηγές μόλυβδου είναι τα αυτοκίνητα που χρησιμοποιούν σαν καύσιμη ύλη βενζίνη που περιέχει ενώσεις μόλυβδου, τα εργοστάσια επεξεργασίας μόλυβδου, οι μηχανές που έχουν σαν βάση τον μόλυβδο, τα συγκολλητικά ήλεκτρα, οι διάφορες τροφές κ.λπ.

Η πιο διαδεδομένη μέθοδος μέτρησης της συγκέντρωσης μόλυβδου στο ανθρώπινο σώμα είναι η άμεση μέτρησή της στο αίμα. Σύμφωνα με τους Κανονισμούς της Κοινής Αγοράς σαν ανώτατο επιτρεπτό όριο περιεκτικότητας μόλυβδου στο αίμα του ανθρώπου καθορίζονται: τα 35 mg/dl.

Από όλες τις πηγές μόλυβδου που έχουν αναφερθεί η κυριότερη και σοβαρότερη, ιδίως στις αστικές περιοχές, είναι τα καυσαέρια των βενζινοκίνητων οχημάτων. Αυτό έχει αποδειχθεί σε πειράματα που έγιναν σε πολλές βιομηχανικά αναπτυγμένες χώρες και στα οποία έγινε σύγκριση των συγκεντρώσεων μόλυβδου σε αστικές και αγροτικές περιοχές. Στον πίνακα που ακολουθεί δίνονται τα συμπτώματα της δηλητηρίασης του ανθρώπου από ανόργανο και οργανικό μόλυβδο.

ο μόλυβδος στη βενζίνη

Για περισσότερο από πέντε δεκαετίες οργανικές ενώσεις του μόλυβδου όπως ο τετραμεθυλικός (TEL), τετρααιθυλικός (TML) μόλυβδος καθώς και μίγματα αλκυλιών του μόλυβδου προσθέτονται στη βενζίνη σαν η πιο φτηνή και εύκολη μέθοδος αύξησης των οκτανίων του καύσιμου πράγμα που εξιπτακούει ψηλότερα συντελεστή συμπίεσης στον κινητήρα των αυτοκινήτων.

Στον τόπο μας βάζουμε στην βενζίνη μίγμα TEL και TML η δε ποσότητα που χρειάζεται για καθορισμένο αριθμό οκτανίων, εξαρτάται από την αρχική ποιότητα της βενζίνης. Εκτός όμως από την αύξηση του αριθμού των οκτανίων, ο μόλυβδος στην βενζίνη δημιουργεί μια προστατευτική μεμβράνη στις βάνες των βαλβίδων και έτσι μειώνεται η σχετική τριβή.

Σε αντίθεση με τις πιο πάνω θετικές επιπτώσεις του μόλυβδου στην απόδοση της μηχανής, έμμεσα επηρεάζει αρνητικά την ομαλή λειτουργία και διάρκεια ζωής ορισμένων εξαρτημάτων του αυτοκινήτου με τη δημιουργία αλκυλικών ενώσεων μόλυβδου που παράγονται κατά την καύση. Έτσι παρατηρούνται συνεχώς μηχανικές βλάβες και σόνιτομη διάρροια ζωής του αυτοκινήτου.

Μερικές χαρακτηριστικές ενώσεις μόλυβδου και οι συγκεντρώσεις τους είναι οι ακόλουθες:

- α. Συγκεντρώσεις Pb σε εξάτμ. 2,000 - 10,000 μg (Pb)/m³.
- β. Οργανικές τετρααιθυλικές ενώσεις σε αέρια μορφή.
- γ. Ανόργανα αλάτα Pb σε μορφή υμεταπιδίων που απελευθερώνονται με μεγαλύτερο ποσοστό Pb στην ατμόσφαιρα για 7-30 μέρες. Έτσι δυνατό να μεταφερθούν σε μεγάλες αποστάσεις από τις επικρατούσες καιρικές συνθήκες.
- δ. Συγκεντρώσεις στις πόλεις: ανοικτοί χώροι με ελεύθερη τροχιακή κίνηση: 2μg/m³ για 1000 οχήματα.
 σ: στενοί δρόμοι με πυκνή τροχιακή κίνηση: 10.6μg/m³ για 1000 οχήματα.
- ε. Φυσικός αερομεταφερόμενος Pb: 0,0005μg/m³.
- στ. Συγκεντρώσεις στο ύπαιθρο: 0,004 - 0,65 μg/m³.
- ζ. Εργοστάσια κατασκευής (συναρμολόγησης), μπαταριών: 2, 0kg/ για κάθε 1000 μπαταρίες.
- η. Ανάτηξη μόλυβδου (smelters): 50-90kg/τόνοιο άχρηστου μετάλλου.

η κατάσταση στη Κύπρο

Η βενζίνη που καταναλώνεται στην Κύπρο και που το 1985 ήταν 124.000 τόνοι, παράγεται σχεδόν όλη στις εγκαταστάσεις του Κυπριακού Διυλιστηρίου. Η βενζίνη αυτή είναι δύο ειδών:

- α. Η βενζίνη υψηλής συμπίεσης με 98 οκτάνια και ποσοστό κατανάλωσης 90%, και
- β. Η συνήθης βενζίνη με 87 οκτάνια και ποσοστό κατανάλωσης 10%.

Για την αύξηση του αριθμού οκτανίων το Κυπριακό Διυλιστήριο Πετρελαιοειδών χρησιμοποιεί μίγμα οργανικών ενώσεων του μόλυβδου σε αναλογία 71,26% TEL και 28,74 TML. Ταυτόχρονα, σύμφωνα με τους σχετικούς κανονισμούς που ισχύουν στην Κύπρο (Cap. 272 και Νομός 64 του 1985), το ανώτατο όριο μόλυβδου στην βενζίνη καθορίζεται στα 0,84 gr/l. Έτσι γνωρίζοντας την κατανομή βενζίνης και υποθέτοντας ότι το 75% του μόλυβδου που περιέχει διοχετεύεται στην ατμόσφαιρα κατά την καύση, υπολογίστηκε ότι το

1985 η ατμόσφαιρα των Κυπριακών πόλεων κυρίως ρυπανόταν με περίπου 100 τόνους μόλυβδου.

Στην Κύπρο, αναγνωρίζοντας την σοβαρότητα του προβλήματος τόσο για την υγεία του κοινού όσο και για το φυσικό περιβάλλον και έχοντας υπόψη τις εμπειρίες και τα μέτρα που λαμβάνονται σε παρόμοια κλίματα, κρίθηκε αναφορά η άμεση μελέτη του θέματος και η λήψη όλων των αναγκαίων μέτρων για την ουσιαστική μείωση και παρεκκτικότητα της βενζίνης σε μόλυβδο.

Για τον σκοπό αυτό δημιουργήθηκε στο Υπουργείο Εμπορίου και Βιομηχανίας αρμόδια Τεχνική Επιτροπή που είχε σαν στόχο την μείωση του μόλυβδου στη βενζίνη που εκτός των άλλων έχει και άμεση σχέση με την εξοικονόμηση ξένου συναλλάγματος και την ομαλή λειτουργία των βενζινοκίνητων οχημάτων. Μέλη της επιτροπής ήταν εκπαιδευτικοί Κυπριακών και βελγικών Οργανισμών και Συνδέσμων. Η Επιτροπή συμπλήρωσε το έργο της στο τέλος του 1986.

Πίνακας 1: Συμπτώματα δηλητηρίασης από ανόργανο και οργανικό μόλυβδο.

Ανόργανος		Οργανικός
Ενήλικες	Παιδιά	
Κοιλιακός πόνος	Ζαλάδα	Διαταραχή του ύπνου Ναυτία/Αναούλια Εμετός Ασταξία Κεφαλόπονος και ζέση Μυϊκή αδυναμία Απώλεια βάρους Τρεμούλασμα Διάρροια Κοιλιακός πόνος Υπερπυρεξία Μανία
Δυσκοιλιότητα	Ευερέθιστον	
Εμετοί	Εμετοί	
Πόνος εντός της κοιλιακής περιοχής	Γαστροεντερικά συμπτώματα	
Παραοξείσεις	Αταξία	
Ψυχολογικά συμπτώματα	Νάρκη/Αναίσθησια	
Διάρροια	Κούραση	

Στον τομέα της ελάττωσης της περιεκτικότητας της βενζίνης σε μόλυβδο έχει σημειωθεί πρόοδος και έχουν τεθεί οι βάσεις και οι προϋποθέσεις για δραστηρότερη μείωση σύμφωνα με τα Ευρωπαϊκά και Διεθνή δεδομένα. Έτσι από το Μάρτη του 1986 το Κυπριακό Διυλιστήριο Πετρελαίου άρχισε την παραγωγή και διάθεση βενζίνης με 98 οκτάνια (ψηλής συμπίεσης) και μειωμένη ποσότητα μολύβδου και φτάνει τα 0,6gr/l αντί 0,84 gr/l που ήταν μέχρι τότε. Ταυτόχρονα, γύρω στο τέλος του 1987 το Κυπριακό Διυλιστήριο θα προβεί σε όλες τις αναγκαίες τεχνικές και άλλες τροποποιήσεις και προσαρμογές στις εγκαταστάσεις του έτσι που να καταστεί δυνατή η παραγωγή βενζίνης 98 οκτανίων και περιεκτικότητα μολύβδου 0,4gr/l χωρίς ουσιαστικές οικονομικές δαπάνες και αύξηση του κόστους

παραγωγής.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η διεθνής αυτοκινητοβιομηχανία άρχισε ήδη από καιρό την παραγωγή κινητήρων που να χρησιμοποιούν βενζίνη με 91-93 οκτάνια και χωρίς μόλυβδο και οι οποίοι αντικαθίστουν με γρήγορο ρυθμό τους προηγούμενους τύπους.

Η Κύπρος σαν καθαρά εισαγωγική χώρα στον τομέα της εμπορίας του αυτοκινήτου, δεν μπορεί παρά να επηρεασθεί χρονικά από την τάση αυτή, πράγμα που συμβαίνει σήμερα. Έτσι μετά από μελέτη των σχετικών στοιχείων που κρατούν οι εταιρείες εισαγωγής αυτοκινήτων για την περίοδο 1978-1985 φάνηκε ότι το 72% περίπου των αυτοκινήτων που εισιχθήκαν και κυκλοφόρησαν στην Κύπρο θα μπορούσαν να χρησιμοποιούν βενζίνη 92 οκτανίων και μειωμένη περιεκτικότητα σε μόλυβδο.

προβλήματα

Τα προβλήματα που ανακύπτουν από τον τρόπο που προτείνεται για μείωση του μολύβδου στην βενζίνη και κυρίως προβλήματα παραγωγής και διάθεσης

α. Προβλήματα παραγωγής: το Κυπριακό Διυλιστήριο Πετρελαίου μπορεί σε μικρό σχετικά χρονικό διάστημα και χωρίς σχεδόν κανένα σοβαρό πρόβλημα να προβεί σε όλες τις αναγκαίες τεχνικές τροποποιήσεις στις εγκαταστάσεις του έτσι που να γίνει δυνατή η παραγωγή του νέου τύπου συνήθους βενζίνης.

β. Προβλήματα διάθεσης: οι Εταιρείες Πετρελαιοειδών αντιμετωπίζουν θετικά την παραγωγή συνήθους βενζίνης με 92 οκτάνια για να αντικαταστήσει αυτή που υπάρχει σήμερα με 87 οκτάνια υποστηρίζουν όμως ότι υπάρχουν βασικά προβλήματα και πρακτικές δυσκολίες στον τομέα της διάθεσης του νέου τύπου βενζίνης. Τα προβλήματα αυτά πηγάζουν κυρίως από την αδυναμία των Εταιρειών Πετρελαιοειδών να συμμορφωθούν με τους υφιστάμενους κανονισμούς «Κατοχή και Διάθεση Πετρελαιοειδών - Κ.Δ.Π. 178/77» που ρυθμίζουν μεταξύ άλλων και των εγκαταστάσεων ντεποζιτών και αντλιών στα πρατήρια πετρελαιοειδών. Τέτοιου είδους μετατροπές στα πρατήρια πετρελαιοειδών κρίνονται απαραίτητες προκειμένου να γίνει δυνατή η διάθεση στην αγορά του νέου τύπου βενζίνης. Το πρόβλημα επικεντρώνεται στο γεγονός ότι παρόλο ότι τα πιο πολλά πρατήρια που λειτουργούν σήμερα δεν συνάδουν με τους σχετικούς Κανονισμούς, εντούτοις συνεχίζουν απρόσκοπτα την λειτουργία τους. Η Αρμόδια Αρχή, που σύμφωνα με τον Νόμο είναι το Υπουργείο Εσωτερικών, παρεμβαίνει μόνο στις περιπτώσεις που οι Εται-

ρείες έχουν πρόθεση, αφού προηγουμένως υποβάλουν την σχετική αίτηση, να προβούν σε τροποποιήσεις στους σταθμούς για εγκατάσταση νέων ή τροποποίηση παλαιών ντεποζιτών, αντλιών κ.λπ. Η παρέμβαση του Αρμόδιου Υπουργείου στις περιπτώσεις αυτές, σύμφωνα πάντα με τις πρόνοιες των σχετικών Κανονισμών, είναι **ΑΠΑΓΟΡΕΥΤΙΚΗ**.

συμπέρασμα

Από όσα έχουν αναφερθεί πιο πάνω και σύμφωνα με τα σημερινά Κυπριακά δεδομένα φαίνεται ότι ο καλύτερος, ευκολότερος πρακτικότερος και με ελάχιστες οικονομικές επιβαρύνσεις τρόπος για ουσιαστική μείωση του μολύβδου στην βενζίνη είναι η παραγωγή και διάθεση στην αγορά νέου τύπου βενζίνης 92 οκτανίων και με περιεκτικότητα σε μόλυβδο 0,15gr/l. Με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνουμε την καλύτερη προστασία της ανθρώπινης υγείας και του περιβάλλοντος καθώς και την ομαλότερη λειτουργία και χωρίς αυχένες μηχανικές βλάβες των βενζινοκίνητων οχημάτων με ουσιαστικό σινοπακόλουθο την σημαντική εξοικονόμηση ξένου συναλλάγματος. Για να γίνει όμως αυτό καταρτηθόταν πρέπει να υιοθετηθούν άμεσα όλα τα αναγκαία μέτρα και κυρίως η παράκαμψη (με χαλάρωση, τροποποίηση ή εξασκηση της διακριτικής εξουσίας του αρμόδιου Υπουργού) των απαγορευτικών διατάξεων των σχετικών με την «Κατοχή και Διάθεση Πετρελαιοειδών - Κ.Δ.Π. 178/77» Κανονισμών.

καταναλωση και περιβαλλον: το πρόβλημα των υλικών συσκευασίας

κυριακός τσιμιλλής

Ανάμεσα στους διάφορους παράγοντες που ρυπαίνουν το περιβάλλον τα κάθε λογής σκουπίδια δεν είναι, σίγουρα, τα πιο επικίνδυνα, μ' όλο που κάποια ώρα φτάνουν να δημιουργήσουν εκρηκτική κατάσταση. Σαν άτομα είμαστε πολύ ευαίσθητοι στη θέα τους, τελικά όμως κάνουμε πολύ λίγα για να εμποδίσουμε το κακό, κι οι εκδρομικοί μας χώροι...κάτι ξέρουν σχετικά. Ακόμα και η εμφάνιση των οικιακών μας σκουπιδιών είναι ενδεικτική του ότι το

μόνο που μας νοιάζει είναι να απαλλαγούμε απ' αυτά... Περισσότερο από το 40% των αστικών (στερεών) απορριμμάτων αποτελούν τα χρησιμοποιημένα υλικά συσκευασίας. Γυαλί και μέταλλο, χαρτί και χαρτόνι, πλαστικά κάθε μεγέθους και σχήματος οδηγούνται τελικά στους σκουπιδότοπους. Στο γεγονός αυτό οφείλεται τούτο το σημείωμα, που αποτελεί μια προσπάθεια καταγραφής του προβλήματος και των αιτιών του.

Είναι πιο διαπιστωμένη όλο και μεγαλύτερου μέρους της κοινής γνώμης πως οι διάφοροι παράγοντες που επηρεάζουν το περιβάλλον έχουν οδηγήσει το οικολογικό πρόβλημα σε ύψιστο σημείο άρνησης. Κι η αθροιστική τους δράση βάζει ήδη από πάνω, αποκλειστικές προοπτικές για τις γενιές του αύριο!

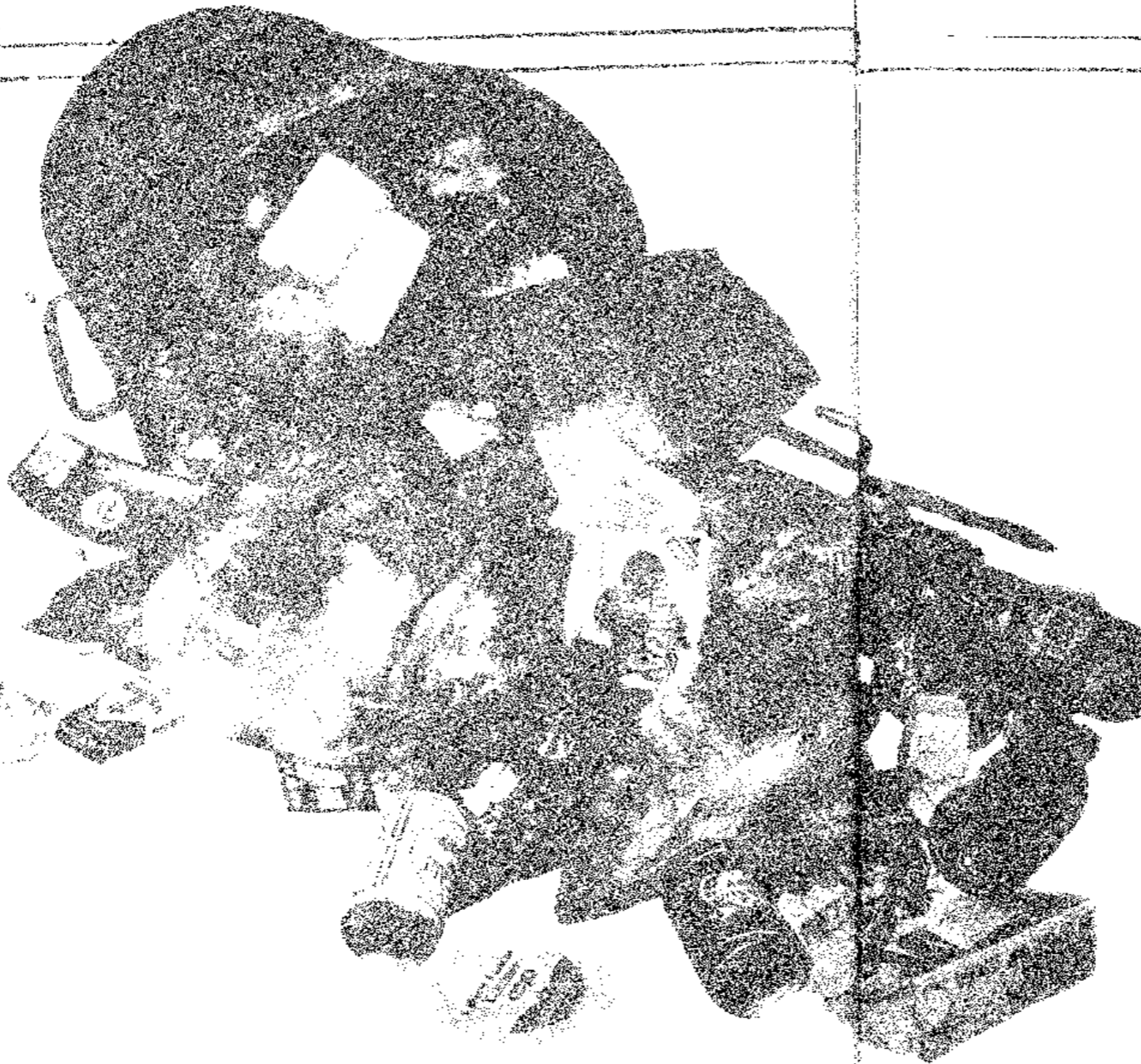
Ποιά οφείλονται πρακτικά αυτή η κατάσταση;

Τα διάφορα οικολογικά προβλήματα σχετίζονται με εκδηλώσεις του ανθρώπου που ξεκινούν από απλές και βασικές λειτουργίες του. Διαδικασίες εκμετάλλευσης των φυσικών πόρων μιας περιοχής και τεχνολογικές εφαρμογές για την παραγωγή αγαθών, τη χρησιμοποίηση διαφόρων πύλων τροφοδότησης και άλλων μεταφορικών μέσων, την εισαγωγή επιβάρυνση του περιβάλλοντος με τις τομειντέλες κοινά της οικοδομής και της τουριστικής βιομηχανίας μέχρι, πιο πρόσφατα, τη χρησιμοποίηση της πυρηνικής ενέργειας για «εργονομικές» σκοπούς, χωρίς να ξεχνάμε τον τρομακτικό κίνδυνο από τον εξοπλιστικό ανταγωνισμό στον τομέο των πυρηνικών όπλων και τις παρατηρούμενες κιάδες επιπτώσεις από τις πυρηνικές δοκιμές...

Κι αν για όλα αυτά μπορούμε στο ατομικό επίπεδο να διώξουμε κάθε(;) ευθύνη και να τη φορτώσουμε στους υπόλοιπους, στο «συνώνυμο» πλήθος ή ακόμα να εφησυχάζουμε λόγω του αναπόφευκτου(;) που τα χαρακτηρίζει, η επιβάρυνση του περιβάλλοντος από τις κάθε λογής συσκευασίες περιέχει άμεση και τι δικιά μας συμμετοχή. Φαινόμενο βασικό της τελευταίας 25ετίας που εντάσσεται με τον καταναλωτισμό μας, παρουσιάζει μια ενδιαφέρουσα ιδιαιτερότητα: Είναι περισσότερο (αλλά όχι μόνο) αισθητικό πρόβλημα και υπάρχει μια ελπιδοφόρα προοπτική για την απόβλυσή του. Μερικές λύσεις του πορουνιάζου οικονομικό ενδιαφέρον.

Δύο λόγια για τη συσκευασία

Στην εποχή μας η συσκευασία αποτελεί ένα

πράγματο που έχει καθοριστικά διαφοροποιηθεί τις συνθήκες της αγοράς σε σχέση με τη διάθεση των αγαθών.

Μια μεγάλη ποικιλία υλικών συσκευασίας (σε ουσιαστική και μορφή) έχουν προστεθεί στα παραδοσιακά υλικά και με τη βοήθεια κατάλληλων τεχνικών συσκευασίας, που στο μεταξύ έχουν αναπτυχθεί, έχουν συμβάλει ώστε μια πληθώρα προϊόντων να προσφέρονται στην αγορά συσκευασμένα. Και στην κάθε περίπτωση η συσκευασία υπηρετεί, ή αναμένεται να υπηρετεί, τις συγκεκριμένες ανάγκες

-- ασφάλειας του προϊόντος (δηλ. διατήρησης της καλής του ποιότητας)

-- καταλληλότητας για τη

συγκεκριμένη χρήση -- οικονομίας -- ευκολίες στους χειρισμούς και -- εμφάνισης.

Αυτή η αλλαγή δεν έγινε από μόνη της ούτε και ταχεία ήταν. Δεν θα αναλυθεί εδώ όλο το φάσμα των παραγόντων που συντέλεσαν, αναφέρεται μόνο μια παράλληλη αλλαγή στους χώρους πώλησης των αγαθών: Το μπακάλικο και το εμπορικό της γειτονιάς δώσανε τη θέση τους στη σύγχρονη υπεραγορά (στο σουπερμάρκετ που λέμε) και ταυτόχρονα παύει ουσιαστικά, όπως και σε άλλες μας εκδηλώσεις, η ανθρώπινη επαφή στη διαδικασία της συσκευασίας. Δεν υπάρχει μια η

σχέση πωλητή-καταναλωτή, που στη γενιά των γονιών μας αποτελούσε μια καθημερινή κοινωνική σχέση. Ο πωλητής δεν λύνει τώρα τις απορίες μας για τη σύσταση, την ποιότητα του προϊόντος και περιορίζεται να απαντά σε «ποιο ράφι θα βρούμε το προϊόν X». Τον παλιό του ρόλο έρχεται η ίδια η συσκευασία να διαδραματίσει μέσα από ένα νομικό πλαίσιο η επόμενη επιβίβαση (και μάλιστα πολύ περισσότερες)

-- για το περιεχόμενο, την ποσότητα και τα συστατικά του

-- τις οδηγίες χρήσης

-- την ημερομηνία λήξης πώλησης/κατανάλωσης κ.ά.

Συσκευασία και περιβάλλον

Και μετά την κατανάλωση του περιεχομένου; Ε, τότε οι συσκευασίες ακολουθούν το δρόμο για τους σκουπιδοτόπους και τις χωματερές! Και μαζί με τα υπόλοιπα σκουπίδια υφίστανται κάποια φυσική ή άλλη επεξε-

ργασία. Οι βασικές αναφέρονται παρακάτω:

— Υγειονομική ταφή: Μετά από τερματισμό γίνεται απόθεση των απορριμμάτων σε, θεωρητικά, κατάλληλα επιλεγμένους χώρους, όπου έχει γίνει εκκαθάριση και μετά από κάποιο χρόνο επικαλύπτονται με χώμα.

— Λιπασματοποίηση: Αρχικά γίνεται ανάμιξη των σκουπιδιών με λάσπη από μονόδρομ επεξεργασίας λωμάτων και ακολουθεί ειδική θερμική επεξεργασία σε κατάλληλα συστήματα.

— Καύση: Απλή, διαδικασία απλάσσης από σκουπίδια που μπορούν να καούν σε σχετικά χαμηλές θερμοκρασίες.

Ο πιο πάνω μεθόδους δεν είναι χωρίς, η κάθε μια τη δική της, επίδραση στο περιβάλλον, τόσο την ατμόσφαιρα και το έδαφος, όσο και το υπόδαφος και τα υπόγεια νερά. Να μην ξεχνάμε βέβαια και τα «χωρία» ή «χωρίς προγραμματισμό» σκουπισμένα σκουπίδια μικρών και μεγάλων κοινοτήτων που καταστρέφουν μόνιμα απόψεις (πολλές φορές άμορφες) τοποθεσίες συνήθως την πληθύνουν πηγές βουκών, χαράδρες και ρέματα.

Κάτι πρέπει να γίνει!
— Η ανακύκλωση είναι μια λύση.

Υπάρχει αναλυτική λύση;

Φαίνεται πως ναι, και η διαμόρφωση της οφείλεται μέλλον σε οικονομικούς παρά σε περιβαλλοντικούς παράγοντες. Η επαναχρησιμοποίηση (ή ανακύκλωση) στην πιο απλή της μορφή σημαίνει αυτό που δείχνει η ίδια η λέξη. Και θυμίζει τα γυάλινα μπουκάλια του γαλατά που πηγαίνουνόχινασκακέτες(φορές, όπως

άλλωστε κι όλο σχεδόν τα γυάλινα δοχεία (ουσιφακτικών, ολκοολούχων ποτών κ.λ.π.) που κάνουν το ίδιο σε μια διαδικασία με βασικό μινονέκτημα το κόστος συλλογής, επιστροφής και καθορισμού. Αν η ίδια αυτή διαδικασία ήταν σε τούτο τον τρόπο επαναχρησιμοποίησης θα ήταν εφαρμόσιμη μόνο στο γυαλί και τελικά θα έφθινε μια και τα τελευταία χρόνια

πηγάζει μια τόσο εκπομπή του υλικού αυτού από πολλές εφαρμογές. (Η τούση αυτή ήταν σχετική και πόλι με οικονομικούς συντελεστές μια και πέρα από το υμνητικό πλεονέκτημα της χημικής εδράνησος του το γυαλί είναι πολύ πιο βαρύ από άλλα υλικά, π.χ. τα πλαστικά ή αρνότερα το σύνθετα υλικά από χαρτί και πλστικό και αυτό επιδρά στο συνολικό κόστος μεταφοράς).

Η ιδέα όμως της επαναχρησιμοποίησης με διεύρυνση του όρου ώστε να σημαίνει «αξιοποίηση υλικών σαν πηγής ενέργειας είτε νέων πρώτων υλών με χημικό ή άλλο τρόπο» για τούτο σε πολλές περιπτώσεις είναι πιο ρεαλιστικός ο όρος ανακύκλωση - έχει σήμερα μια πλατιά εφαρμογή σε πολλά υλικά. Αυτό είναι αποτέλεσμα του έντο-

νου προβληματισμού απ' τη συνεχή μείωση των αποθεμάτων πρώτων υλών και την επιβάρυνση του περιβάλλοντος από τις (μιας χρήσης) συσκευασίες. Έτσι έχουμε μια αντίθεση προς την προτιγούμενη τάση για επιστροφή στο γυαλί και μεγαλύτερη χρήση αλουμινίου, το οποίο εύκολα ανακυκλώνεται, μέσα στα πλαίσια προγραμμάτων που ενθαρρύνονται διεθνώς (σχετική είναι και μια πρόσφατη κατευθυντήρια οδηγία της Ε.Ο.Κ.) για χρήση ανακυκλωμένων υλικών συσκευασίας. Παρόλληλα κατασκευάζονται πλαστικά και ανακυκλώνονται πολύ εύκολα (και με ψηλή απόδοση) που αρχισαν μάλλον να κατακτούν την αγορά. Έίδα με στοιχεία του 1989 έχουμε στη Μεγάλη Βρετανία την παρακάτω κατάσταση:

Υλικό	Όλική καταστέλλωση (σε χιλιάδες τόννους)	Ποσοστό (%) επαναχρησιμοποιούμενου υλικού
Σιδηρούχα Μετάλλα	156000	59
Χαρτί	7993	29
Μη Σιδηρούχα Μετάλλα	3554	13
Γυαλί	1996	3
Πλαστικά	1960	3

Το πρώτο βασικό στάδιο στη διαδικασία της ανακύκλωσης είναι ο διαχωρισμός των σκουπιδιών κατά είδος: χωρία το γυαλί από τα μέταλλα, το χαρτί από τα πλαστικά. Και τούτο γιατί διαφορετική είναι η επεξεργασία που θα ακολουθηθεί από εκεί και πέρα για το καθένα απ' αυτά. Για μερικά υλικά (πλστικά, μετάλλα) χρειάζεται και ο ποσοπέρα διαχωρισμός (πολυαιθυλένιο, PVC, κλπ. και αλουμίνιο, χάλυβας κλπ. αντίστοιχα).

Το στάδιο του διαχωρισμού των υλικών είναι ιδιαίτερα σημαντικό και σ' αυτό μπορεί να συμβάλει ο καθένας. Για τούτο, όπου οργανωμένοι φορείς π.χ. Τοπική Αυτοδιοίκηση, περιβαλλοντικά σάλλογοι κλπ. έχουν προωθήσει την εφαρμογή της ιδέας, υποθέτουν προγράμματα διαλογής στην «πηγή», στο σημείο δηλ. που πρωτοεμφανίζονται -- μέσα στο σπίτι. Στη

συνέχεια κάθε είδος υλικού μαζεύεται σε επίπεδο γειτονιάς κ.ο.κ.

Και στην Κύπρο

Στην δικιά μας ατάραχη, ξεγνοιασιά και πάντα και αναλωτική κοινωνία, το πρόβλημα της απόρριψης των σκουπιδιών είναι αρκετά οξύμικρογραφία του αντίστοιχου προβλήματος των πολυπληθέστερων κοινωνιών αλλά κανείς δεν μιλά γι' αυτό. Θάταν πολύ ενδιαφέρον μια μελέτη για τις πιθανότητες και δυνατότητες επαναχρησιμοποίησης κάποιων υλικών και της μεγαλύτερης χρήσης όσων ευνοούν μια τέτοια διαδικασία.

Δεν είναι βέβαια πολύ «ελακυστική» η ιδέα να υπηγάσουμε στο θέμα αυτό τους ξευους, πολύ περισσότερους που κάτι τέτοιο προϋποθέτει και την ατομική συμμετοχή, μα σίγουρα θάβριζε τον κόπο!

η κυπριακή χλωρίδα και πανίδα: το μέλλον είναι ζοφερό

Μουσάλα Χατζηχριστοφίτου
(συντάκτρια πρακτικής της μηπως
ένας της Κύπρου)

Η Κύπρος στο σταυροδρόμι τριών ηπείρων έχει αναπτύξει μια ιδιαίτερη χλωρίδα και πανίδα που περιλαμβάνει μια εξαιρετική ποικιλία φυτών και ζώων με στοιχεία και από τις τρεις ηπείρους.

Η γεωγραφική απομόνωση της, σαν νησί, από την άλλη

πλευρά είχε σαν αποτέλεσμα την εξέλιξη πολλών ενδημικών ειδών, ειδών δηλαδή που δεν βρίσκονται σε κανένα άλλο μέρος του κόσμου. Από την πλούσια χλωρίδα που αριθμεί 1500 είδη, 75-80 περίπου είναι ενδημικά.

Οι πρώτες βροχές αργά το Σεπτέμβριο ανοξοφυογούν τους πρώτους βολβούς και μετά από διάστημα 2 εβδομάδων περίπου λουλούδια του μικροκαμωμένου Νάρκισσου (*Narcissus serotinus*) και του ξεβαθού μπλέ *Muscari parviflorum* (*Baby's breath*) εμφανίζονται στις χαμηλές περιοχές. Από νότιο Γενάρη και μετά, το ξέσπασμα της Άνοιξης με τα πολύχρωμα λουλούδια είναι πιο γεγονός αρχίζοντας με τις πολλές ποικιλίες της ανεμώνης (*A. anemone-orientalis*). Οι έσπρες ανεμώνες ανοίγουν πρώτα, ακολουθούν πολύ γρήγορα οι ροζ, λила, μερικές κόκκινες και μετά η συνηθισμένος πληθυσμός της μπλέ ανεμώνης. Μέσα στο Φεβρουάριο και Μάρτη υπάρχει ένας οργασμός από χρώματα στις πεδινές περιοχές με τους κόκκινους πετανούς (*Paraveris rhochaeas*) και το κίτρινο σιμιλιούδι (*Chrysanthemum coronarium*) που κλέβουν κυριολεκτικά την προσοχή.

Μέχρι το μέσα Απριλίου οι χαμηλές περιοχές αρχίζουν πλέον να αποχωρούν από το προσκήνιο αλλάζοντας την ωραία πολύχρωμη εμφάνισή τους.

Μετά, τα βουνά παίρνουν τη δική τους σειρά με διαφορετική αλλά όχι λιγότερη εντυπωσιακή εμφάνιση με τη ροζ και άσπρη ξυσταριά (*Cystus creticus*, *C. parviflorus*) και *S. salviaefolius*) και την μυροφόρα (*Lavendula stoechas*).

Σπάνιες και ωραίες ορχιδέες όπως η *Ophrys sphegodes*, πολύ σπάνια στην Ευρώπη, η Κυπριακή ορχιδέα *Ophrys koischi* (μελισσόκα) και *Epiractis vegetifolia* ξεχωρίζουν και αποτελούν στολίδια για κάθε βιβλίο μελετητού ορχιδέων.

Μέσα στην κάμα του καλοκαιριού που όλα τα λουλούδια έχουν ήδη καρποφορήσει και ξεραθεί ένα ντελικάτο και όμορφο λευκό λουλούδι ο κρίνος της αμμου *Sea Daffodil* (*Pancratium maritimum*) αμάνεται και νικά τη ζέση με τα μεγάλα μωβόδα λουλούδια του που ανοίγουν το απόγευμα και αντέχουν μόνο μερικές μέρες. Πολλά ήταν γνώριμο είδος κατά μήκος

των νότιων ακτών της Κύπρου ειδικά από το Κάβο Γκρεκό μέχρι τη Λεμεσό καθώς και στην περιοχή της Πάφου. Σήμερα αρχίζει να γίνεται όλο και πιο σπάνιο με κίνδυνο πλήρους αφανισμού. Ήθερεί να θεωρηθεί το πρώτο είδος της Κυπριακής χλωρίδας που καταδικάζεται σε ολοκληρωτή αφανισμό από την τουριστική ανάπτυξη των τελευταίων χρόνων. Οι βιότοποι του καταλαμβάνονται α ένας μετά τον άλλον από την ανάπτυξη κένων στις παραλίες μας. Στην περιοχή της Κάτω Πάφου ο τελευταίος και πιο πλούσιος βιότοπος τους είδους αυτού έχει καταστραφεί πλήρως πριν λίγους μήνες από την ίδια αιτία. Η πασαλιά της Λάρας παραμένει ίσως η τελευταία ελπίδα επιβίωσης του. Από μελέτη που κάναμε υπάρχουν μέσα στην προστατευόμενη περιοχή 100 περίπου άτομα του είδους αυτού ενώ μικροί πληθυσμοί αλλού αποδεκατίζονται καθημερινά. Αντίθετα το ενδημικό είδος του κρόκου (*Crocus cyrius*) που ανθίζει στη Χιονίστρα όταν τα χιόνια αρχίζουν να λιώνουν νοιώθει την ασφάλεια και τη σιγουριά που του έχει δώσει μέχρι σήμερα η απομόνωση από την επικίνδυνη και καταστρεπτική επέμβαση του ανθρώπου. Την ίδια επαχή (Μάη) πιο χαμηλά στις νοτιές πλαγιές του Τροόδου το δάσος γεμίζει με την εντυπωσιακή παιονία (*Paeonia maseoula*), που με τα μεγάλα κόκκινα λουλούδια της μοιάζει περισσότερο να βραβέτευσε από κάποιο κήπο παρά να είναι ένα άγριο λουλούδι.

Η κυπριακή τουλίπα (*Tulipa cyria*) που συναντάται μόνο στην περιοχή του Ακάμα σε πολύ μικρό αριθμό και στην κατεχόμενη περιοχή της Μύρτου, καθώς και η κοινή τουλίπα *Tulipa ocellifolia* που απαντάται στην περιοχή του Πολεμιού στην Πάφο είναι ακόμη δύο είδη που κινδυνεύουν με πλήρη αφανισμό.

Η κυπριακή τουλίπα φαίνεται να έχει, τυχαία φυσικά, περισσότερες πιθανότητες να επιβιώσει από τη ξαφάνιση της κοινής τουλίπας, όχι γιατί εμείς οι άνθρωποι της κάνουμε χρήση ή διάκριση αλλά γιατί έπαιξε να βρίσκεται μέσα στο κρατικό δάσος του Ακάμα και η ανάπτυξη δεν μπόρεσε μέχρι σήμερα να την φθάσει. Οποιαδήποτε θα ήταν πολύ τολμηρό να πούμε ότι βρίσκεται κάτω από πλήρη προστασία γιατί ακόμη είναι αρκετά ευάλωτη αφού, δεν έχουν παρθεί πρακτικά μέτρα για την προστασία της. Είναι αφημένη ακόμη στο έλεος της συνείδησης του καθενός να μην την κόψει, να μην την πατά να μην την ξεριζώνει και να μην αφήνεται εικασθαιμένη στη βόσκηση. Μέχρι πόσο θα αντέξει άραγε χάρις στην απομόνωση της; Όσον για την κοινή τουλίπα είναι λυπηρό να ξέρεις ότι αυτό το όμορφο είδος βρίσκεται μόνο σε μερικά στρέμματα γης σε μια μόνο περιοχή της Κύπρου και σαν να έχουν βαλθεί όλοι από κοινού να την εξαφανίσουν όσο πιο γρήγορα μπορούν. Η τουλίπα αυτή εξαφανίστηκε ήδη από την περιοχή του Μετοχίου του Κύκκου στη Λευκωσία όπου φύτρωνε πριν λίγα χρόνια. Μέσα στους δρόμους γίνεται αντικείμενο εμπορικής εκμετάλλευσης και φθάνει ακόμη να στολίζει βάζα στη Λευκωσία. Από την άλλη ακόμα και συχνό όργωμα γίνεται για την εξάλειψή της αφού από πολλούς θεωρείται και σαν ζιζάνιο. Η επέμβαση του Κράτους στην περίπτωση αυτή πρέπει να είναι άμεση και αποτελεσματική για να υπάρξει έστω και λίγη ελπίδα για το είδος αυτό που ήδη παίρνει το δρόμο χωρίς επιστροφή.

Θαυμάσιος της κένωσης χάρη ή διάκριση αλλά γιατί έπαιξε να βρίσκεται μέσα στο κρατικό δάσος του Ακάμα και η ανάπτυξη δεν μπόρεσε μέχρι σήμερα να την φθάσει.

Οποιαδήποτε θα ήταν πολύ τολμηρό να πούμε ότι βρίσκεται κάτω από πλήρη προστασία γιατί ακόμη είναι αρκετά ευάλωτη αφού, δεν έχουν παρθεί πρακτικά μέτρα για την προστασία της. Είναι αφημένη ακόμη στο έλεος της συνείδησης του καθενός να μην την κόψει, να μην την πατά να μην την ξεριζώνει και να μην αφήνεται εικασθαιμένη στη βόσκηση. Μέχρι πόσο θα αντέξει άραγε χάρις στην απομόνωση της; Όσον για την κοινή τουλίπα είναι λυπηρό να ξέρεις ότι αυτό το όμορφο είδος βρίσκεται μόνο σε μερικά στρέμματα γης σε μια μόνο περιοχή της Κύπρου και σαν να έχουν βαλθεί όλοι από κοινού να την εξαφανίσουν όσο πιο γρήγορα μπορούν. Η τουλίπα αυτή εξαφανίστηκε ήδη από την περιοχή του Μετοχίου του Κύκκου στη Λευκωσία όπου φύτρωνε πριν λίγα χρόνια. Μέσα στους δρόμους γίνεται αντικείμενο εμπορικής εκμετάλλευσης και φθάνει ακόμη να στολίζει βάζα στη Λευκωσία. Από την άλλη ακόμα και συχνό όργωμα γίνεται για την εξάλειψή της αφού από πολλούς θεωρείται και σαν ζιζάνιο. Η επέμβαση του Κράτους στην περίπτωση αυτή πρέπει να είναι άμεση και αποτελεσματική για να υπάρξει έστω και λίγη ελπίδα για το είδος αυτό που ήδη παίρνει το δρόμο χωρίς επιστροφή.

Πολλά άλλα είδη της χλωρίδας, που μερικά είναι ενδημικά και άλλα είναι πολύ σπάνια για ολόκληρη την Ευρώπη, βρίσκονται σε άμεσα κίνδυνο εξαφάνισής. Επιστημονική δουλειά και μελέτες έχουν γίνει γι' αυτά τα είδη τα τελευταία χρόνια. Αλλά εφ' όσον ακόμη είναι ακόμη δύο είδη που κινδυνεύουν με πλήρη αφανισμό, η προστασία των ειδών αυτών και των βιοτόπων τους, (δηλαδή δεν νοείται προστασία ενός είδους χωρίς να προστατευτεί πρώτα ο βιότοπος τους), ο καλύτερος τρόπος προστασίας

Μπορεί να θεωρηθεί το πρώτο είδος της Κυπριακής χλωρίδας που καταδικάζεται σε ολοκληρωτή αφανισμό από την τουριστική ανάπτυξη των τελευταίων χρόνων. Οι βιότοποι του καταλαμβάνονται ένας μετά τον άλλον από την ανάπτυξη κένων στις παραλίες μας. Σήμερα η πασαλιά της Λάρας παραμένει ίσως η τελευταία ελπίδα επιβίωσης του. Από μελέτη που κάναμε υπάρχουν μέσα στην προστατευόμενη περιοχή 100 περίπου άτομα του είδους αυτού ενώ μικροί πληθυσμοί αλλού αποδεκατίζονται καθημερινά. Αντίθετα το ενδημικό είδος του κρόκου (Crocus cyrius) που ανθίζει στη Χιονίστρα όταν τα χιόνια αρχίζουν να λιώνουν νοιώθει την ασφάλεια και τη σιγουριά που του έχει δώσει μέχρι σήμερα η απομόνωση από την επικίνδυνη και καταστρεπτική επέμβαση του ανθρώπου. Την ίδια επαχή (Μάη) πιο χαμηλά στις νοτιές πλαγιές του Τροόδου το δάσος γεμίζει με την εντυπωσιακή παιονία (Paeonia maseoula), που με τα μεγάλα κόκκινα λουλούδια της μοιάζει περισσότερο να βραβέτευσε από κάποιο κήπο παρά να είναι ένα άγριο λουλούδι.

τους προς το παρόν είναι να κρατηθούν μυστικά και να ειδη και οι παραρτήματα τους από κάθε δημοσιότητα.

Το ίδιο ενδιαφέρον με τη χλωρίδα είναι και η πανίδα της Κύπρου. Οι εντομολόγοι (*Fruit bats*) και οι κουρκοιτάδες (*Akamas eulalia*) είδη που συναντώνται στην Αφρική έχουν το βορειότερο όριο εξάπλωσης του στην Κύπρο (τελευταία βρισκονται και σε ορισμένες περιοχές στην Ελλάδα). Οι θαλάσσιες χελώνες, η πράσινη χελώνα, *Green turtle*, (*Chelonia mydas*) και η κοινή *Loggerhead* (*Caretta caretta*) αναπαράγονται στις δυτικές ακτές του νησιού και πολλές πεταλούδες έχουν ανάστημα όπως *akamas* ή *parhos* ενόμισμα που προφανώς προέρχονται από τους βιότοπους τους στον Ακάμα και την Πάφο. Πράσινο βάτραχο (*green tree-climbing frog*) παράξενος μοσφός *malis* (αλογάκια), καβούρια του γλυκού

νερού (Potamion potamios) και γαστροπόδα (Melanopsis, Theodoxus), εντυπωσιακά dragonflies (αεροπλανόκια), σαύρες, πουλιά και πολλά άλλα κάνουν την Κύπρο ένα παράδεισο για τους μελετητές της φύσης. Σπάνιοι και ίσως μοναδικοί βιότοποι, αναγκαίοι για την επιβίωση πολλών ειδών, διατρέχουν σήμερα άμεσα κίνδυνο-μαζύ τους κινδυνεύουν και δεκάδες είδη. Οι πολύτιμοι υγρότοποι του Ακρωτηρίου διατρέχουν σήμερα άμεσα κίνδυνο από την στέρση νερού. Μαζί τους θα χάσουμε πολλά είδη της χλωρίδας μας όπως και της πανίδας μας όπως και πολλά αποδημητικά πουλιά που σταθμεύουν στους υγρότους αυτούς.

Το ενδιαφέρον για την προστασία του περιβάλλοντος έχει αρχίσει τελευταία να διευρύνεται αλλά υπάρχει πολύ δρόμος ακόμη για να φθάσουμε εκεί που πρέπει. Για να πετύχει αυτό χρειάζεται να δημιουργήσουμε περιβαλλοντολογική συνείδηση στον κόσμο. Όταν υπάρχει άγνοια δεν μπορεί να υπάρξει προστασία. Πολλοί θέλω τους κόβουν ένα σπάνιο λουλουδι ή ξεριζώνουν κάποιο άλλο απλώς από συνήθεια ή για να στολίσουν το βάζο τους. Όταν τους πεις ότι αυτό το είδος είναι τόσο σπάνιο κι' ότι λίγα φυτά υπάρχουν σ' όλη την Ευρώπη, σου λένε, μα δεν τόξερα, λυπούμαι θα το έχω τώρα και στο εξής υπόψη μου. Εάν δεν υπάρξει περιβαλλοντολογική συνείδηση δεν θα υπάρξει και δύναμη πίεσης στους διάφορους φορείς για να ληφθούν οι σωστές αποφάσεις και τα κατάλληλα μέτρα που απαιτούνται.

Ήδη εκθέσεις φωτογραφίας με θέμα την άγρια ζωή, προγράμματα στο Ραδιόφωνο, Τηλεόραση, αφίσες με θέματα της φύσης, πορείες Ακάμα, δημοσιεύσεις στον τύπο έχουν γίνει προς την κατεύθυνση αυτή.

Η στάση του κοινού δεν μπορεί να θεωρηθεί ικανοποιητική αλλά όχι και αρνητική. Εκεί που υπάρχει πλήρης ενημέρωση τα αποτελέσματα είναι πολύ θετικά. Παράδειγμα το πρόγραμμα προστασίας των θαλάσσιων χελώνων.

Φωτ.: Ανδρέα Δημητρώπουλου

Από τον τύπο παρατηρείται θετική αντίκρουση του θέματος αλλά στην περίπτωση του Ακάμα φαίνεται να είναι κάπως κατευθυνόμενη από διάφορα συμφέροντα.

Στην Κύπρο υπάρχουν επιμέρους νομοθεσίες που καλύπτουν πολλές πλευρές της προστασίας του περιβάλλοντος. Σε πολλές περιπτώσεις η νομοθεσία που υπάρχει χρειάζεται κάποια βελτίωση. Αυτό που χρειάζεται όμως περισσότερο είναι η εφαρμογή των προνοιών των διαφόρων νόμων που ήδη υπάρχουν οι οποίοι με την σωστή εφαρμογή τους μπορούν να καλύψουν ένα πολύ μεγάλο μέρος των κενών που σήμερα φαίνονται αναφορικά με την προστασία του περιβάλλοντος.

Υπάρχουν Νόμοι που προνοούν την δημιουργία περιοχών προστασίας της φύσης (Nature reserves), Εθνικού Πάρκου κλπ. Υπάρχουν νόμοι που έχουν πρόνοιες για την προστασία ειδών της πανίδας μας τόσο στην ξηρά όσο και

στη θάλασσα, υπάρχουν άλλοι νόμοι που προνοούν για τον έλεγχο της ρύπανσης της θάλασσας, των γλυκών νερών, του αέρα κλπ. Αυτό που φαίνεται ότι λείπει είναι η επίγνωση του τι και πως πρέπει να προστατευτεί με τους υπάρχοντες νόμους.

Η δημιουργία ενιαίας περιβαλλοντολογικής νομοθεσίας δεν είναι η πανάκεια για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος γιατί αν και η νομοθεσία αυτή ίσως να μπορούσε να καλύψει ορισμένες επιπρόσθετες πτυχές, το θέμα της έλλειψης γνώσεων για το τι και πως αυτό θα καθετοποιηθεί θα εξακολουθήσει να υπάρχει. Η νομοθεσία δηλ. δεν μπορεί παρά να αντικατοπτρίζει την ευαισθησία, την πολιτική θέληση και τις γνώσεις που υπάρχουν πάνω στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.

Λεπτομερής αναφορά στους διάφορους νόμους δεν νομιζώ ότι ενδείκνυται

στα πλαίσια του σημερινού μας άρθρου. Νόμοι όπως ο περί Θήρας και Πανίδας Νόμος μπορεί να καλύψει την προστασία των πουλιών και της πανίδας της ξηράς από το κυνήγι, ο περί Αλιείας Νόμος περιέχει πρόνοιες για την προστασία υδρόβιων ειδών και βιοτόπων στη θάλασσα και στα γλυκά νερά και έχει επίσης πρόνοιες για τον έλεγχο της ρύπανσης της θάλασσας, ο περί Δασών Νόμος έχει πρόνοιες για την προστασία της πανίδας και χλωρίδας μέσα στα δάση, ο Περί Πολεοδομίας Νόμος έχει πρόνοιες για τον έλεγχο της ανάπτυξης (όταν εφαρμόζεται πλήρως) και πολλοί άλλοι νόμοι έχουν πρόνοιες που μπορούν να εφαρμοστούν για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.

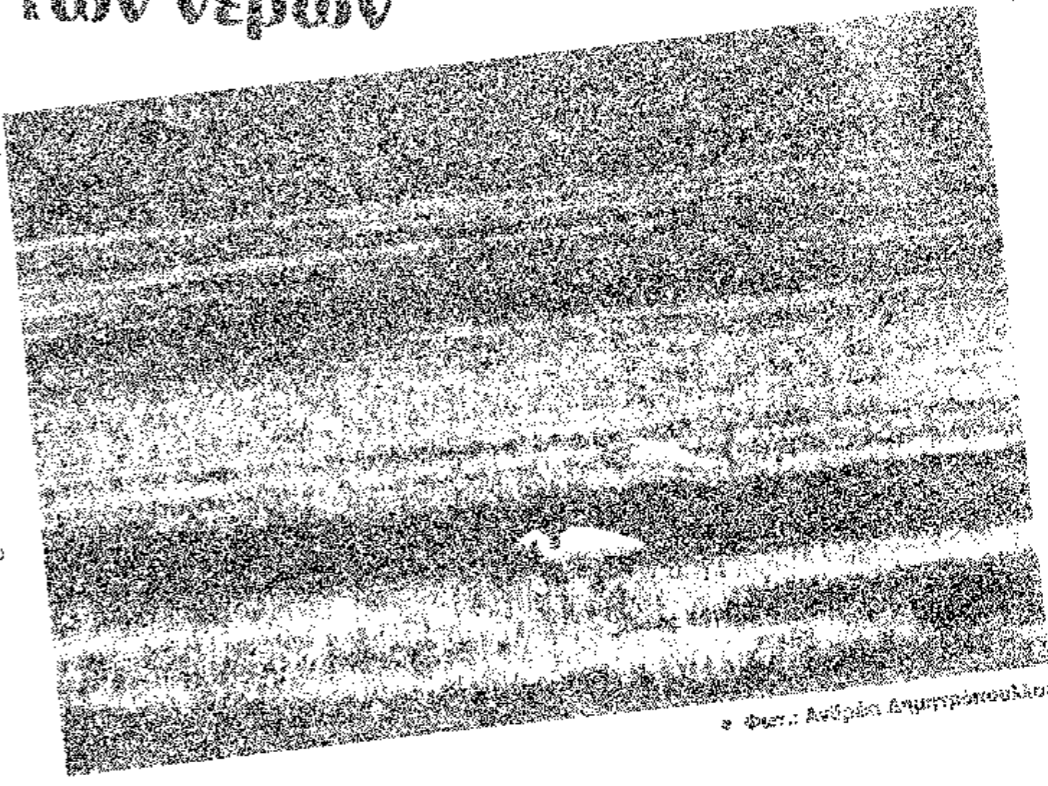
Οι διάφορες Συμβάσεις που έχουν επικυρωθεί από την Κυβέρνηση προνοούν επίσης για την προστασία ειδών που κινδυνεύουν και γενικότερα για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος. Σαν τέτοιες συμβάσεις μπορούν να αναφερθούν η Σύμβαση για το Διεθνές Εμπόριο Ειδών Χλωρίδας και Πανίδας που κινδυνεύουν (C.I.T.E.S. Convention) η Σύμβαση της Βαρκελώνης για την προστασία της Μεσογείου από τη ρύπανση και τα δύο πρώτα Πρωτόκολλα της σύμβασης αυτής για προστασία της θάλασσας από πετρελαιοειδή από πλοία (London 1972 Convention).

Εκκρίνεται η επικύρωση της Σύμβασης της Βέρνης για την προστασία της άγριας ζωής και βιοτόπων της Ευρώπης και η επικύρωση των δύο τελευταίων πρωτοκόλλων της Σύμβασης της Βαρκελώνης εκκρίνεται δηλ. για τις ειδικές προστατευόμενες Μεσογειακές περιοχές (Speciality Protected Areas Protocol) και εκείνο του ελέγχου της ρύπανσης από πηγές ξηράς (Land-based Sources Protocol).

Η επικύρωση των συμβάσεων αυτών θα βοηθήσει σημαντικά στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος μας τόσο στη ξηρά όσο και στη θάλασσα. 21.5.87

ΡΥΠΑΝΣΗ ΤΩΝ ΝΕΡΩΝ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΑ... ΛΙΓΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΧΕΛΩΝΕΣ

Μιά συνέντευξη με τον προϊστάμενο του τμήματος αλιείας Ανδρέα Δημητρώπουλο

Φωτ.: Ανδρέα Δημητρώπουλου

Ερώτηση: Θάθελα κ. Δημητρώπουλε να μου περιγράψετε το φαινόμενο της μόλυνσης των νερών. Ποιες μεταβολές συνιστούν μόλυνση;

Απάντηση: Μόλυνση (contamination) των νερών είναι η μη φυσιολογική παρουσία μιας ουσίας στο φυσικό αυτό στοιχείο χωρίς κατ' ανάγκη η παρουσία της να έχει δυσμενείς επιδράσεις σ' αυτό.

Όπως φαίνεται από τον ορισμό η έννοια της μόλυνσης είναι αρκετά γενική και ασαφής γι' αυτό σήμερα χρησιμοποιείται πιο πλατιά ο όρος ρύπανση (Pollution). Ρύπανση της θάλασσας και γενικά των νερών όπως αυτή ορίζεται από την Ομάδα Ειδικών για Επιστημονικά Θέματα Ρύπανσης της θάλασσας είναι «η εισαγωγή από τον άνθρωπο άμεσα ή έμμεσα ουσιών ή ενέργειας στο θαλασσινό περιβάλλον που έχει σαν αποτέλεσμα δυσμενείς επιπτώσεις, όπως βλάβες στους ζωντανούς της πόθους κινδύνους για την ανθρώπινη υγεία, επιβλαβείς θαλάσσιες δραστηριότητες συμπεριλαμβανομένου και του ψαρέματος, χειροτέρευση της ποιότητας του θαλασσινού νερού και μείωση της αξίας της για σκοπούς ψυχαγωγίας».

Θάθελα επομένως να μου επιτρέψετε να χρησιμοποιώ το όρο ρύπανση στη όλη μου συνομιλία.

Ε: Ποιες συγκεκριμένες δουλειές κάνει το Τμήμα σας σ' ότι αφορά την ρύπανση των νερών; Τι έδρασε να γίνεται;

Α: Οι εργασίες του Τμήματος Αλιείας για την ρύπανση της θάλασσας περιλαμβάνουν έρευνα, νομοθετικά και άλλα μέτρα ελέγχου - πρόληψης και καταπολέμηση. Στο πλαίσιο της έρευνας γίνεται μια σειρά Προγραμμάτων που καλύπτουν διάφορους τομείς.

(α) Επιχειρησιακός έλεγχος των πηγών ρύπανσης ξηράς που έχει σαν στόχο τον ποιοτικό και ποσοτικό υπολογισμό των παραγόντων ρύπανσης που καταλήγουν στη θάλασσα από πηγές ξηράς.

(β) Υπολογισμός της συγκέντρωσης υδρογονανθράκων πετρελαίου στο θαλασσινό νερό και ιζήματα, και του κατά πόσο βγαίνει στις παραλίες μας.

(γ) Υπολογισμός της συγκέντρωσης εντομοκτόνων (αλογονομένους Υδρογονάνθρακες) και βαρέων με-

τάλλων σε θαλάσσιους οργανισμούς στο νερό και σε ιζήματα.

(δ) Μελέτες για τις επιπτώσεις της ρύπανσης σε θαλάσσιες βιοκοινωνίες και οικοσυστήματα. Πιο συγκεκριμένα έχει μελετηθεί ο κόλπος Λεμεσού και η Μόνη.

Τα προγράμματα αυτά γίνονται σε συνεργασία με τον Οργανισμό Περιβάλλοντος των Ηνωμένων Εθνών (UNEP). Στο πλαίσιο του Μεσογειακού Σχεδίου Δράσεως του οργανισμού αυτού.

Η βελτίωση και συμπλήρωση της Νομοθεσίας που σχετίζεται με την ρύπανση είναι για μας πρωταρχικής σημασίας. Ο συμπληρωματικός Νόμος 5/81 αυξάνει το πρόστιμο για αυτούς που προκαλούν ρύπανση της θάλασσας από 2500.- σε 23.000 ενώ οι κανονισμοί του 1981, που βασίζονται στον Περί Αλιείας Νόμο κερφ. 135, καθορίζουν ανάτατα όρια για ορισμένες ουσίες που μπορεί να εισέρχονται στη θάλασσα στις συγκέντρώσεις αυτές. Καθορίζει π.χ. 30mg/1 BOD5 για οργανικές ουσίες, 80mg/1 COD4 για την οξειδωσιμότητα ανόργανων ουσιών, και περιεκτικότητα

σε αιωρούμενα στερεά, ενώ η περιεκτικότητα σε χαλκό και ζιγκό δεν πρέπει να είναι μεγαλύτερες του 0.1mg/1.

Παράλληλα μελετάται από το Τμήμα προώθηση και υιοθέτηση Διεθνών και Περιφερειακών Συμβάσεων και Πρωτοκόλλων που σχετίζονται με την προστασία του θαλασσίου περιβάλλοντος. Ο Κυπριακός Νόμος Αρ. 51 του 1973 υιοθετεί τη Σύμβαση της Βαρκελώνης και δύο σχετικά Πρωτόκολλα που σχετίζονται με την προστασία της Μεσογείου θαλάσσης από την ρύπανση. Τα Πρωτόκολλα είναι, το Πρωτόκολλο για την προστασία της Μεσογείου από την ρύπανση από απόρριψη αχρηστών από πλοία και αεροσκάφη και το Πρωτόκολλο που αφορά την συνεργασία για καταπολέμηση της ρύπανσης της Μεσογείου από πετρελαιοειδή και άλλες τοξικές ουσίες σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης.

Μέσα στο πλαίσιο εφαρμογής μέτρων ελέγχου και περιορισμού της ρύπανσης το Τμήμα μας συνεργάζεται με άλλες Κυβερνητικές Υπηρεσίες. Η συνεισφορά μας για την δημιουργία ειδικής υπη-

ρασίας από την Αρχή Λιμένων για συλλογή των ακυβέλων από τα πλοία μέσα στα λιμάνια μας υπήρξε σημαντική, όπως είναι και η συλλογική παροχή πληροφοριών και δεδομένων στα Συμβούλια Αποχετεύσεων Λιμενικού και Λόρνακας στο πλαίσιο της προσπάθειας τους για κατασκευή κεντρικών συστημάτων επεξεργασίας των λυμάτων και των αποχετεύσεων τους εις την θάλασσα.

Όσον αφορά τώρα την καταπολέμηση της ρύπανσης της θάλασσας με πετρελαιοειδή, το Τμήμα μας έχει οργανώσει ειδική Μονάδα και διαθέτει το κατάλληλο προς τούτο εξοπλισμό. Αυτή τη στιγμή διαθέτουμε εξοπλισμό της τάξης των £180.000 περίπου ο οποίος μεταξύ άλλων περιλαμβάνει 3 εκσφαιροδιασμένα με ειδικούς εκτοξευτήρες απορριπτικών συσκευών συλλογής πετρελαίου (oil skimmers) 600 μέτρα φράγματα θάλασσας (anti-pollution booms) βυτία αποθήκευσης πετρελαίου, 70 τόνους απορριπτικών και άλλο βοηθητικό εξοπλισμό. Η Μονάδα αυτή μπορεί να αντιμετωπίζει οποιαδήποτε μικρά περιστατικά ρύπανσης της θάλασσας, ενώ σε περίπτωση μεγαλύτερου ατυχήματος τίθεται σε εφαρμογή Σχέδιο Άμεσης Δράσης βάσει του οποίου ανατίθενται στο προσωπικό του Τμήματος πρόσθετα καθήκοντα για αντιμετώπιση της κατάστασης ενώ κινητοποιούνται διάφορες άλλες υπηρεσίες της Κυβέρνησης.

Ερ.: Ποιες είναι οι πηγές της ρύπανσης πώς εξελίσσονται με το χρόνο; ποια συγκεκριμένα μέτρα λαμβάνονται; ποιές αντιτάσεις συναντάται από τους υπεύθυνους της μόλυνσης (τις υπηρεσίες ή τον κόσμο);

Απ.: Η ρύπανση της θάλασσας στην Κύπρο είναι σχετικά μικρή, περιορίζεται δε στα απόβλητα ορισμένων παραλιακών εγκαταστάσεων. Συγκεκριμένα οι εγκαταστάσεις αυτές περιλαμβάνουν μια ομάδα οινόβιομηχανιών που μαζί με το δημοτικό σφαγείο και μια βιομηχανία αναμικτικών διοχετεύουν τα απόβλητά τους στη θάλασσα,

στο κόλπο Λεμεσού. Το σύνολο των αποβλήτων αυτών υπολογίζεται στα δύο εκατομμύριο τόνους τον χρόνο. Τα απόβλητα αυτά περιέχουν βασικά οργανική ύλη και αιωρούμενα στερεά σε μεγάλες ποσότητες. Κατά το 1983 λειτουργήσε στη περιοχή του βασιλικού το σύμπλεγμα των βιομηχανιών χημικού-φασφορικού οξέως και λιπαμάτων. Οι βιομηχανίες αυτές κατά την διάρκεια της λειτουργίας τους έρχονταν να απόβλητα τους σε μία μεγάλη χωμάτινη δεξαμενή μέσα στη θάλασσα. Σε περίπτωση επαναλειτουργίας έχουν ληφθεί όλες οι προνοιες ώστε να μη γίνεται ρύπανση της θάλασσας. Σε αυτά θα πρέπει να προστεθούν και οι τυχαίες απόβλητες πετρελαιοειδών από πλοία κυρίως μέσα στα λιμάνια καθώς και απόρριψη αχρήστων από τα πλοία. Η ρύπανση αυτή θα μπορούσε να μειωθεί με την πάροδο του χρόνου.

Όσον αφορά διορθωτικά μέτρα που λαμβάνονται αυτά περιγράφονται στη προηγούμενη απάντησή μου.

Ε.: Ποιές οι επιπτώσεις της ρύπανσης πάνω στους ζωντανούς οργανισμούς; Ειδικά στα ψάρια, στον άνθρωπο;

Α.: Μιλώντας γενικά, οι επιπτώσεις της ρύπανσης πάνω στους θαλάσσιους οργανισμούς είναι πολύμορφες, όπως δυσμενείς επιδράσεις στην κανονική τους ανάπτυξη και πολλαπλασιασμό, στη βιωσιμότητα τους, στη χρησιμότητα και εκμετάλλευσή τους. Όπως είναι φυσικό οι επιδράσεις αυτές επηρεάζουν άμεσα τον άνθρωπο ενώ ταυτόχρονα ο άνθρωπος επηρεάζεται και άμεσα. Όσον αφορά ειδικά την θάλασσα μας δεν υπάρχει μέχρι τώρα σοβαρό πρόβλημα ρύπανσης που να έχει επιπτώσεις στη θαλάσσια ζωή.

Συγκριτική μελέτη της Πανίδας και Χλωρίδας και γενικά της οικολογίας του κόλπου Λεμεσού που δέχεται κάποια ρύπανση με το κόλπο της Επισκοπής που θεωρείται ότι δεν δέχεται ρύπανση, έχει δείξει ότι δεν υπάρχει σημαντικό πρόβλημα εκτός της ζώ-

νης μεταξύ των δύο λιμανιών που θεωρείται ότι έχει αυξημένη ρύπανση και οικολογικές αλλαγές όπως είναι οι αλλαγές στον πληθυσμό ειδικά των εχινόδερματων. Η περιοχή έχει επίσης ψηλό αριθμό κολοβακτηριδίων (faecal coliforms) κλπ.

Ε.: Ποιές οικολογικές επιπτώσεις μπορούν να έχουν τα φράγματα; Ειδικά το μεγάλο έργο του Νοτίου Αγωγού;

Α.: Είναι γεγονός ότι οι ποταμοί και χειμάρροι μεταφέρουν στη θάλασσα μεγάλες ποσότητες θρεπτικών ουσιών οι οποίες βοηθούν στην ανάπτυξη της θαλάσσιας ζωής τοπικά δηλ. στις περιοχές εισβολής τους στη θάλασσα.

Η κατασκευή φραγμάτων που περιορίζουν την είσοδο θρεπτικών ουσιών στη θάλασσα επηρεάζει επωδότησε σε κάποιο βαθμό τοπικά τη θαλάσσια ζωή.

Στη Κύπρο όμως δεν έχουμε ποταμούς, και η εισοδος τέτοιων ουσιών στην θάλασσα περιορίζεται σ' αυτήν και γίνονται από τους χειμάρρους. Πιστεύω επομένως ότι η κατασκευή φραγμάτων στη Κύπρο όπως αυτό του Κούρρη δεν θα έχει σημαντική επίδραση στη ανάπτυξη της θαλάσσιας ζωής και κατ'επέκταση στην αλιεία. Εκτός από το θέμα αυτό όμως του επηρεασμού της θαλάσσιας μελετάται τώρα από το Υπουργείο Γεωργίας και την Διεθνή Τράπεζα ο αντικτυπος που θα έχει η υποστήριξη του νερού του Κούρρη στην Αλυκή και στον υγρότοπο του Ακρωτηρίου όπως και τα μέτρα που θα ληφθούν για αντιμετώπιση του θέματος.

Θα πρέπει ίσως να σημειωθεί στο σημείο αυτό ότι ο Περι Αλιείας Νόμος καλύπτει και όλα τα υδρόβια ζώα που ζουν σε γλυκό νερό και στις αλυκές όπως είναι τα ψάρια του γλυκού νερού, οι βάρδαχοι, οι γαρίδες της άλιμης (Artemia salina) και άλλοι μικροοργανισμοί.

Ε.: Όπως είναι γνωστό η Μεσόγειος είναι τελείως μολυσμένη, μερικοί δε βεβαιώνουν το θάνατό της βέβαια. Υπάρχει ένα πρόγραμμα προστασίας; Ποιά η θέση και ο ρόλος της Κύπρου στη προστασία της Μεσογείου;

Η προστασία χελώνας της Κύπρου έγινε το σύμβολο του «Μεσογειακού Σχεδίου Δράσης» (M.A.P.) της UNESCO (Πρόγραμμα Περιβάλλοντος των Η.Ε.)

Α.: Κατ' αρχήν δε θα συμφωνούσα με την διάγνωση ότι η Μεσόγειος είναι τελείως μολυσμένη, είναι γεγονός ότι με την συνεχώς αυξανόμενη βιομηχανική ανάπτυξη των χωρών που την περιβάλλουν η Μεσόγειος δέχεται ένα τεράστιο όγκο ρύπανσης που οι ιδιαιτερές υδρογραφικές της συνθήκες την καθιστούν ανίκανη να το «απορροφήσει» και να το «αφομοιώσει».

Τη σοβαρότητα της κατάστασης συνειδητοποίησαν οι χώρες που την περιβάλλουν και συμφώνησαν στην υιοθέτηση κοινών μέτρων για αντιμετώπιση της. Οι προσπάθειες αυτές είχαν σαν αποτέλεσμα την υιοθέτηση ενός κοινού σχεδίου δράσης του MEDITERRANEAN ACTION PLAN που είχε σαν στόχο τον περιορισμό και εξάλειψη όπου είναι δυνατό της ρύπανσης της Μεσογείου.

Το πρώτο μέρος του σχεδίου είναι η εκτίμηση της κατάστασης του περιβάλλοντος της Μεσογείου, αυτό δε συσταστικά επιτυγχάνεται με την υιοθέτηση κοινών ερευνητικών προγραμμάτων και προγραμμάτων επιχειρησιακού ελέγχου.

θάλασσας με Πετρελαιοειδή που εδρεύει στη Μάλτα. Από την συνεργασία μας αυτή έχουμε ωφεληθεί σημαντικά με την χρηματοδότηση εκπαίδευσης του προσωπικού μας σε πολλά εκπαιδευτικά προγράμματα για την καταπολέμηση της ρύπανσης της θάλασσας με πετρελαιοειδή. Από την συμμετοχή μας αυτή έχουμε ωφεληθεί σε σημαντικό βαθμό με την παροχή επιστημονικού εξοπλισμού και εκπαίδευσης του προσωπικού μας.

Ε.: Γενικά, ως πιο σημαντικό εμπόδιζε η έλλειψη νομικού πλαισίου για την προστασία του Περιβάλλοντος;

Α.: Η υπάρχουσα νομοθεσία για την Αλιεία που καλύπτει το θέμα της ρύπανσης όπως αυτό έχει διαμορφωθεί μετά τις τελευταίες τροποποιήσεις της το 1981 είναι ικανοποιητική χωρίς αυτό να σημαίνει ότι περαιτέρω τροποποιήσεις δεν χρειάζονται. Τέτοιες τροποποιήσεις μελετούνται ήδη στο πλαίσιο της εφαρμογής του νέου Πρωτοκόλλου της Σύμβασης της Βαρκελώνης που έχει πρόσφατα παρουσιασθεί στη Βουλή.

Το δεύτερο μέρος του σχεδίου περιλαμβάνει την υιοθέτηση και ανάληψη κοινών προγραμμάτων δράσης που έχουν σαν στόχο βασικά την αξιοποίηση των φυσικών πόρων της Μεσογείου.

Το τρίτο μέρος του σχεδίου είναι το νομοθετικό που περιλαμβάνει την δημιουργία και υιοθέτηση Συμβάσεων και Πρωτοκόλλων για προστασία της Μεσογείου από την ρύπανση.

Ο συντονισμός για υλοποίηση των διαφόρων μερών του σχεδίου γίνεται από το Οργανισμό Περιβάλλοντος των Ηνωμένων Εθνών (UNEP) με την βοήθεια και άλλων διεθνών οργανισμών.

Η Κύπρος συμμετέχει ενεργά στο όλο Σχέδιο. Μέσω του Τμήματος μας συμμετέχει σε διάφορα ερευνητικά προγράμματα. Όπως αυτά περιγράφονται στη απάντησή της ερώτησής σας αρ. 3. Στο πλαίσιο της συνεργασίας μας με την UNEP για την και απολέμηση της ρύπανσης της θάλασσας με πετρελαιοειδή το Τμήμα συνεργάζεται στενά με το Περιφερειακό Κέντρο για Καταπολέμηση της Ρύπανσης της

θάλασσας με πετρελαιοειδή που εδρεύει στη Μάλτα. Από την συνεργασία μας αυτή έχουμε ωφεληθεί σημαντικά με την χρηματοδότηση εκπαίδευσης του προσωπικού μας σε πολλά εκπαιδευτικά προγράμματα για την καταπολέμηση της ρύπανσης της θάλασσας με πετρελαιοειδή. Από την συμμετοχή μας αυτή έχουμε ωφεληθεί σε σημαντικό βαθμό με την παροχή επιστημονικού εξοπλισμού και εκπαίδευσης του προσωπικού μας.

Ε.: Γενικά, ως πιο σημαντικό εμπόδιζε η έλλειψη νομικού πλαισίου για την προστασία του Περιβάλλοντος;

Α.: Η υπάρχουσα νομοθεσία για την Αλιεία που καλύπτει το θέμα της ρύπανσης όπως αυτό έχει διαμορφωθεί μετά τις τελευταίες τροποποιήσεις της το 1981 είναι ικανοποιητική χωρίς αυτό να σημαίνει ότι περαιτέρω τροποποιήσεις δεν χρειάζονται. Τέτοιες τροποποιήσεις μελετούνται ήδη στο πλαίσιο της εφαρμογής του νέου Πρωτοκόλλου της Σύμβασης της Βαρκελώνης που έχει πρόσφατα παρουσιασθεί στη Βουλή.

Το δεύτερο μέρος του σχεδίου περιλαμβάνει την υιοθέτηση και ανάληψη κοινών προγραμμάτων δράσης που έχουν σαν στόχο βασικά την αξιοποίηση των φυσικών πόρων της Μεσογείου. Το τρίτο μέρος του σχεδίου είναι το νομοθετικό που περιλαμβάνει την δημιουργία και υιοθέτηση Συμβάσεων και Πρωτοκόλλων για προστασία της Μεσογείου από την ρύπανση.

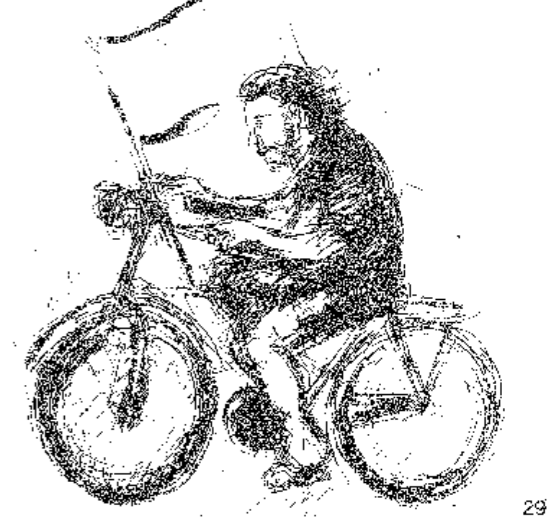
Ο συντονισμός για υλοποίηση των διαφόρων μερών του σχεδίου γίνεται από το Οργανισμό Περιβάλλοντος των Ηνωμένων Εθνών (UNEP) με την βοήθεια και άλλων διεθνών οργανισμών. Η Κύπρος συμμετέχει ενεργά στο όλο Σχέδιο. Μέσω του Τμήματος μας συμμετέχει σε διάφορα ερευνητικά προγράμματα. Όπως αυτά περιγράφονται στη απάντησή της ερώτησής σας αρ. 3. Στο πλαίσιο της συνεργασίας μας με την UNEP για την και απολέμηση της ρύπανσης της θάλασσας με πετρελαιοειδή το Τμήμα συνεργάζεται στενά με το Περιφερειακό Κέντρο για Καταπολέμηση της Ρύπανσης της

θάλασσας με πετρελαιοειδή που εδρεύει στη Μάλτα. Από την συνεργασία μας αυτή έχουμε ωφεληθεί σημαντικά με την χρηματοδότηση εκπαίδευσης του προσωπικού μας σε πολλά εκπαιδευτικά προγράμματα για την καταπολέμηση της ρύπανσης της θάλασσας με πετρελαιοειδή. Από την συμμετοχή μας αυτή έχουμε ωφεληθεί σε σημαντικό βαθμό με την παροχή επιστημονικού εξοπλισμού και εκπαίδευσης του προσωπικού μας.

UNEP έχει εκδόσει ειδική αφίσα με την πράσινη χελώνα μας που την έχει καθιερώσει σαν σύμβολο του Σχεδίου. Μπορεί να σημειωθεί ότι πρόσφατα η Ιταλική τηλεόραση (RAI) έχει γυρίσει στη Κύπρο ντοκιμανταίρ για τις χελώνες και το Σταθμό μας. Το ντοκιμανταίρ αυτό το έδειξε πρόσφατα η Ιταλική τηλεόραση. Πολλοί άνθρωποι έχουν επίσης γραφτεί σε ξεναποδοτικά και εφημερίδες. Τον Απρίλη του 1987 έγινε έκθεση με χελώνες και φωτογραφίες στο AQUARIUM του Μιλάνου Ιταλίας. Αυτό έγινε ταυτόχρονα με τη παρουσίαση ντοκιμανταίρ της RAI και με τη δημοσίευση ενός σημαντικού άρθρου στο έγκυρο Ιταλικό περιοδικό "AIFONE" για τις χελώνες της Κύπρου.

Δημοσιότητα έχει βέβαια δοθεί και στη Κύπρο από τηλεοράσεως με τα βραβευμένα σε διεθνή διαγωνισμό ντοκιμανταίρ του FIK για τις χελώνες της Κύπρου και με διάφορα άρθρα κλπ. σε εφημερίδες και περιοδικά. Νομίζω ότι η Τουρκία επιδειξει κάποιο ενδιαφέρον για την προστασία των χελώνων στην παραλία DALYAN. Νομίζω ότι το Σχέδιο μας για τις χελώνες έχει ενεργήσει σαν καταλύτης για την επίδειξη ενδιαφέροντος από άλλες χώρες για τα είδη αυτά που κινδυνεύουν με άμεσο αφανισμό. Έχει δοθεί στις δραστηριότητες μας μεγάλη δημοσιότητα τόσο από τα Ηνωμένα Έθνη (UNEP) όσο και από διάφορους τηλεοπτικούς οργανισμούς κλπ. Το Μεσογειακό Σχέδιο δράσης της

Προγραμματίζουμε να συνεχίσουμε το σχέδιο αυτό μέχρι να βεβαιωθούμε ότι οι χελώνες μας και γενικότερα ο πληθυσμός των χελώνων της Ανατολικής Μεσογείου (οι οποίες βασίζονται σε μεγάλο βαθμό στις Κυπριακές παραλίες για αναπαραγωγή) δεν διατρέχουν κίνδυνο αφανισμού.

οδοιπορικό στον Ακάμα

ΑΝΝΑ ΤΕΝΕΖΗ

Νύχτα, καθώς φτάνουμε, το τοπίο δεν είχε τίποτα άλλο να μας πει, παρά σκοτάδι και ησυχία. Με το ξημέρωμα η μέρα μας αποκάλυπτε ένα τοπίο που δεν είχε την ανάγκη μας για να υπάρχει. Απόκοσμο και ειρηνικό, μας προείδεε για το πως θα είναι η γη, όταν θα γιατρευτεί από τις πληγές της υπερφίας και της περιφρόνησής μας.

Η μέθη της αλαζονίας μας — εμάς των ανθρώπων, αυτών των τόσο ασήμαντων τίτσημάτων, που έχουν την ανάγκη να καταστρέφουν, για να πείθονται για τη δύναμή τους — η μέθη της αλαζονίας μας λοιπόν, θα προκαλέσει τεράστια εγκαύματα ο' αυτό, στο σπείο οφθαλμού πιο πολύ απ' σπείρησε άλλο την ύπαρξή μας.

Αλλά η φύση — σοφή καθώς είναι και μεγαλειώδης — θα μας πρηώσει με το δικό μας ασανισμό και κείνη θα βρει τρόπους να επιβιώσει, να ανασχηματοστεί και να αναζωογονηθεί, όπως βρήκε τρόπο να ανασβίσει μετά τους παγετώνες και όλες εκείνες τις ασύλληπτες κοσμολογικές και βιβλικές μεταλλαγές και μεταμορφώσεις, γιατί βέβαια, κρίνοντας εκ των υστέρων — δε θα μπορούσε να μη κανείς ότι ήταν καταστροφές.

Φυσικά — θα 'λεγε ίσως κανείς — ότι όλα εκείνα δεν ήταν παρά δημιουργήματα δικά της — ίσως μια ανάγκη αυτολύτρωσης, γι' αυτό και βρήκε τον τρόπο να βγει ανέγγιχη — μάλιστα κάποτε και πλουσιωμένη.

Αλλά μήπως κι αυτό τώρα που συμβαίνει στην εποχή μας — πυρηνικές και άλλες απειλές — μήπως δεν είναι δημιουργήματα δικά της, δημιουργήματα του κατεχόμενου παρὰ της, που ξέροντας μόνο να καρπούνται, δεν έχει μάθει να εκτιμά; Ο άνθρωπος είναι μέρακι κι όμως είναι έξω από τη φύση. Ο γόρω του κόσμος εξακολουθεί, να του είναι ένας ξένος, που θέλει να τον κάνει δικό του, με την οικειοποίηση, όχι με τη γνώση και την αγάπη. «'Αμα μαγαρίζεις συνέχεια το σιρόμια σου, κάποια νύχτα θα πλανιάξεις από τις μαγαρισιές σου». Κι όμως αυτή η κραυγή της σύνεσης και της συνείδησης δεν μπορεί να γίνει κατανοητή από όσους ξέρουν μόνο να μαγαρίζουν.

Ωστόσο μήπως άραγε κι αυτή η απειλή δεν είναι παρά το δημιουργήματα της ίδιας της φύσης, απότοκο μιας κάποιας — ίσως ακόμα αδύραστης — ανάγκης της; να ξανακαταστραφεί ή να αναδημιουργηθεί, το ίδιο όπως η συγκέντρωση λευκών αιμοσφαιρίων, η δημιουργία ενός αποστήματος, δεν είναι παρά η έκφραση της ίδιας της επιθυμίας του οργανισμού να αμυνθεί και να σωθεί;

Όταν ο' ένα τόσο δε νησάκι έχει σωθεί — μέχρι στιγμής — μια γωνιά γης, τόσο σιόφιας και καθαρός (μόνο ένας άδαιο κομμάτι τοιγάρων κι ένα χαρτομάτηλο σε μια διαδρομή δώδεκα περίπου χιλιομέτρων είναι ένας θρίαμβος, αλλά και μια υπόμνηση του τι μέλλεται να συμβεί, όταν το ισχυρότερο χίρι του ανθρώπου θα πετά σπυλλογιστά, γιατί να μην ελπίσουμε ότι και πολλά άλλα σημεία της γης θα παραμείνουν αγνά κι απόφια, απείραχτα κι ανέγγιχτα, υ' αντιστέκονται στην καταστροφή;

— Θα παραμείνουν... αν τ' αφήσουμε.

— Να γιατί δημιουργήσαμε «'Ιους φίλους του Ακάμα» κι έχει, για μας ιερότητα ευαγγελίου αυτή η γη, όχι μεταφορικού, αλλά ολόκληρου κυριολεκτικού ευαγγελισμού, που ούτε η εκκλησία δεν εννοεί, γιατί βιάζεται να διπλωτύνει τους δρόμους, υ' ανοίγει περάσματα στους μαγαριστές, τους καταστροφείς του ναού του Κυρίου. Ο Ακάμας έχει το νόημα και την ουσία της ανέγγιχτης γης, όπου κανείς μπορεί να δει παρθένα τη δημιουργία και να «κοινήσει μετά λατρείας» τον Κύριο, γιατί τίποτ' άλλο δεν μπορεί να βεβαιώσει για το μεγαλείο του Δημιουργού, παρά αυτή η ίδια η μελέτη του ταπεινού δημιουργήματος. Και η γη του

Ακάμα δεν είναι παρά γριάτη απ' όλα εκείνα τα ταπεινά και διακριτικά δημιουργήματα, που δεν κραυγάζουν, δε σε τρομάζουν, δε φωνασιούν και δεν παφλάζουν — η θάλασσα πάει κι έρχεται, σιγανωτραγουδιώντας: σένας μουρμουρημα, τραγουδι, ύμνος ατέλειωτος στο δημιουργό — μόνο με πολλή λεπτότητα καλούν να τα προσέξεις υ' ακούσεις το μήνυμά τους, να δεχτείς την οντότητά τους και να τα προστάξεις. Εντοπισιάζουν για την «ασημαντότητα» τους, μάλλον, παρά για την κρουγαλα τους ύπαρξη.

Χρώματα, άρωμα, σχήματα και συνδυασμοί σε εντοπισιακές ποσότητες και όταν είναι μικρές και όταν είναι ελάχιστες, γιατί ποτέ δεν είναι μεγάλες (το μεγάλο απωθεί και καταστρέφει το μέτρο). Όταν είναι ελάχιστες, έτσι όπως ξεπροβάλλουν ανάμεσα στα μύρια βότανα και χόρτα, που για να τα δεις πρέπει να σκύψεις, να τα διακρίνεις — ένα μικρό προσκύνημα στη φύση και το δημιουργό της.*

Όταν είναι μικρές, είναι παρ' όλα αυτά εντοπισιακές, γιατί είναι δοσμένες σε τόση δόση, όση ακριβώς χρειάζεται το βλέμα για να ευχαριστηθεί, αλλά όχι να μπουχτίσει.

Διακριτικά, χαρούμενα τα χρώματα

ξεπροβάλλουν, ενώ άλλοτε πρέπει να τ' αναζητήσεις. Ηλιά δεν είχε θαυμάσει ποτέ τους ασφοδέλους. Τι ξερσ πράμα είναι αυτό, έλεγα, μ' ένα κλωνί να ξεχωρίζει κι ένα λουλουδι άχρωμο στην ίδια φορά με το κατάσ; Μετά από την τελευταία μου επίσκεψη στον Ακάμα, δεν ξέρω πια τι είναι πιο όμορφο, τα κυκλάμια, που σε τρεις βασικά χρωματισμούς: άσπρο, μωβ-ροζέ βαθύ και ροζ-λειτό με όλες εννοείται τις διαβαθμίσεις ανάμεσά τους, λουλουδιζούν σε σένολο αθηθαύματα, ανάμεσα σε ρίζες, δέντρα, πλαγιές, ακόμα και σε βράχους ή οι ελοφούντωποι ασφόδελοι, που όταν καλύπτουν μια πλαγιά στο ύψος μιας ματιάς που κληφορίζει προς τη θάλασσα, προκαλούν το ίδιο αίσθημα χαράς και εσφορίας όπως μια ολοφούντωτη αμυγδαλιά ή ένα περβόλι από καρκοφόρα στην ανθοφορία του. (Θα 'θελα παρεμπιπτόντως να σημειώσω πως στην περιοχή της Πέλης Χρυσοχούς δεν είδα παρά μόνο αμυγδαλουδι σε βαθύ ροζ χρώμα — κάτι που αγχωώ πολύ. Δική μου άραγε απροσεξία; Επειδή το ροζ χρώμα στα άνθη της μυγαλιάς μου δίνει την αίσθηση ότι το κέντρο θα δώσει γερό καρπό ή μήπως επειδή αντιπαθώ την παρομοίωση της υποβόλας μυγαλιάς;)

Αλλά ας κλείσουμε την παρένθεση.

Τα χρώματα ή μήπως πρέπει πρώτα να μιλήσουμε για τα άρωμα; Το έντονο κίτρινο της «πυλατζιά» του εσπόλαθου, που ολοφούντως ξεπροβάλλει σε τόπους απροσδόκητους και μη σε μια πλαγιά, σε μια συστάδα, ανάμεσα από δέντρα, σε ανοιχτά και καταβράχα. Κι η μυρωδιά του. Τυχάρια συναντιέται πολυήμετος στα ποιήματα; Μη δοκιμάσεις όμως να τον κόψεις: σε κάθε ομορφιά είναι εκδικητικός: σε γδερνει και τη μαγία σου να τον τεμαχίσεις σου την παίρνει. Έπιτο το γυαλό μωβ της ανθισμένης σπατζιάς, (φασκόμυλου) που η μυρωδιά των ανθών της είναι πιο πιχτή από των φύλλων, εκεί εκείνα πλατιά κι ευτραφή σε κάνουν υ' αναρωτιέσαι αν πράγματι είναι της σπατζιάς.

Ωστόσο μ' όλες τις αμφιβολίες σου οι «πυλατζιά» το επιβεβαιώνουν. Κι από δίπλα το βουσι-λάλι ενός λουλουδιού που θυμίζει το ζουμπούλι.

Το κόκκινο, βαθύ, αιμόθυνο, σταγιάς παχιάς ο' ένα είδος σκυλάκι βελούδινο που μοιάζει με παυσέ. Πόσος στοχρώσεις στο ίδιο μικροσκοπικό ανθάκι!

Το γυαλό; Αθηθαύματα έντονο και καθαρό δε γέννα μηδ στο μωβ μηδ στο μπλε — ο' ένα ανθάκι που μοιάζει με μεργαρίτα.

Το άσπρο; Σε ποσότητες και ποικιλίες από τα μικροσκοπικά ανθάκια ενός αγριολουλουδιού ως τα πλατιά αιμυριόβιδη κάποιου φυτού στο σπύλι του λουλουδιού της ζαμουριάς.

Το κίτρινο σε όλες του τις αποχρώσεις; από το έντονο της σπαλαθιάς, στο σχετικό άπονο της λαψάνιας που βόθει κατά τόπους, μέχρι το λεπτό και αβέβαιο της «ευπαρούνας» που συναντιέται ωστόσο στους πιο απάθηνους χρωματισμούς, άσπρο, κίτρινο, βερυκκοκό ροζ και τίλα; τα σχεδόν πορτοκαλί της ανριμεργαρίτας.

Αλλά τι άγαρο πράμα η απασίθμηση. Και τι παρτί το λέγια; Μια κίηση μόνο: ένα αποξάρτης γουάουρα πλά στην πιο λεπτή και διακρακή παρουσία του Ακάμα: την ορχιδέα «quatri panclata». Της δίω το επιστημονικό της όνομα, γιατί ποτέ δε θα την είχα προσέξει, αν δε μου την είχαν δείξει. (Τιός ειπε ότι ε-φθοσιόφης επιστήμονας δεν έχει ένα «δέν» ποιητικό;) Το μικροσκοπικό αυτό ανθάκι (άσπρο) οφάλλει την ονομασίς του σε τέσσερις τελίτσες (μαρές;) που έχει πάνω στην άσπρη του φορεσιά.

Χρειάζεται να μιλήσω για την «ορχήσι ποτις» που στο χαμηλά της διαδρομής είναι άσπρη και όσο ανεβαίνουμε μεταβάλλεται σε ροζ, κι τη ractibotaisa τοπiana, που είναι το ίδιο είδος, την ορχήσι argolica, που το υποείδος της elegans, είναι καθαρά κυπριακό ή γιο ποιο από τα σαράντα είδη ορχιδέας που υπάρχουν σ' όλη την Κύπρο; Σαράντα είδη, ενός μόνο λουλουδιού! Να που και οι στοτιστικές είναι κάποτε χρήσιμες. Μια απαλλάσσου από τον κόπο της ανάλυσης και της περιγραφής.

Αλλά ψάχνοντας για τα «μικρά» έχω χάσει τα μεγάλα: Την υποβόλητική μεγαλοπρέπεια του βουνού που φέρνει πρό-

ωσα τη σιά στο τοπίο. Ποσ παίρνει το βλέμα ψηλά στον ουρανό και σε φέρνει μαζί του σε επικοινωνία. Τους πολυεσφορους σχηματισμούς του δόσου, που σου μιλά μυστικό με ήχους αξιοφρόσεχτους και ηρεποτικός. Το απότομο των γκρεμών που σε καλούν να κυλήσεις ως τη θάλασσα χωρίς ίχνος φόβου για το επέκενα της ζωής, χωρίς καν το φόβο του πόνου. Και την ανοιχτάς του κάρπου σε μητέρα που σε καλεί. Δεν είναι αλήθεια ότι τη γη την είδαν σε μητέρα, θιά γυνή;ρα επειδή έδνε καρπό, την είδαν έτσι, γιατί εκείνη αγνά τα παιδιά της. Γιού καιί να της είναι αγνάμερα.

Η απλήστια του ανθρώπου να κυνηγήσει τα πουλιά.

Γαροσπρμένη από την ομορφιά και την επιθυμία μου να μιλήσω γι' αυτήν, μου διέφυγε μια σημαντική λεπτομερεια που ωστόσο την είχα προσέξει: διοικίζοντας τον Ακάμα: Όλη η διαδρομή και όχι μόνο στα μονοπάτια, είναι γεμάτη χωρτότσες. Και καθώς αυτές είναι τήρα, πλαστικές, καταλαβαίνει κανείς τη λιμιά που γίνεται σταδιακά. Αλλάωτε σε όλη τη διαδρομή από το Νέο Κωμό

Ζυγιάς — Μαγοσία — Δευτέρα της Αφροδίτης την Κυριακή, δε συναντιέσμε, παρὰ κυνηγούς που καταξόρδαν και τιά στρατιές — πομπές ολόκληρες αυτοκινήτων με τέσσερις πέντε κυνηγούς το καθένα, ή που προγεμίζαν πλά στην πηγή του 'Αι-Μηνά, ενός ο μουδικός ντόπιος κάτοικος της περιοχής μας αντέμωσε στις Ζυγιάς: μια γριά που έβσκε τις κατσίκες της και μας είπε πως τα καστραμένο χείματα της περιοχής ήταν του δασοφυείου και τους βάλαν φινιά οι Εγγλέζοι τον καιρό της Ε.Ο.Κ.Α.

— Είχε αγωνιστές το χωρά σου, γιαγιά;

— Καλό, επεδάναν, τρία κοπέλια που το χωρά μας.

Η συνεφία που όπλωνε γκρίζα απ' το πρσί είχε αναλθεθεί σε φιλόβροχο, κάπως δυνατό.

— Τι λες, θα βρέξει, γιαγιά;

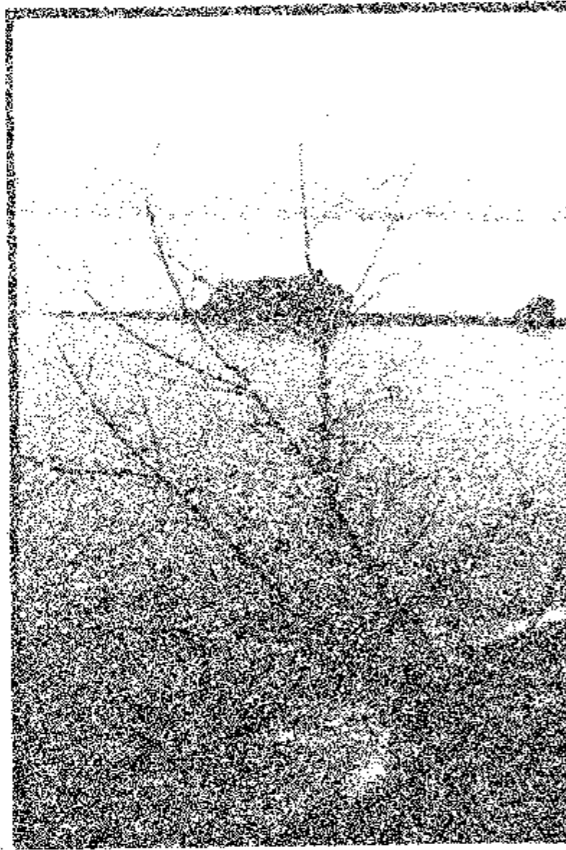
— Δεν έχει βροχή, γιε μου.

Η οίγουριά και η απλότητά, με την οποία τα είπα, έπιασαν πολλούς, που πριν συζητούσαν για καταφύγο σε περίπτωση βροχής και συνεχίσασμε την πορεία. Το φιλόβροχο, κάθεται, αφήνονο και λεπτό συνέχεια το τέμπο του για κάμποση ώρα κι ύστερα σταμάτησε. Η γιαγιά δικαίωθηκε.

Ξανάρχισαι λοιπόν στους κυνηγούς. Πού ήταν όλοι αυτοί όλο το πρσί και κληφορίζαν τώρα από και που λίγο πιο πάνω μια τομπέλα έλεγε ότι απεγορευόταν το κυνήγι; Ποιοι και πόσοι σέβοντα αυτή την προειδοίση; Και πως; ο έλεγχος για όσους δεν θα το κάτσουν;

Αργά το απόγευμα της Δευτέρας, βγαίνοντας από τον Ακάμα προς τα Δουρά της Αφροδίτης συναντήσαμε ένα λαντ-ρόβερ της Αστυνομίας με δυο συνοφρωμένους αστυνομικούς (η όψη των Κύπριων αστυνομικών είναι συχνά καλύτερη — από αδιαφορία κι έλλειψη έντασης, αλλά δεν έχει σημασία). Αναρωτήθηκα λοιπόν αν εκτελούσαν μια δι-

οδοιπορικό στον ακάμα

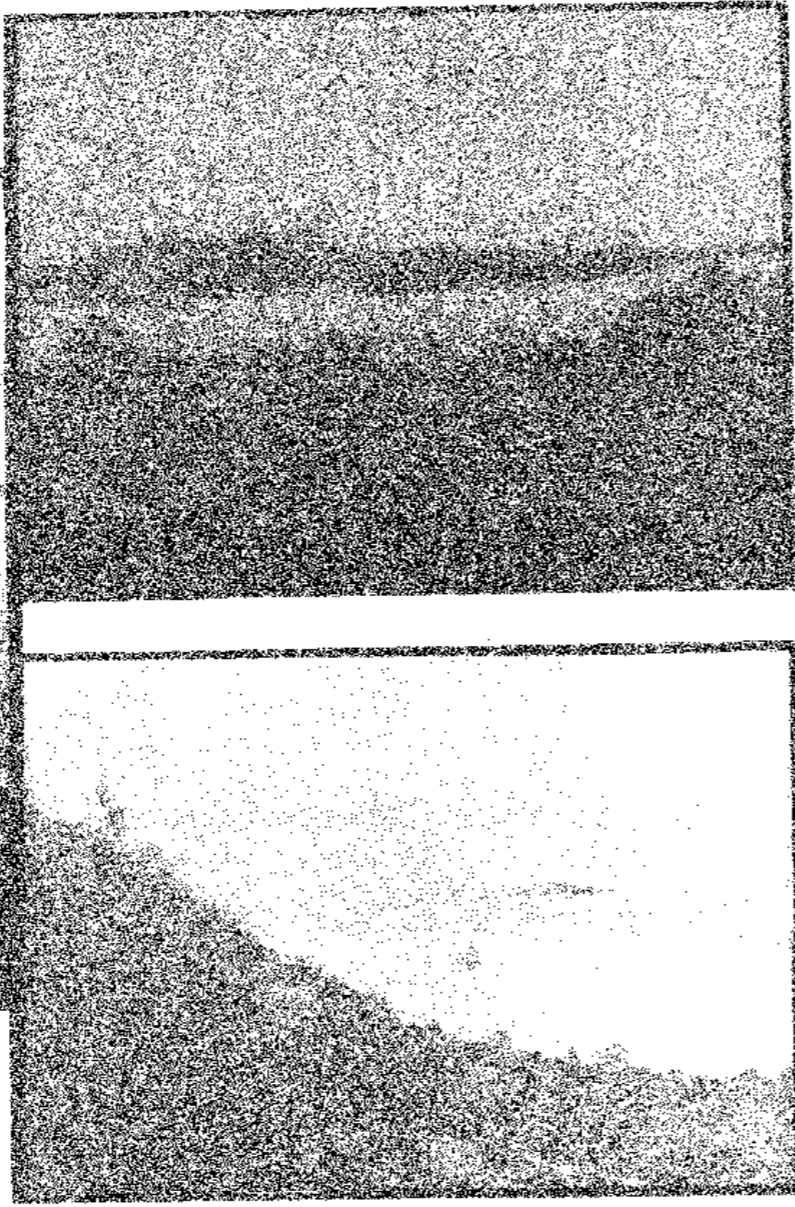

αδρομή ρουτίνας, αλλά για ποιο σκοπό; Η μήπως θα ισχυριστούν ότι από το αυτοκίνητο δε φαίνονται οι χαρτούρες;

Όσο πιο για τις αγκαλιές κυκλάμια ή τις σακούλες ολόκληρες βολβούς, τα κομμένα λουλούδια, τα σπαρμένα παντού, τι να πει κανείς;

Συνάδελφος που με φίληψε με τρεις βολβούς από ένα τσουβάλι ολοκληρω, που είχε στο πορτ μπαγκάζ του (είχε φέρει τσάπια για ευκολία του) δικαιολόγησε την πράξη του λέγοντας πως έτσι διευκολύνει και ανακουφίζει τη φύση που έχει φροντίσει για τη συνεχή αναπαραγωγή: όχι μόνο οι βολβοί δε χάνονται και κάθε χρόνο αυθοφρούν, αλλά και κάθε λουλούδι που θα γείρει στο χώμα φτάνει ένα βολβό.

Υ.Γ.1. Και μια που ο λόγος για μια γιαγιά, ας μην παραλείψουμε να αναφέρουμε και μιαν άλλη: την κυρία Ελένη 73 χρονών από το Πέλλα Πάος ή Πάοις. Περιπάτησε όλα τα 12 χιλιόμετρα της διαδρομής με αξιοθαύμαστη αντοχή. Είχε όρεξη κι έλεγε και ανέκδοτα. Οι γνώσεις της για τα διάφορα βότανα ήταν πολύτιμη, μόνο που τα υάτια είναι ανυπόμονα και προχωρήσαμε μπροστά, αφήνοντάς την πίσω, τόσο που νομίζαμε ότι είχε επιστρέψει στο Νιοχωρικό — ίσως μάλιστα με το αυτοκίνητο κάποιου κυνηγού — όπως σε μια στάση μας για να ξεκουραστούμε, στο καμίνι και τα νταμάρια της Μαγνησίας, ακούσαμε το βήμα

της και δεν το πιστεύαμε, μέχρι που την είδαμε να ξεπροβάλλει. Της κάναμε υποδοχή με χειροκροτήματα, επευφημίες και φωτογραφήσεις. Η κυρία Ελένη επιβεβαίωσε για μιαν ακόμη φορά ότι το ισχυρό φύλο στην Κύπρο είναι γένους θηλυκού. Άλλωστε η μητρικότητα επιβιώνει με διάφορες μορφές. Δυστυχώς όμως δεν επωφελήθηκα από τις γνώσεις της για τους «καρκακίκαλους» και τους «μπουμπουλόκαυλους», γιατί πιστευόμαστε ότι θα γύριζε στο ξενοδοχείο, είχε σκοπό να τη ρωτήσω να μου τα πει και να τα σημειώσω με σειρά και τάξη το πώς και πού οφελεί το κάθε χόρτο (αλήθεια ποιο απ' τα δυο ήταν καλό για τους διαβητικούς;) ποιες οι ιδιότητές του κλπ.

Αλλά φαίνεται πως αυτού του είδους η γνώση πρέπει να σβηστεί για να επανέλθει.

Υ.Γ.2 Το Μαρίνο και τα παρεπόμενα της εκδρομής τ' αφήνω για τους χρονολογράφους. Τα καρναβάλια για τους λογογράφους, τους λόγους επιβίωσης των εθίμων σ' αυτές τις περιοχές στους κοινωνιολόγους.

* «Αν δεν σκόψεις να μαζήψεις ένα χαρτάκι, πως θα γονατίσεις να τραγουδήσεις κάποτε», είχε πει πριν καιρό και το κριτικό, όπως τόσο άλλοι, ο Άντης Ιωαννίδης, καλλιτέχνης της ζωής πιότερο στην εκτίμηση των πραγμάτων, παρά στην εκτέλεσή τους. Κι εμείς ρίχναμε χαρτιά και κόβουμε λουλούδια, ξεριζώνουμε βολβούς και αγριολούλουδα. Γιατί, αφού ξερουμε ότι μας πιωρούν με την αυτοκτονία τους; «Όλα είναι σοφά, ακόμα κι όταν είναι άδικα» κούβεντα και πάλι του Άντη, που την ποιήση και τη σοφία τα νιώθει σαν τρόπο ζωής μάλλον, παρά σαν γράμματα που γεμίζουν το χαρτί.

στα μονοπατία της ποιησης

αποκάλυψη I

Εκείνη την ώρα που χόρτσες σκέψεις αόριστες που χαμήλωνες το βλέμμα μετανουμένη αναζητώντας λέξεις πειστικές

Λέξεις για μια περίπτωση μια προχειρή ανάγνωση του κόσμου που ξεγλιστρούσε και χάνονταν κατ' απ' το βλέμμα σου

Τόσο απλά Όπως ο άρπυγας που γνάρισες μα δεν ένοιωσες σαν την ηδονή που 'δωσες χωρίς να πάρεις

Μια στιγμή αποκάλυψης παραδοκούς μες στη μανία της ισοπέδωσης Τότε αναμείναμε

Κάπου ανάμεσα στα περασμένα και στα μελλούμενα σ' εκείνη τη στιγμή που παραβήκαμε με τον καιρό

η ηδονή είναι η γεύση της σιανισότητας
γ.η.ι.

αποκάλυψη II

Θυμάσαι εκείνη την ολόκληρη ακρογιαλιά τη γεμάτη σινιές

ανθρώπους ακηρικά

Θυμάσαι που γυρόφερνες μες στον κυμάτιν το γελαστόμα και στην αρμύρα της ήλιου

Το κεφάλι ριγμένο στον ώμο το χέρι να σπέρνει ανείρητα και τρικυκίος

Είχες το σκέλι ολόανοιχτο κι 'εραστή σου τον Ήλιο που το πάθος τρεμούλιαζε κρυφά μες στο ναρό

Θυμάσαι που διάβαζες για να σκοτάσεις τον κωφό

λευτερια, λευτερια, σιχίζει, δαγκώνει τους ουρανοὺς τὸ στέμμα σου

κ. καρυστάκης

Για ένα κρύσταλλο θροσιός κλωθογειρίζεις ανέμη

Τρελή που σ' ακούμησε λόχη φωπιάς κέρινο χέρι ρόδου που ξεράθηκε καθώς αλείφανε έμποροι τα πέταλα χαλκό εκμαγείο χλαίνης μισθοφόρων

Οργή τη δακρυσιμένη θάλασσα της λογχισμένης πέτσας κύλα σ' αποκαιδία του Μπέντλσου

Για πέρα σε καρτέρει η πιωμένη σμουδερή της Ξελαμίνας στην αύρα της πνοής παλληκαριού ανάσα στα μαρμαρένα κυκλάμια της Μεγάλης Παρασκευής

κλαγγή φωτός

Αιωρούμενα πτίλα κοπαία και πηδάλια μοζέπεις σκουμπιστήρι στην καρέκλα της τηλεόρασης- αναστροφή φωτογραφία κουρασμένο βελος στα ήλεκτρα της σκέψης

Αύριο σήμερα κίβλος ενοχόνια κι αναστροφή κλαγγή σαν κλαγγή σε πέτρα η φωνή των απτέρων αηδονιών σου.

α. εμμανουήλ

αστραπή

Αστράφτει ο Βασκιάδης Στου Καπετάν Αντρέα το μυαλό θολούρα.

Τρέχει στη λάμπα του ψαρόδικου την κρεμαστή με τη σκαρπί- γυφάντα εραχνιασμένη.

Λικνίζεται και φεύγει με τον άνεμο δαιμονίζεται στο κούφωμα μιας πόρτας που την κλείφανε.

Δεν έμεινε τίποτα κρυφά να προσκινήσει. Στης αναβρίκας το σκαμίνι να ξαιτσάσει Κομμάτι απ' τις παλιές πλιγές της ηδονές και τις χαρές να θυμίζει. Τη βάρκα που την έδεσε στου βαβηλά τ' αραξοβόλι.

Δεν έμεινε τίποτα παρά μονάχα η αστραπή.

για το
θέατρο

Βούτσεκ του Μπύχνερ:

μια προσέγγιση

καιτη οικονομίδου

Ο Βούτσεκ, άγκι είναι: μια μορφή που σκιαγραφήθηκε από το δημιουργό του Gerd Buchner πριν ενάμισο περίπου αιώνια, είναι εντούτοις ένας σύγχρονος μας. Είναι ο Βούτσεκ μια ύπαρξη τραγική, που από τη μιά ζητά την ατομική ολοκλήρωση του μέσα από το δικαίωμα του να είναι ευτυχισμένος όπως αυτός το κατανοεί, κι' από την άλλη γνωρίζει πως τούτο είναι αδύνατον αφού ζει σε μια κοινωνία με τους δικούς της νόμους όπου τα πάντα είναι καθορισμένα, τεταλασμένα και δεν επιδέχονται αμοιβαιότητες ή παρεκκλίσεις. Διέξοδος για τον άνθρωπο-τον κάθε Βούτσεκ - που προτιμάει τους δικούς του νόμους τους εκ διαμέτρου αντίθετους από τους δοσμένους νόμους της οποιασδήποτε εξουσίας δεν υπάρχει, παρά μονάχα ο «θάνατος»: ο θάνατος της επιθυμίας για ελευθερία - ευτυχία. Στην προσπάθειά του να ισορροπήσει αυτές τις δυνάμεις μέσα του, από τη μια την τάση του για ελευθερία επιλογή της πορείας του, από την άλλη εκ την συνύπαρξη στο κοινωνικό καταστημένο - με την πορεία της μάζας, ο άνθρωπος ουσιαστικά καταλήγει σε μια διάσταση σχιζοφρενική, πειράλογη, κοινωνικά μη αποδεκτή. Αντί να φτάσει στην εναρμόνιση, φτάνει στην πλήρη διάσπαση όπου βρισκεί το κουράγιο να σκοτωθεί μέσα του αυτό που πιο πολύ αγαπά: τον πόθο του για ευτυχία - ελευθερία που στον Βούτσεκ συμβολίζεται με την αγαπημένη του, που σε μια σπυλιέ εξάρσης την μοιραώνει για να γλυτώσει από το μαρτύριο. Η στιγμή του φόνου είναι ουσιαστικά το αποκορύφωμα της σύγκρουσης του υποκειμενισμού και του αντικειμενισμού μέσα του. Είναι καθήμερνα που οι συνειδητοποιημένοι άνθρωποι αντιμετωπίζουν το δίλημμα γιατί οι δυνάμεις γύρω τους δεν τους αφήνουν ν' ακολουθήσουν αυτό που τους υπαγορεύει η φύση γιατί φοβούνται ουσιαστικά την απόρριψη από τους γύρω τους, φοβούνται ν' αντιμετωπίσουν τον εαυτό τους στο περιθώριο και διαλέγουν

συνήθως τη συνταγή του συνόλου γιατί τους εξασφαλίζει μια ισορροπία μεν, με λανθάνουσα κατάσταση δέ.

Αυτά τα στερωμένα μέσα από οποιαδήποτε εξουσία στοιχεία - αρχές, συμβολίζονται στο ανέβασμα του έργου με τα δοκάρια που υποβαστάζουν και καλλερνούν το σκατάδι μέσα και γύρω μας. Ουρανός δεν υπάρχει γιατί δεν υπάρχει φως, δεν υπάρχει χρώμα. Είναι η κατάσταση της καταχνιάς στην οποία ζει ο καταπιεσμένος άνθρωπος, ή σε μεγαλύτερη, ή καταπιεσμένη τάξη σε μια κοινωνία, όπου οι άνθρωποι έχασαν να οραματίζονται, να προδεκούν.

Ένας παράλογος τρόπος ζωής. Η ροή των πραγμάτων τοποθετημένα με τέτοιο τρόπο στο κοινωνικό σύστημα, ή στην κάθε ουσιαστικοποιημένη πράξη/σχέση μας που στο τέλος γίνεται να τους πιο πολλές ανθρώπους το νόημα της ύπαρξης τους. Η τετραγωνισμένη λογική ή συγκεκριμενοποίηση, που δεν επιδέχεται κανένα ίχνος αμφισβήτησης από τα ήδη πατροπαράδοτα δοσμένα. Σε κόποιους πολύ ελάχιστους ανθρώπους τα δοσμένα αυτά χάνουν την αξία που έχουν για τους πολλούς κι' επιβεβαιώνεται η συνειδητοποίηση κάποιας μερικής αλήθειας: το φως που ομηρητικά γυρεύουν είναι μια μάταιη αναζήτηση της ελευθερίας. Ο αγώνας για να καταλήξουν και πάλι στο σκοτάδι.

Ο Βούτσεκ είχε κάπου-κάπου μια επαφή με τον εσωτερικό του κόσμο, με τη συνείδησή του: κάποτε έβλεπε ξαφνικά φως, άκουγε κάποιες φωνές. Ήταν στην ουσία κάποια ελπίδα που ανέβλυζε μέσα του, που τον σπέρριζε για να συνεχί-

σει το μονοπάτι της ζωής. Αυτή την ίδια ελπίδα που σταμάτησε ο ίδιος να εμπιστεύεται και αποφασίζει να την καταπιεί μέσα του. Είναι η στιγμή της αποθέωσης του απόλυτου μηδέν για να καταλήξει στο χάος.

Αληθινή επικοινωνία μεταξύ των ηρώων του έργου δεν διαφάνηκε ποτέ, παράλο που γίνονταν ουσιαστικά κάποιες κινήσεις προσέγγισης. Για παράδειγμα στη σκηνή που ο αρχιτυμπανιστής έδωσε τις καρτέλες ανά δύο απέναντι τη μια στην άλλη για να μπορέσει να κυθήσει αντίκρι στη γυναίκα: να τη συνεντήσει επτάλους δόξα και κάτω από το μαύρο ουρανό - ο διάλογος - επικοινωνία στην εποχή μας. Συνμιλούμε με τους συνανθρώπους μας. Βασικά μιλούμε για ν' ακουστούμε, για να επιβεβαιώσουμε αυτό που είμαστε. Δεν ακούμε τους άλλους. Δεν κάνουμε διά-λόγο. Η φωνή μας δεν φτάνει στον απέναντι ξεκινά από μας, αλλά είναι αδύνατη για να τον φτάσει. Δεν αγγίζουμε ο ένας τον άλλο. Όλα είναι στεγνά, ξηρά, όπως τα βλέπει ο καθένας στο βάθος που τους προσοδίδει. Την αληθινή διάσταση δεν την γνωρίζουμε ποτέ ή μάλλον δεν την φανερώνουμε ποτέ. Δεν υπάρχει καθόλου αίσθημα προς τα έξω. Οποδήποτε δια-

δραματίζεται γύρω μας, το μεταφράζουμε σε αδιαφορία λόγω ανικανότητας σύνδεσης.

Χαρακτηριστική σκηνή στον Βούτσεκ ήταν όταν οι κάτοικοι της πόλης διάβαζαν την είδηση για το φόνου και πετούσαν αδιάφορα τις εφημερίδες, αγνοώντας το μέγεθος της πράξης.

Οι καρτέλες, ένα άλλο στοιχείο συμβολισμού στο έργο, που ακουμπούσαν στα δοκάρια, άνοιγαν και έκλειναν, κατάληγαν όμως πάλι εκεί. Οποιαδήποτε καρτέλα (ατομική - κοινωνική τοποθέτηση) κι' αν επέλεξαν οι ήρωες, κατάληγαν και πάλι στα δοκάρια, στις δοσμένες, αυλογικά αποδεκτές αρχές, που τους εξασφάλιζαν μια ανεκτική συνύπαρξη με το κοινωνικό σύνολο. Τα δοκάρια ήταν σε τελευταία ανάλυση τα σημεία επαφής των τάξεων της άρχουσας τάξης και της καταπιεσμένης τάξης. Είναι αυτά τα δοκάρια που στηρίζουν μια ελίτ, που οι διάφορες επαναστάσεις - κινήματα προσπάθησαν κατά καιρούς να συνθλιψουν, πιστεύοντας στο όραμα ενός καινούργιου καλύτερου κόσμου. Ακουμπώντας τα οι άνθρωποι, αντιλαμβάνοντά: πόσο εθροασατα είναι απ' τη μιά, πόση όμως δύ-

ναμη χρειάζεται απ' την άλλη για να ξεριζωθούν από μέσα τους. Μέχρι που φτάνουν να συνειδητοποιήσουν πως όποια προσπάθεια κι' αν γίνει θα καταλήξει και πάλι σε κάποιο σύστημα καταπιεστών - καταπιεζόμενων, όπου μόνη λύτρωση είναι τελικά ο θάνατος, η επιστροφή στην προαιώνια αρχή: το μηδέν.

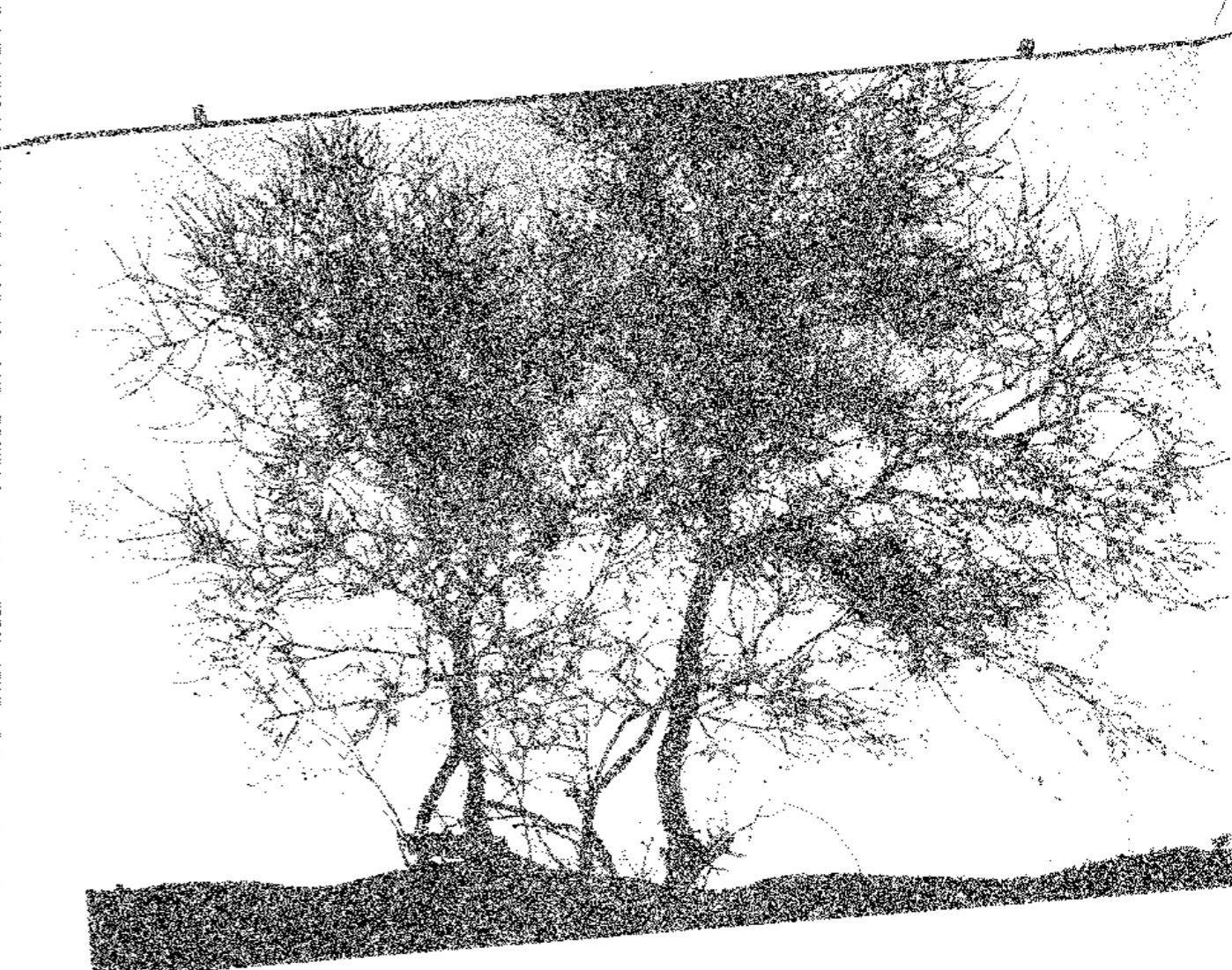
Στο όλο έργο υπήρχε παρόλα τούτα μια δύσχυτη ελπίδα που γυρόσπερνε ανάμεσα σ' όλους: το καρρότσι με τη νέα ζωή: ένα μαρό, που κανείς μας δεν το είχε δει ποτέ όμως το φανταζόταν, ήταν η συνέχιση της πορείας. Το καρρότσι μπαινόβγαίνε απ' όλα τα μαύρα κουτιά δεξιά κι' αριστερά της σκηνής, που συμβόλιζαν τους στενούς ασφυκτικούς δρόμους που έχει να διανύσει ο άνθρωπος. Το μαρό ήταν η μοναδική πνοή αισιοδοξίας στο όλο έργο, μέχρι που κι' αυτό σπασήθηκε στο τέλος μετά το θάνατο της μάνας του στα χέρια κάποιου διανοητικά ανάπηρου: ο συμβολισμός της ανικανότητας της κοινωνίας να προσφέρει τον φυσικό τρόπο ζωής στο νέο άνθρωπο: την ελευθερία.

Παρόλον ότι το έργο που είδαμε δεν είναι αυτούσιο όπως γράφτηκε από τον Μπύχνερ, (πολλά κομμάτια έχουν χαθεί) εν τούτοις με τη σκηνοθεσία δόθηκε όλη

η ιδιαιτερότητα του: η δυνατότητα της κάθε σκηνής, όπου διαδοματίζονταν οι σχέσεις αλληλοεξάρτησης των ηρώων για την επιβίωση τους, στεκόταν από μόνη της, αυτοτελής, στο δικό της ευδρό και μαζί με την προηγούμενη και την επόμενη αποτελούσαν μια ενότητα που κατάληγε σε μια παράλογη ουσιαστικά υπόθεση (assuption) που ήρθε σε αντιπαράθεση με τα γνωστά καταστημένα στενάρια της ουσιαστικοποιημένης, «λογικά» κατατευθόμενης ζωής μας.

Το έργο του Μπύχνερ είναι μια συνειδημένη ιστορία: είναι η μεταφορά της ζωής του βιομηχανοποιημένου ανθρώπου στο θέατρο, που όσοι δεν την εμπειράθηκαν ακόμα, είναι γιατί δεν αναγνώρισαν την ύπαρξή της. Είναι μια ιστορία δραματική, γήινη, (άσπρη άμμος - γη) που διαδραματίζεται στον άμεσο υλικό κόσμο. Είναι η έκφραση της καταπιεστικά ανέκφραστης εξουσίας του εμείς (σύνολο) πάνω στο εγώ (άτομο) και κατ' επέκταση του εμείς πάνω στο εμείς: η πέλη των τάξεων.

Ο Βούτσεκ είναι προμήνυμα του αιώνα μας, όπου οι άνθρωποι έχασαν τα σημεία επαφής με τον εαυτό τους και το περιβάλλον. Κι αν κανείς αναρωτηθεί: Πού οδηγούμαστε άραγε; Ο Βούτσεκ θα απαντήσει: Στη Δόξα του Ατελείητου ΜΗΔΕΝ - Στο Αίετιο ΤΙΠΟΤΑ. ✱

Αμερικό

ΚΑΡΕΛΟΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

Όταν πριν 2 μήνες περίπου η Ευρώπη έβγαζε αμόμφητη ετιμηγορία, δεν είχε την ελάχιστη διάθεση να σπαταλήσει και ένα δάτα δευτερόλεπτο χρόνου ή ένα κύτταρο φαίδος ουσίας για να γράψει όπου και μια λέξη πάνω σ' αυτό το θέμα.

Εν τω μεταξύ συνέβησαν όμως δυο πράγματα επείστρεψα πίσω στην Κύπρο όπου διαπίστωσα με φρίκη, ότι ήδη σε πολλές βιντεοθήκες υπήρχε η κασέττα με τα υναλόγια πόστερε στις Βιπρίνες, και ο KRIS KRISTOFFERSSON έβγαλε καινούργιο διακο, επωφελεύμενος από τη δημοσιότητα, καλή ή κακή, και προσπαθώντας να ξεκολλήσει από τα εγκλωβισμένα στην κεντρική Αμερικανή occultry-chants.

Ο λόγος περί του αμερικανικού, διάρκειας 14 1/2 κρών, τηλεοπτικού έργου «ΑΜΕΡΙΚΑ» με κυρίαρχους χαρακτήρες Ρ, αντι Β και Κ αντί C. Παρεμφερές του ABC (μοζι με το CBS, NBC ένα από τα τρία μεγαλύτερα τηλεοπτικά δίκτυα στην Αμερική), υποστηριζόμενο από γερμανικά λεφτά και συγκεκριμένα από τη VOLKSWAGEN, μεταδόθηκε ήδη το Φεβρουάριο και πάνω από 70 εκατομμύρια παρακολούθησαν τις 8 συνέχειες του αμερικανικού εθνικού Γολγοθά.

10 χρόνια μετά από την πυρηνική επίθεση και την επερχόμενη ανομιφική κατάληψη της χώρας της ελευθερίας και δημοκρατίας από το κράτος του κακού, 10 χρόνια λοιπόν μετά απελευθερώνεται από ένα αμερικανικό GULAG ο τώος βουλευτής και υποψήφιος για την προεδρία DEVIN MILFORD, ALIAS

KRIS KRISTOFFERSSON. Μέσα από τα μάτια και την προσωπική του ιστορία βλέπουμε να επιβεβαιώνονται μία προς μία όλες οι προκαταλήψεις των Αμερικανών. Η παλαιότερη ανθούσα κοινωνία βρίσκεται στο κατώφλι της πείνας, η οικονομία στο χείλος της καταστροφής, ουδείς έξω από το σούπερμαρκετ, έλλειψη των πάντων, καταπίεση, αποδιοργάνωση και διαφθορά σε όλα τα επίπεδα της ζωής, η επιτυχία για τις γυναίκες περνά μέσα από τα κρεβάτια των ρώσων και Ανατολικογερμανών, τα παιδιά δέχονται πλύση εγκεφάλου στα σχολεία. Τη στρατιωτική διοίκηση έχουν αναλάβει οι Σοβιετικοί στη UNITED NATIONS SPECIAL SERVICES UNIT, UNSSU (η οποία οργάνωση δεν είναι και τόσο διεθνής δεδομένου ότι αποτελείται μόνο από κομμουνιστικές χώρες). Τα μέλη αυτής Λοιπόν με μαύρες στολές, μπότες και σπασίνα κράνη, τυφλά πιστοί στο δόγμα των δυο προκρινών γραμμών των αρχικών τους, ασκούν την βία σ' όλη της τη δόξα: σκοτώνουν, βιάζουν, καταδυναστεύουν, κλέβουν, εξευτελίζουν, το πρώτο αρχικό κάποιον Ανατολικογερμανό (προφανώς οι αμερικάνοι δεν έχουν ξεπεράσει εντελώς το σύμπλεγμα του κρείνου ναζι). Με μόνο φόντο το γκρίζο του χειμώνα παραλαύνουν αυτές οι μηχανές του θανάτου, και στις σημαίες ανεμίζουν δίπλα-δίπλα ο Λένιν με τον Λινκόλν.

Και η τελική σκηνή όπου αποδεικνύεται θριαμβευτικά η παράλογη κτηνωδία του κομμουνισμού με τη βία η νίκη πάνω στο σύμβολο της

αμερικανικής ιδεολογίας: μετά από μια εξέγερση στο Καπιτώλιο, πυροβολούν πράκτορες της ΚΓΒ τους βουλευτές ένα-ένα, και πέφτει το φινάλε με τους βουλευτές σπαρισμένους στα έδρανα νεκρούς και τους Ρώσους να βάζουν φωτιά στο κτίριο.

Τώρα θα μου πεις άξια συνέχισε της παράδοσης που δημιουργήσαν άλλα συναφή έργα αναλόγου ρυθμού επιπέδου. Και όμως υπάρχουν διαφορές οι οποίες το καθιστούν το πλέον επικίνδυνο όλων. Πρώτον η ασύγκριτα μεγαλύτερη διαστάσεων δυνατότητα για κακοήθη προπαγάνδα, δεδομένου ότι πρόκειται για τηλεοπτικό σήμα που μπαίνει στο υπνοδαμίο του κάθε Αμερικανού, ενώ όλες οι άλλες είναι κινηματογραφικές ταινίες που απευθύνονται μάλιστα σ' ένα κάπως περιορισμένο εφηβικό και νεανικό κοινό. Σ' αυτές τις ταινίες ο «κόκκινος κίνδυνος» παραμένει είτε πρόκληση στο πρόσωπο ενός πυγμάχου (ROCKY IV), είτε απειλή στη μορφή αψιμαχιών στη Ζουγκλα (RAMBO II του δικού μας Γιώργου Κοσμάτου), είτε πραγματοποιημένη επίθεση η οποία όμως αντικρούεται επιτυχώς (THE RED FLEET). Αντίθετα το «ΑΜΕΡΙΚΑ» αναποδογυρίζει και προχωρεί πέρα από τα μέχρι τότε επιτρεπτά όρια. Αχαλίωτη και σουδωτή φαντασία του σεναριογράφου:

Είναι ήδη μερικά χρόνια που οι Ρώσοι διαδέχθηκαν τους Ινδιάνους και τους Γερμανούς (σ' αυτή τη χρονική σειρά) στο στερεότυπο συλληζισμένο ρόλο του κακού ηλίθιου. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι η προεδρία REAGAN υποβλήθηκε το γύριμα τέτοιων κατασκευασμάτων, ή το ότι τέτοιες ταινίες βοήθησαν στη δημοτικότητα του REAGAN, ή το ότι η ραγδαία αύξηση του κινήματος των FUNDAMENTALS συμπιέζεται χρονικά με τις μεταρρυθμίσεις GORBATSCHOW. Ο θρησκευτικός και πολιτικός φανατισμός ήταν στην Αμερική πάντα αλλολλάνδευτος, και οι φορείς του, τα συντηρητικά κοινωνικά στρώματα, διευρύνονται σταματώντας όλο και πιο νέες αποδείξεις θριαμβευτικά η παράλογη κτηνωδία του κομμουνισμού με τη βία η νίκη πάνω στο σύμβολο της

αμερικανικής ιδεολογίας: μετά από μια εξέγερση στο Καπιτώλιο, πυροβολούν πράκτορες της ΚΓΒ τους βουλευτές ένα-ένα, και πέφτει το φινάλε με τους βουλευτές σπαρισμένους στα έδρανα νεκρούς και τους Ρώσους να βάζουν φωτιά στο κτίριο.

ηλεοπτικά κηρύγματα απ' όλα τα κανάλια, σε στυλ αμερικανικού show σ' όλη του την ηλεκτρονική μεγαλοπρέπεια, με κάψιμο βιβλίων και βομβιστικές επιθέσεις σε κληνικές όπου γίνονται εκτρώσεις, με μια τυφλή πίστη στην κατά λέξη αλήθεια της Βίβλου, και φυσικό δεν χάνουν ευκαιρία να ξεσπαθώσουν εναντίον του κομμουνιστικού μίσσητος, το κράτος του διαβόλου επί της γης που εκπροσωπεί όλα εναντίον των οποίων πολέμου (και αυτό κυριολεκτικό). Υπρόνο παράδειγμα ο OLIVER NORTH.

Επιστρέφω όμως στον ήρωα μας KRIS KRISTOFFERSSON ο οποίος επικροτεί τα προηγούμενα και επιρρίπτει ευθύνη στις μειονότητες, στις φεμινίστριες και στους περιθωριακούς για την απόλυση των κατ' εξοχήν αμερικανικών αξιών της οικονομίας, της δημοκρατίας και της πατρίδας. Με το να παραδέχεται το σπ.α.λ ή π.α. υποβάλλει στο θεατή τη φρικαστική δυνατότητα (ή α' όχι πιθανότητα), τον εφιάλτη κάθε ακροδεξιού που σέβεται τον εαυτό του. Με το να κερουσιάζει τα διάφορα και πλείστα, βία, και μη, καθημερινά και στρατιωτικά κλισέ, δεν θέλει να μας ξεπνήσει οίκτο για τους ανατολικούς (ο κάθε Αμερικανός ξέρει πόσο απελπισμένοι και καταπιεσμένοι είναι), αλλά θέλει να προκαλέσει φόβο και πανικό για τη δική μας μοίρα. Με το να ιεροσουλιάσει πάνω στο πλέον ταμπού σύμβολο των Αμερικανών, το Καπιτώλιο, ερεθίζει το πιο ευαίσθητο νεύρο και κεντρίζει την εθνική τιμή.

Η όλη ιδιοφυής σύλληψη ανήκει στο δημοσιογράφο BEN STEIN (τώρα γραφέας των λόγων των RICHARD NIXON και GERALD FORD, με τα συγγράφα φλογερών αντικομμουνιστικών στήλων στην «LOS ANGELES HERALD EXAMINER»). Ο BEN STEIN λοιπόν μαζί με πολλούς άλλους του ίδιου πολιτικού στρατοπέδου ήταν της γνώμης ότι μετά από την αχέτσι, και οι φορείς του, τα συντηρητικά κοινωνικά στρώματα, διευρύνονται σταματώντας όλο και πιο νέες αποδείξεις θριαμβευτικά η παράλογη κτηνωδία του κομμουνισμού με τη βία η νίκη πάνω στο σύμβολο της

την ιδέα και αναθετεί στο DONALD WHY τη σεναριογράφηση. Η έρευνα που υποτίθεται ότι περιλαμβάνει 55 βιβλία, 15 άρθρα και 5 κινηματογραφικές ταινίες, το δε 579 σελίδων αποτέλεσμα βαρύνεται δήθεν πάνω σε ιστορικά γεγονότα και συμβουλές 18 αρμοδίων. Όπως όμως παρατηρεί δικηκό ο διεθνής τύπος, από όλη αυτή τη μνησινόη δουλειά δεν έχουν ονομαστεί μέχρι στιγμής ούτε οι πηγές, ούτε οι σύμβουλοι (από τις φάλαγγες της δεξιάς εννοείται), ούτε και το σενάριο το είδε κανείς. Η 35 εκατομμυρίων δολαρίων παραγωγή χαρακτηρίζεται από το ίδιο το ABC σαν ένα «δυναμικό έργο για ελευθερία και υπευθυνότητα του ατόμου και για τον αμερικανικό εθνικό χαρακτήρα». Για τον συγγραφέα του δε, δεν είναι παρα «pure entertainment».

Δεν ήταν όμως της ίδιας γνώμης η φιλελεύθερη μεριδα του τύπου, οργανώσεις ειρήνης, σύλλογοι ηθωποιών και αντιπροσωπών των δυσφημιζόμενων χωρών και οργανισμών, οι οποίοι βλέπουν σ' αυτό καθαρό μακαρθισμό και ρατσιστική προπαγάνδα. Τα ήνωμένα Έθνη, κάτω από παρόμοιο έμβλημα και στο όνομα των οποίων δρουν οι αιμοκαταγείς στρατιώτες των κατακτητικών δυνάμεων, διαμαρτυρήθηκαν έντονα και συζητούν τη λήψη νομικών μέτρων. Η σοβιετική προσοβεία στην Ουάσινγκτον διαμαρτυρήθηκε επίσης, γενικά όμως οι Ρώσοι έχουν τον αντίστοιχο μεγα-ήρωα: ο μοσχοβίτης ηθωποιός, ποιητής και τραγουδοποιός ΜΙΧΑΗΛ ΝΟΣ-ΧΚΙΝ στο έργο του ΜΙΧΑΗΛ ΤΟΥΜΑΝΙΣΧΒΙΛΙ «Μοναχικό ταξίδι στη θάλασσα» (ελευθερία μετάφραση).

Αποιο και ευρησες ε' ε Ηολιγυσοδ με τις ελές διαπορές από τα πρότυπα του James Bond και Rambo: δεν πρόκειται περί ατομικής επιτυχίας, αλλά συλλογικής, κομμουνιστικής νίκης, ο ήρωας δεν περιστοιχίζεται από ωραία ημίγυμνα, θηλυκά αντικείμενα, είναι γνήσιος πατριώτης, υπόκομος στους ανώτερους του και δίκαιος στους υπό των διαταγών του, δεν μιλά τυφλά τους Αμερικανούς (οι οποίοι δεν είναι ολοι κακοί, ορισμένοι συνεργάζονται μάλιστα με τους Ρώσους), και στο τέλος πεθαίνει από σφαίρα πιστόλας. Ηθικό δίδαγμα: οι Ρώσοι έχουν να μάθουν ακόμα πολλά. Δεν είναι καθόλου επικερδές το να ευσιάζεις το προσοδοφόρο πεδίο της συνέχειας μιας κινηματογραφικής επιτυχίας, ακόμα και προς χάρην μιας ιδεολογίας.

«Όποιος έχει τον έλεγχο των μέσων μαζικής επικοινωνίας, κανονίζει τις μοίρες του κόσμου. Τώρα το διοικεί η Ρωσία μέσω των Ηνωμένων Εθνών», μεγαλοστομεί ο ήρωας. Τουλάχιστον το πρώτο μέρος της δήλωσης αληθεύει μέχρι ενός σημείου (το δεύτερο περιττεύει πάντως σχολίου), και την επίδραση του έχει δεχτεί και το ίδιο το ABC. Από τη μια οι χωρίς διακοπή διαμαρτυρίες, από την άλλη οι συνεχείς διαδηλώσεις έξω από τα κτίρια τους,

τους ανάγκασαν να προβούν σε ορισμένες αλλαγές πριν από τη μετάδοση: ο γνήσιος των Σοβιετικών δεν λέγεται πια GORBEITSCHOW (τι σας θυμίζει;) και οι στρατιώτες οι οποίοι βιάζουν την αδελφή του ήρωα δεν είναι πλέον βιενναμέδικης (ήρώσας κομισκά) και αγκαλοξέστη θηνωκότητος.

Το παράδοξο είναι αλήθος άραγε παράχουμε υποτιμητικές προκαταλήψεις για τους Αμερικανούς; ότι τα ποσοστά ακροαματικότητας έπεσαν με κάθε συνέχεια. Λέγεται ότι δεν πολυαυτήθησε κι' ότι το ABC κινδυνεύει να μην βγάλει τα έξοδα του. Από την άλλη μια μικρή δημοσκοπήση της γερμανικής τηλεόρασης WDR με περαστικούς στους δρόμους της Νέας Υόρκης έδειξε ότι γενικά δεν άρυσε η πιαρά, η σχεδόν κοινή γνώμη ήταν «μη ρεαλιστικό». «Μη ρεαλιστικό» όμως όχι ο ρεαλισμός επικρατούσε στις βρασιές της Αμερικής, ή η οικτρή παρουσίαση των κομμουνιστών και του τρόπου ζωής τους, αλλά η πιθανότητα ήττας και κατάληψης της Αμερικής.

Για να είμαστε εντελώς δίκαιοι και για την ιστορία πρέπει να αναφέρουμε ότι και οι Ρώσοι έχουν τον αντίστοιχο μεγα-ήρωα: ο μοσχοβίτης ηθωποιός, ποιητής και τραγουδοποιός ΜΙΧΑΗΛ ΝΟΣ-ΧΚΙΝ στο έργο του ΜΙΧΑΗΛ ΤΟΥΜΑΝΙΣΧΒΙΛΙ «Μοναχικό ταξίδι στη θάλασσα» (ελευθερία μετάφραση). Αποιο και ευρησες ε' ε Ηολιγυσοδ με τις ελές διαπορές από τα πρότυπα του James Bond και Rambo: δεν πρόκειται περί ατομικής επιτυχίας, αλλά συλλογικής, κομμουνιστικής νίκης, ο ήρωας δεν περιστοιχίζεται από ωραία ημίγυμνα, θηλυκά αντικείμενα, είναι γνήσιος πατριώτης, υπόκομος στους ανώτερους του και δίκαιος στους υπό των διαταγών του, δεν μιλά τυφλά τους Αμερικανούς (οι οποίοι δεν είναι ολοι κακοί, ορισμένοι συνεργάζονται μάλιστα με τους Ρώσους), και στο τέλος πεθαίνει από σφαίρα πιστόλας. Ηθικό δίδαγμα: οι Ρώσοι έχουν να μάθουν ακόμα πολλά. Δεν είναι καθόλου επικερδές το να ευσιάζεις το προσοδοφόρο πεδίο της συνέχειας μιας κινηματογραφικής επιτυχίας, ακόμα και προς χάρην μιας ιδεολογίας.

για την ακριβεια...

Επιθυμώ να κάνω μια σειρά από παρατηρήσεις επάνω στο άρθρο της Έμης Μαρτίδου, με τον τίτλο «Στρατηγικές διαπραγματεύσεως με την πολιτική εξουσία: μια ψυχολογική προσέγγιση», που δημοσίευσε το «Έντος» στο τεύχος του Απριλίου.

Έλενας Τσορατζή

Διαλογός

Κατ' αρχήν βρίσκω ότι το άρθρο γενικά, εκτός από το ότι δεν ανταποκρίνεται στον βαρύγδουπο τίτλο του περιέχει πολλές ανακρίβειες, και αναφομοιωτές έννοιες του σύγχρονου φεμινισμού και του γυναικείου κινήματος γενικότερα, (γιατί όλες οι γυναίκες που δουλεύουν για την ελευθέρωση της γυναίκας, δεν αποκαλούν απαραίτητα τον εαυτό τους φεμινίστριες).

Το άρθρο δίνει την εντύπωση ενός συγκροτημένου κειμένου, με γνώση των όσων λέει:

Είναι ένα άρθρο που ξεγελά.

Για λόγους οικονομίας θα αναφερθώ «δειγματοληπτικά» σε τρεις μικρές παραγράφους της πρώτης στήλης του.

Λέει η Έμη ότι οι Γαλλίδες φεμινίστριες, όπως η Lucie Lagarde, η Helene Cixous και η Julia Christeva, χαρακτηρίζουν την ερωτική επιθυμία με τον όρο JOUISSANCE.

Προσωπικά γνωρίζω πολύ καλά τη δουλειά της Helene Cixous. Όμως αυτό που θα πω θεωρώ ότι ισχύει και για τις τρεις, γιατί πρόκειται για ακριβολογία της γαλλικής γλώσσας και όχι για νεολογισμό του φεμινισμού:

Η λέξη JOUISSANCE δεν δηλώνει την ερωτική επιθυμία, αλλά την ηδονή. Και την απόλαυση ευχαρίστηση γενικότερα.

Ο όρος για την επιθυμία είναι ο όρος DESIR και όταν πρόκειται για ανάγκη, BE-SOIN. Όλοι αυτοί οι όροι της γαλλικής γλώσσας είναι βασικοί όροι της ψυχολογικής θεωρίας και πρακτικής.

Η επιθυμία είναι η κίνηση, η τάση προς ευχαρίστηση ή οποία εκδηλώνεται μέσω των

σημείων, όχι όμως η ίδια η ευχαρίστηση σαν ηδονή, σαν πραγμάτωση της επιθυμίας. Ας πούμε κοινότητα και απλά, ότι επιθυμία είναι το «θέλω». (Άλλο το «πεινώ» και άλλο το «τρέψω»).

Μόνο μ' αυτή τη διαφοροποίηση μπορεί να γίνει πραγματικό αντίληψη και η προβληματική του γυναικείου λόγου.

Η αναγκαιότητά του. Ο γυναικείος λόγος είναι η συμβολική με την οποία γυναίκα δηλώνει, καθιστά ορατή, τη δική της επιθυμία.

Φυσικά επιθυμία υπάρχει και χωρίς συμβολική. Όπως και η ηδονή. Ζωή υπάρχει πολύ πριν τον ερχομό των συμβόλων. Όμως από τη στιγμή που γίνουμε Ιστορικά όντα, παραγωγοί νοήματος Ιστορικού, τότε οτιδήποτε δεν εγγράφεται σ' αυτή τη διαδικασία κινδυνεύει να συντριβεί, να θυματοποιηθεί. Έστω και αν παράγει. Ο γυναικείος λόγος, στοχεύει στο να ιστοριοποιήσει την ύπαρξη της γυναίκας. Να της δώσει την ευκαιρία να πραγμάτωσει την επιθυμία της μέσα στην Ιστορία. Κάνοντας ορατή την ύπαρξη της.

Λέει η Έμη στην επόμενη παράγραφο: «η έκφραση της επιθυμίας δεν είναι φυσικά γυναικείο προνόμιο γι' αυτό αρνούμαστε να δεχτώ τον διαχωρισμό μεταξύ του Γυναικείου και Αντρικού Λόγου. Η διαφορά μεταξύ των φύλων, δεν καθορίζεται από το αν είσαι άνδρας ή γυναίκα (αλλά από τι άλλο Έμμη), αλλά κατά πόσο αποτελείς ένα αναπόσπαστο μέρος της ανδρικής φαλλικής οικονομίας...».

Διαβάστε παρακαλώ προσεκτικά αυτό το αναπόσπαστο. Που άλλα μας λέει και άλλα

θέλει προφανώς να μας πει. Σας παραπέμπω τώρα στη διακήρυξη ίδρυσης του Κέντρου που βρίσκεται στο περιοδικό ακριβώς πλάι στο άρθρο της Έμης. Διαβάζω το δεύτερο σκοπό: «Η ανάπτυξη του γυναικείου λόγου και η προώθηση νέου τρόπου αντιμετώπισης όλων των εκδηλώσεων της ζωής μέσα από τη γυναικεία αντίληψη...».

Η σύγχυση των εννοιών είναι καταφανής. Το κείμενο αντιφάσκει με τις διακηρύξεις της οργάνωσης της οποίας η συγγραφέας είναι ιδρυτικό μέλος. Ολ' αυτά βέβαια δεν είναι χωρίς σημασία... Σχετικά με αυτή την παράγραφο θάθελα να πω τα εξής:

Η διαφορά μεταξύ των φύλων δεν είναι κάτι που μπορεί να καθοριστεί από οτιδήποτε άλλο εκτός από τον ίδιο της τον εαυτό.

Διαφορά σεξουαλική σημαίνει ακριβώς αυτό: Είμαι γυναίκα. Η, είμαι άντρας...

Υπάρχει γυναίκα και υπάρχει άνδρας.

Υπάρχουν δύο οικονομίες ύπαρξης, επιθυμίας, ηδονής, παραγωγής, ιστορίας. Διαφορετικές και αλληλοσυμπληρωνόμενες ως προς την παραγωγή της ζωής και της Ιστορίας. Ο γυναικείος λόγος γεννιέται ή καλύτερα αποκαλύπτεται και εγγράφεται, στην προσπάθεια να γίνει ορατό αυτό το γεγονός.

Ότι δηλαδή υπάρχει διαφορά. Ότι υπάρχει αλλά οτιδήποτε.

Όσο για τον αντρικό λόγο, απομένει να γίνει και αυτός ορατός μέσα από τη ιστορική μετάθεση που επιφέρει η ελευθέρωση του γυναικείου. Δεν είναι ασφαλώς ο φαλλοκεντρικός.

Ο φαλλοκεντρικός λόγος είναι η ερμηγεία του κόσμου, η πραγμάτωση και ερμηγεία της Ιστορίας μέσα από μια και μόνη οικονομία, που είναι μόνον φαλλοκεντρική αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι αυτή είναι η ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗ ΑΝΤΡΙΑΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ.

Η φαλλοκεντρική οικονομία είναι κοινή, αν και με ασύμμετρο τρόπο, και στα δύο φύλα. Είναι γεγονός ότι ο φαλλοκεντριζμός δημιουργεί όλες τις δομές εξουσίας που υπάρχουν. Όπως επίσης είναι γεγονός ότι δημιουργήσει και όλες τις συμβολικές δομές. Όλες τις «θετικές» πολιτιστικές μορφές όπως τις γνωρίζουμε μέχρι την εποχή μας. Είναι διπλό το πρόσωπο της οικονομίας του Έντος χωρίς άλλον, της φαλλοκεντρικής οικονομίας.

Και πολύ ευρύτερο, και βαρύτερο, από ότι υποψιάζονται οι φεμινίστριες. (Χωρίς τη ψυχολογία, σαν πρακτική, αυτή η αντίληψη παραμένει ατελής).

Το δεύτερο πράγμα που θα ήθελο να πω σχετικά μ' αυτή την παράγραφο και με τον δεύτερο σκοπό του Κέντρου είναι το εξής:

Ασφαλώς τον γυναικείο λόγο δεν τον αναπτύσσει επί σκοπού μια οργάνωση.

Ο γυναικείος λόγος αναπτύσσεται από κάθε γυναίκα που θέλει να εγγράψει την επιθυμία της, να την φανερώσει, για να μπορέσει να ζήσει. (Ελευθέρω). Ο γυναικείος λόγος υπάρχει από μόνος του. Αλλά και πιο συγκεκριμένα, μέσα στον Κυπριακό χώρο έχει ήδη εκδηλωθεί, προς μια επαναστατική γυναικεία κατεύθυνση, σε κάποιες πολύ συγκεκριμένες περιπτώσεις. Πολύ πριν την ύπαρξη του Κέντρου.

Αυτό που θα μπορούσε να κάνει το Κέντρο είναι να αναγνωρίσει αυτό το γεγονός και να το διαφυλάξει. Και όχι να το αποθνήσκει. Και να μην μπορεί, να το αποθνήσκει. Και να μην μπορεί, να το αποθνήσκει. Και να μην μπορεί, να το αποθνήσκει.

κάνει το Κέντρο είναι να αναγνωρίσει αυτό το γεγονός και να το διαφυλάξει. Και όχι να το αποθνήσκει. Και να μην μπορεί, να το αποθνήσκει. Και να μην μπορεί, να το αποθνήσκει.

Και ερχομαι στην τρίτη και τελευταία παράγραφο που σχολιάζω

Εδώ διαβάζουμε... «το μόνο που υποστηρίζω είναι ότι η γυναίκα μπορεί πιο εύκολα να ταυτιστεί με την επιθυμία γιατί η ίδια δεν αποτέλεσε ποτέ αναπόσπαστο μέρος της δεσποτικής πολιτικής εξουσίας παρά ως άρνηση, NEGATION, ως αντίποδας της Εξουσίας, που κατόπιν κάθε οικειοποίηση, κάθε κλείσιμο, κάθε ανακατάληψη, κάθε τι που είναι ή λέγεται (θέση)».

Έβαλα την τελευταία φράση σε εισαγωγικά γιατί είναι πορμένη καταγράμμα, από το βιβλίο μου «Αποκατάλαξη για τη νη» σελ. 49, και το πραγματικό της νόημα πόρρω απέχει από αυτό που της προσδίδει η Έμη.

Ας βάλουμε λοιπόν τα πράγματα στη θέση τους.

Εδώ έχουμε τη χρήση ενός ακόμη όρου της ψυχολογίας: NEGATION. Διαβάζον-

τας την παράγραφο δεν ξέρουμε αν η Έμη, λέγοντας άρνηση, εννοεί την άρνηση της εξουσίας προς τη γυναίκα, ή την επανάσταση της γυναικείας προς την εξουσία. Έτσι όπως δίνεται η φράση είναι σαν να το ένα εξυπακούει απόλυτα το άλλο. Το ένα να είναι η άρνηση και φυσική συνέπεια του άλλου.

Ενώ πρόκειται για δύο εντελώς διαφορετικές καταστάσεις, στιγμές, που οπωσδήποτε η ύπαρξη της μιας, δεν εξυπακούει απαραίτητα και το ερχομό της άλλης.

Εν πάσει περιπτώση, ο όρος NEGATION στην ψυχολογική εμπειρία αλλά και στη εμπειρία του γυναικείου κινήματος που χρησιμοποιεί αυτή την γνώση χρησιμοποιείται για να περιγράψει τη συμβολική δομή που αρνιέται την επιθυμία της γυναίκας (είτε αυτή εκφράζεται εξωτερικά, επί της γυναίκας είτε τη φέρει μέσα της η ίδια η γυναίκα σαν άρνηση του εαυτού της. Και της άλλης γυναικείας φυσικά), και όχι στην επανάσταση της γυναίκας προς την εξουσία.

Η αισθησιακή εξέγερση της γυναίκας προς τούτες τις δομές δεν είναι αποτέλεσμα άμεσο της άρνησης, εφ' όσον είναι και η ίδια φορέας της. Επιτελείται στις περιπτώσεις που η γυναίκα είναι

πραγματικά σε θέση να διακρίνει αυτές τις δομές και στον εαυτό της, για να μην την αναπαράγει διαρκώς την εξουσία σε πιο πολύπλοκα επίπεδα. Μόνον η ψυχολογική πρακτική προσφέρει αυτή τη δυνατότητα.

Το άλλο σημείο που χωρίζεται, είναι όταν η Έμη λέει πως η γυναίκα μπορεί πιο εύκολα (εννοεί από τον άντρα) να ταυτιστεί με την επιθυμία λόγω της σχέσης της με την εξουσία σαν άρνηση, αντίποδας.

Εδώ έχω να πω το εξής: Η επιθυμία δεν είναι κάτι με το οποίο ταυτιζόμαστε εκτός αν πρόκειται για την επιθυμία του άλλου.

Η επιθυμία είναι κάτι που ακριβώς είναι ή συμπίπτει.

Στην περίπτωση που ταυτιζόμαστε με την επιθυμία του άλλου που είναι και η πιο συνήθης περίπτωση, τότε αναπτύσσουμε μια σειρά από μηχανισμούς εξουσίας. Για να την ιδιοποιηθούμε. Η εποχή της εξουσίας είναι η εποχή της ανωριμότητας. Η εποχή που ο άνθρωπος δεν είναι ακόμη σε θέση να αναγνωρίσει και να αποδεχτεί τον εαυτό του.

Το άρθρο υποφέρει συνεχώς από τέτοιες εξισώσεις εννοιών που το μόνο που εξυπηρετούν είναι βέβαια η εξουσία...

Είναι το στάδιο της αναπαράγωγής της σε πιο εκλεπτυσμένα και ίσως πιο τρομακικά επίπεδα.

Γιατί βέβαια δεν μπορούμε να χρησιμοποιούμε όπως μας κατεβεί όρους μιας τόσο πολύπλοκης εμπειρίας, επεκταλούμενοι από την άγνοια των περιστάσεων, μόνο και μόνο για να προβάλλουμε τα συμπεράσματα που μας συμφέρουν.

Ναπερνάμε για επαναστάτες, αυθεντικοί και μοντέρνοι. Την ακριβή γνώση τη δίνει μόνον η εμπειρία. Η πρακτική. Και οπωσδήποτε όχι η ιδιοποίηση του λόγου, του προσώπου, της ιστορικότητας μιας άλλης γυναίκας της επιθυμίας της.

Επειδή οι δομές της άρνησης της επιθυμίας είναι εκωτερικευμένες από τις ίδιες τις γυναίκες, η διαδικασία ελευθέρωσης, για όσες πραγματικά την αναζητούν, είναι μακρόχρονη και επώδυνη.

Για να το πούμε και στα λατινά: Η εξουσία, η κάθε εξουσία, και όχι μόνο αυτό που αποκαλεί η Έμη, δεσποτική πολιτική εξουσία, προβάλλει επάνω στη γυναίκα το δικό του εαυτό της, το «αρνητικό» της, της αρνιέται την οδύνη.

Από συνειδητή λίσσα και ανικανότητα ως προς τη σχέση της γυναίκας με τη φύση. Γιατί είναι αυτή η πηγή της ηδονής και της επιθυμίας. Από το γεγονός ότι γεννά και το δύο φύλα. (Αυτή είναι και η διαφορά της από τον άντρα, ο οποίος έχει άλλη σεξουαλική και ιστορική οικονομία). Για να γίνει υποφερτό ότι αυτή η πηγή των ηδονών, της πείνας και της σεξουαλικότητας, έχει «επιπλέον» και δική της σεξουαλικότητα; Ότι δεν είναι ανήκει. Ότι είναι άνθρωπος με δύο λόγια.

Η φραλλοκεντρική ερμηγείωση του κόσμου που δεν ανέχεται αυτή την θηλυκία οικονομία, εκφράζεται και από άντρες και από γυναίκες. Και από γυναίκες σε άγνοια και από προοδευτικές φεμινίστριες.

Προτού κλείσω θα ήθελα να προσθέσω κάτι για την HELENE CIXOUS την οποία επικαλείται η Έμη όταν μιλά για την επιθυμία, ή την ηδονή. Την άκουσα με τα αυτιά μου να... αρνιέται κατηγορηματικά για τον εαυτό της, τον όρο φεμινίστρια. Ευχαριστώ.

παλιά λευκωσία: άγιος κασιανός, χρυσαινιώτισσα

Ολοκληρώνουμε σ' αυτό το τεύχος τη δημοσίευση της μελέτης της δρως Αικατερίνης Χρ. Αριστείδου, «Παλιά Λευκωσία, Άγιος Κασσιανός και Χρυσαινιώτισσα».

Ο Άγιος Κασσιανός χαρακτηρίζεται από σπίτια χτισμένα ως επί το πλείστον στα τέλη του 19ου και αρχές του 20ου αιώνα, από πλιθάρη ή από πέτρα, ανάλογα με την οικονομική κατάσταση του τότε ιδιοκτήτη τους. Οι δρόμοι είναι πολύ στενοί και το πλάτος τους σε πολλές περιπτώσεις, ιδιαίτερα κοντά στην εκκλησία, δεν ξεπερνά τα 6-8 πόδια. Το πλάτος του δρόμου έπρεπε να είναι τέτοιο ώστε να χωράει ένα γαϊδάρο φορτωμένο ή μian άμαξα. Τόσο ο Άγιος Κασσιανός όσο και η Χρυσαινιώτισσα είχαν πολλές βοδάμαξες, αμάξια και χειράμαξες, οι οποίες μαζί με τις καμήλες, τα μουλάρια και τα γαϊδουρία αποτελούσαν τα βασικά συγκοινωνιακά μέσα κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας. Μετά την πρώτη δεκαετία της Αγγλοκρατίας, γύρω στα 1890 στις κάτω εννορίες χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά και το ποδήλατο.

Βασικό στοιχείο της αρχιτεκτονικής των σπιτιών του Αγίου Κασσιανού, όσο και της Χρυσαινιώτισσας, είναι οι πολλές καμάρες που βρίσκονται στο εσωτερικό των οικοδομών σχηματίζοντας ωραιότερες βεράντες που βλέπουν προς μια ευρύχωρη εσωτερική αυλή. Το πάτωμά τους αποτελείται κυρίως από παραδοσιακά μάρμαρα. Όμως σε πολλά σπίτια υπάρχουν και σανιδώματα.

Οι πόρτες είναι ψηλές, καμαρόπορτες, με ημικυκλική σιδερένια γραδέλλα στο άνω μέρος. Τα παράθυρα, ιδιαίτερα αυτά που βλέπουν στο δρόμο, είναι στενά και πολύ ψηλά. Αυτή τους η κατασκευή εξασφάλιζε άπλετο φωτισμό κατά τη διάρκεια της ημέρας, πράγμα πολύ αναγκαίο, αν ληφθεί υπόψη ότι ο ηλεκτρισμός στις Κάτω Εννορίες μπήκε μετά το 1913. Μέχρι τότε τα σπίτια φωτιζόνταν από την πατροπαράδοτη λάμπα του πετρελαίου και οι δρόμοι με φανάρια. Η χρήση οδικών φαναριών άρχισε τις τελευταίες δύο δεκαετίες του 20ου αιώνα.

Στο κέντρο της εννορίας του Αγίου Κασσιανού βρίσκεται η ομώνυμη εκκλησία, η μόνη σ' όλη την Κύπρο αφιερωμένη στον Άγιο αυτό που εορτάζεται στις 29 Φεβρουαρίου, κάθε τέσσερα χρόνια και σε μη δίσεκτα χρόνια λειτουργείται στις 28 Φεβρουαρίου. Χτίστηκε το 180

αίωνα και επισκευάστηκε το 1854 στο χώρο παλαιότερης δικλιτης εκκλησίας, η οποία καταλάμβανε την ίδια έκταση. Η παλαιά εκκλησία καταστράφηκε το 16ο αιώνα, πιθανότατα το 1570. Από αυτή σώζονται οι δύο αψίδες και το καμπαναριό που ενσωματώθηκαν στη νέα εκκλησία, μέρος του ξυλόγλυπτου τέμπλου και πολλές εικόνες. Πάνω ψηλά στο εξωτερικό μέρος του δυτικού τοίχου τις εκκλησίας, ανάμεσα σ' άλλα κομμάτια υπάρχει εντοιχισμένο ένα ανάγλυφο του 15ου αιώνα που εικονίζει την Παναγία βρεφοκρατούσα.

Η εκκλησία του Αγίου Κασσιανού έχει δύο κλίτη, από τα οποία το νότιο είναι πλατύτερο από το βόρειο. Ο ναός έχει και δεύτερη αγία τράπεζα, στη βόρεια αψίδα, ίσως γιατί ο παλαιότερος ναός ήταν διδύμος αφιερωμένος σε δύο Αγίους. Όμως, είναι ακόμη δυνατόν η δεύτερη αγία Τράπεζα να προέρχεται από άλλη καταστραμμένη εκκλησία και να εγκαταστάθηκε εδώ στο βόρειο κλίτος του ναού λόγω της ιερότητάς της.

Ο γυναικωνίτης στηρίζεται πάνω σε δύο αψίδες, οι οποίες διακόπουν τα δύο κλίτη σχηματίζοντας ένα είδος νάρθηκα. Αξίζει ακόμη να σημειωθεί ότι ο ναός έχει δύο εισόδους και τρεις αντηρίδες στη δυτική όψη. Ο Άγιος Κασσιανός ανήκει στο χαρακτηριστικό τύπο εκκλησίας που είναι ο πιο πλατιά διαδεδομένος σ' όλη την Κύπρο κατά το 19ο αιώνα.

Η εκκλησία του Αγίου Κασσιανού, όπως και της Χρυσαινιώτισσας, φημίζεται για τις παλαιές και ωραιότερες της εικόνες. Οι σημαντικότερες απ' αυτές είναι η εικόνα της Θεοτόκου που φέρει χρονολογία 1529 και η εικόνα του Αγίου Κασσιανού, της οποίας το χρυσό πλαίσιο φέρει χρονολογία 1786. Στην ίδια ημερομηνία ανάγεται πιθανότατα και το αργυρό λεμβοειδές κάλυμμα (κουκούλιόσκούφα του Αγίου, το οποίο είναι στολισμένο με πολύτιμους λίθους. Όμως, το πολυτιμότερο και ωραιότερο κειμήλιο της εκκλησίας αυτής είναι ένα μεγάλο χρυσό περικάλυμμα ευαγγελίου, που φέρει θαυμάσιες επεξεργασμένες εικόνες των Παθών και της Ανάστασης του Κυρίου, των διαφόρων σταδίων της ζωής του,

Η εννορία του Αγίου Κασσιανού περιλαμβάνει τις πιο κάτω Οδοούς: Αγίου Κασσιανού, Αυτοκράτειρας Θεοδώρας, Μεγάλου Κωνσταντίνου, Χαϊντάρ Πασιά, Αγίου Ιακώβου και μέρος των οδών Αγίου Γεωργίου και Μίνως. Η εννορία του Αγίου Κασσιανού καταλαμβάνει περίπου την ίδια έκταση με τη Χρυσαινιώτισσα, ήταν περισσότερο πυκνοκατοικημένη με αποτέλεσμα ο πληθυσμός της να είναι πάντοτε ελαφρά μεγαλύτερος απ' εκείνο της Χρυσαινιώτισσας. Ο Άγιος Κασσιανός το 1881 είχε 394 κατοίκους ή το 2,59% του συνόλου των κατοίκων της Λευκωσίας και των 9 προαστείων της, που τότε ήταν 15.202. Οι κάτοικοι του Αγίου Κασσιανού έφθασαν τους 468 το 1891, τους 522 το 1901, τους 626 το 1911 και τους 633 το 1921. Με την ανάπτυξη που γνώρισε η εννορία στην εικοσαετία 1930-50, ο αριθμός των κατοίκων της αυξήθηκε σε 960 το 1931 και στους 1177 το 1946 (έναντι 707 και 901 κατοίκων της Χρυσαινιώτισσας αντιστοίχως). Όμως η τουρκική εισβολή που είχε ως αποτέλεσμα την κατάληψη των 3/4 της εννορίας από τους Τούρκους, μείωσε τρομερά τον πληθυσμό της, έτσι που το 1982 ο αριθμός τους ήταν μόνο 64 άτομα έναντι 269 της γειτονικής Χρυσαινιώτισσας.

των ευαγγελιστών κ.ά. Το χρυσό κάλυμμα φέρει χρονολογία 1806, ενώ το βιβλίο του ευαγγελίου τη χρονολογία 1761.

Με την εκκλησία του Αγίου Κασσιανού συνδέεται και ένα πατροπαράδοτο έθιμο που σχετίζεται με το κάψιμο του Ιουδα. Αυτό γινόταν κάθε Δευτέρα του Πάσχα. Σύμφωνα με μαρτυρίες κατοίκων της περιοχής, που παρακολουθούσαν για δεκαετίες το έθιμο, ο Ιουδας ετοποθετείτο πάνω στα κάγκελλα της εκκλησίας και αρκετοί κάτοικοι της εννορίας πυροβολούσαν αυτόν μέχρις ότου να πάρει φωτιά και να καεί. Το κάψιμο του Ιουδα συνεχίστηκε μέχρι και το Πάσχα του 1931. Όμως, μετά τα Οκτωβριανά του 1931, αυτό σταμάτησε κάτω από τις ακλόουθες συνθήκες. Το Πάσχα του 1932, ο τότε κυβερνήτης Σερ Ρόνολτ Στόρρς (1926-1932) έστειλε ανθρώπους που να κρυφτούν στο σπίτι του Σέρτσιοι, που βρισκόταν απέναντι στην εκκλησία και απ' εκεί να παρακολουθήσουν την όλη διαδικασία. Όμως, όταν οι κάτοικοι του Αγίου Κασσιανού πληροφορήθηκαν ότι θα τους παρακολουθήσουν, αποφάσισαν να μη προβούν στο κάψιμο του Ιουδα και έτσι από τότε το έθιμο ποτέ πια δεν επαναλήφθηκε.

Πλησίον της εκκλησίας του Αγίου Κασσιανού, επί της οδού Χαϊντάρ Πασιά, παραπλεύρως της οικίας Ασκώτη, βρίσκεται το σπίτι που έζησε ο Άγγλος στραταρχής Λορδος Κίτσεναρ, που υπήρξε ο πρώτος που χωρομέτρησε την Κύπρο, μετά την αγγλική κατοχή. Είναι άξιο προσοχής ότι η ανεύρεση κατάλληλης για την προσωπικότητά του οικίας αναζητήθηκε στις κάτω εννορίες. Το γεγονός τούτο είναι ενδεικτικό της αιγλής και της καλής φήμης που έχαιραν οι εννορίες αυτές. Το αρχοντικό αυτό, που χρησιμοποιήθηκε από τον διεθνούς φήμης αυτόν Άγγλο στρατιωτικό και πολιτικό βρίσκεται λίγα μέτρα δυτικά της εκκλησίας του Αγίου Κασσιανού. Η περιοχή αυτή σήμερα κατέχεται από τους Τούρκους. Στην οικία αυτή, πάνω στον εξωτερικό τοίχο της οποίας αργότερα εντοιχίστηκε και αναμνηστική πλάκα, ο Κίτσεναρ έζησε από το 1880 ως το 1883. Η

εντοιχισμένη πλάκα φέρει την επιγραφή: «HERE LIVED CAPT. H.H. KITCHENER DIRECTOR SURVEY AND LAND REGISTRY OFFICE 1880-1883».

Νότια της οικίας του Κίτσεναρ, συνεχόμενο με την εσωτερική αυλή της υπήρχε ένα κτήμα που ανήκε στον Χατζηγεωργάκη Κορνέσιο. Μέσα σ' αυτό το κτήμα υπήρχε το οικογενειακό παρεκκλήσι του Αγίου Ιακώβου, για το οποίο σώζεται παράδοση ότι υπήρξε μοναστήρι των Λουζινιανών. Το παρεκκλήσι αυτό μαζί με ένα μεγάλο τεμάχιο γης περιήλθε στην κατοχή του Τσιελεπηγιώρκου, εγγονού του Κορνέσιου και απ' αυτόν στην κληρονομία του οικογένεια Γλυκύ, η οποία αργότερα παραχώρησε το νοτιοδυτικό χώρο του ναϊσκου για να ανοικοδομηθεί το πρώτο στην Κύπρο ορφανοτροφείο -εκθετοτροφείο γύρω στο 1912. Ο ναϊσκος αυτός που καταστράφηκε από τους Τούρκους, παρουσιάζει της εξής ιδιομορφία: το ιερό του ήταν στραμμένο προς βορρά αντί όπως συνηθίζεται προς Ανατολάς.

Στην εννορία του Αγίου Κασσιανού κτίστηκε το πρώτο δημοτικό σχολείο των κάτω εννοριών, το οποίο άρχισε να λειτουργεί το 1921. Οι μαθητές του προέρχονταν απ' όλες τις κάτω εννορίες της Χρυσαινιώτισσας, του Αγίου Κασσιανού, του Αγίου Λουκά και του Ταχτακαλά. Τούτο διέθετε επιβλητικό κτίριο κοντά στην εκκλησία του Αγίου Γεωργίου. Αριστερά της εκκλησίας το αρρεναγωγείο και δεξιά το παρθενγωγείο. Το πετρόκτιστο αυτό κτίριο, με μεγάλες άνετες αίθουσες, εθεωρείτο θαύμα αρχιτεκτονικής για την εποχή του. Το δημοτικό αυτό σχολείο κάλυπτε τις ανάγκες τεσσάρων εννοριών και η προσφορά του στα γράμματα και ιδιαίτερα στην πνευματική και πολιτιστική ζωή της Λευκωσίας υπήρξε σημαντική και πολύπλευρη. Ήταν ένα από τα πρώτα δημοτικά σχολεία της Λευκωσίας και απ' αυτό απεφοίτησαν χιλιάδες μαθητές και μαθήτριες, γόνιμοι γνωστών οικογενειών της Λευκωσίας, που σήμερα διαπρέπουν σ' όλους τους επιστημονικούς και επαγγελματικούς

κλάδους. Όπως γιατροί, δικηγόροι, βουλευτές, δάσκαλοι, καθηγητές, οι πρώτοι τυπογράφοι της Λευκωσίας, επιχειρηματίες, έμποροι, βιοτέχνες, χρυσοχοί και υποδηματοποιοί, όλων των ειδών τεχνίτες, γνωστοί μάστορες, κτίστες κ.ά.

Όλοι αυτοί δεν υστερούσαν με την προσφορά τους στην ομαλή και αξιοπρεπή ζωή των εννοριών τους. Μερικοί απ' αυτούς διατηρούν ακόμη τα πατρογονικά τους σπίτια στις κάτω εννορίες. Ακόμη και οι άλλοι, που μετά το γάμο τους εγκαταστάθηκαν σ' άλλες εννορίες της πόλης, ενθυμούνται με πολλή αγάπη και νοσταλγία τις εννορίες τους, τις οποίες συχνά επισκέπτονται με ιδιαίτερη χαρά και ικανοποίηση. Αλλά, δυστυχώς υπάρχουν και πολλοί των οποίων τα σπίτια, ιδιαίτερα όσων ζούσαν στον Άγιο Κασσιανό, είναι τώρα κατεχόμενα από τους Τούρκους ή βρίσκονται στη νεκρή ζώνη. Όλοι όμως ανεξαιρέτα θυμούνται με θλίψη και παράπονο το αγαπημένο τους σχολείο, που για πολλά τώρα χρόνια παραμένει στη νεκρή ζώνη, μόνο, ερειπωμένο και βουβό!

Η Χρυσαινιώτισσα και ο Άγιος Κασσιανός δεν υστέρησαν ούτε στην πνευματική δραστηριότητα, που αναπτύχθηκε μετά το 1878 διαδεχόμενη την ανυπαρξία της πνευματικής ζωής επί Τουρκοκρατίας. Οι δάσκαλοι, οι λίγοι επιστήμονες και άλλοι μορφωμένοι άνθρωποι των εννοριών αυτόν έπαιζαν βασικό ρόλο στην αλλαγή. Η ελεύθερη κυκλοφορία ελλαδικών εντύπων και η έκδοση κυπριακών εφημερίδων συνέτειναν στην ανάπτυξη πνευματικής πρόοδου. Σ' αυτό συνέβαλε και η δημιουργία αναγνωστηρίων και συλλόγων, όπως ήταν το καφενείο - αναγνωστήριο «Ελευθέρια», που ιδρύθηκε γύρω στα 1925, από τον δικηγόρο Πυγμαλιώνα Ιωαννίδη και λειτούργουσε σε κτίριο της εκκλησίας της Χρυσαινιώτισσας και οι σύλλογοι Ολυμπιακός και Ορφείας, που ιδρύθηκαν ο πρώτος το 1931 και ο δεύτερος το 1948. Ακόμη και φρουροί της περιοχής, στις δύσκολες συνθήκες της σημερινής σκληρής κατο-

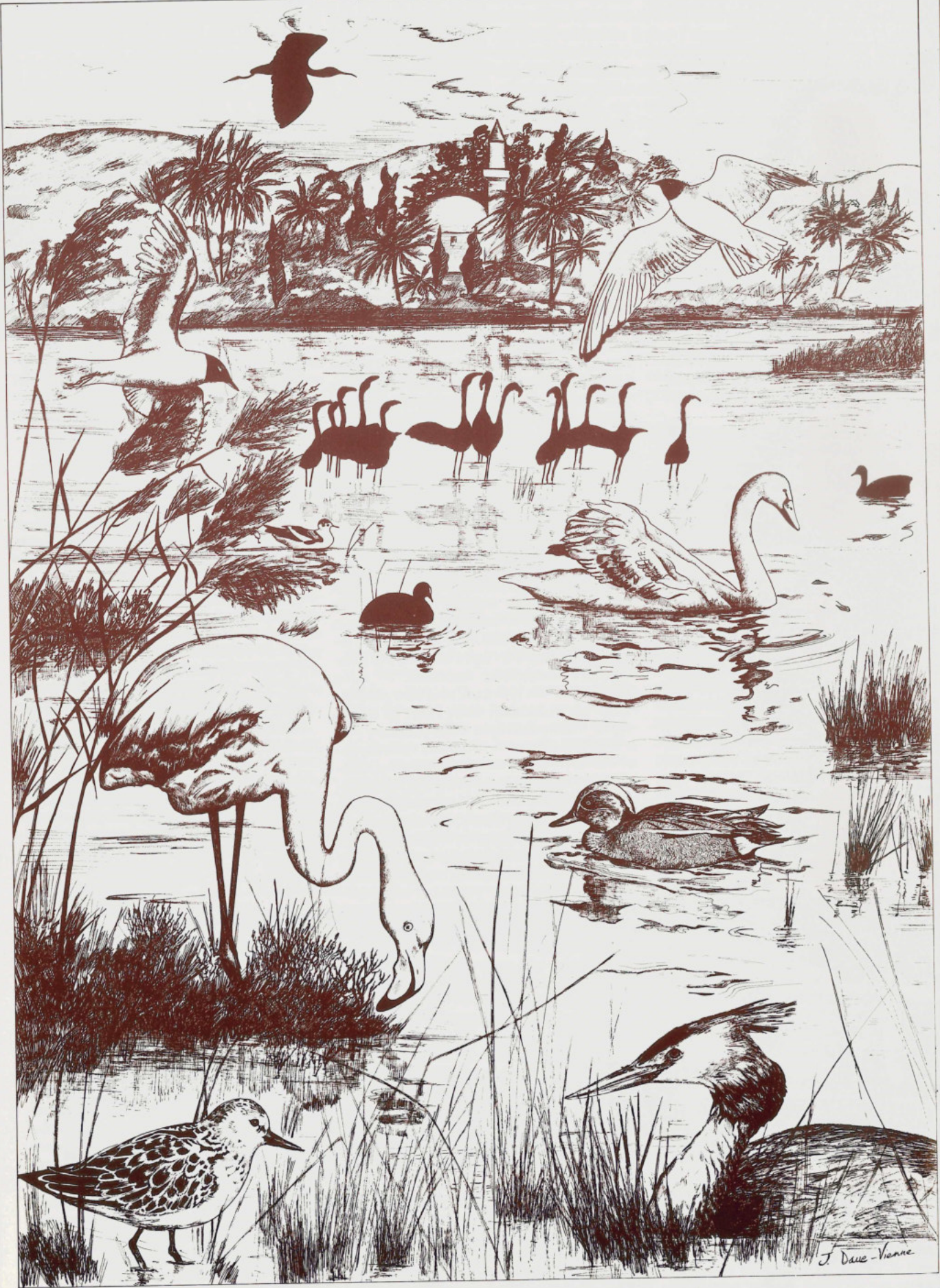
χή ενός μεγάλου μέρους των ακριτικών αυτών περιοχών, τα δύο αυτά ακριτικά σωματεία, ο Ολυμπιακός και ο Ορφείας, προσελκύουν στις αίθουσες τους καθημερινά δεκάδες κατοίκους της περιοχής και τους κρατούν δεμένους με τη γη, την ιστορία και τις πολιτιστικές παραδόσεις τους.

Προς την περιοχή αυτή, τα τελευταία χρόνια, προσανατολίζονται, εγκαθιστούν την έδρα τους και αναπτύσσουν πλούσια πολιτιστική δραστηριότητα και διάφοροι άλλοι φορείς της σύγχρονης πολιτιστικής ζωής της πρωτεύουσας. Με την αξιόπαινη προσπάθεια του Δήμου Λευκωσίας ανακαινίσθηκε η ιστορική Πύλη Αμμοχώστου και αποτελεί σήμερα κέντρο αξιόλογων δραστηριοτήτων του πολιτιστικού τμήματος του Δήμου Λευκωσίας. Την έδρα τους στην περιοχή της Χρυσαινιώτισσας μετέφεραν επίσης ο Σύνδεσμος Προστασίας της Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς, η Ένωση Αυτοδιδασκτών Ζωγράφων (ΕΝ.Α.Ζ.), το καφεθέατρο ΕΝΑΛΑΕ κ.α.

Βασική βιβλιογραφία R. Gunnis, *Historic Cyprus*, Nicosia, 1973. G. Jeffery, *A Description of the Historic Monuments of Cyprus*, London, 1983. Ι.Κ. Περιστιάνη, *Γενική Ιστορία της Νήσου Κύπρου*, Λευκωσία, 1910. H.A. Mangoian, *The Island of Cyprus*, Bristol, 1947. J.C. Goodwin and A. Symonds, *Inside Cyprus*, Nicosia 1978. Σ. Σοφοκλέους, *Εκκλησίες στην Παλιά Λευκωσία*, Φιλελευθέρως, 20.3.1984 - 24.3.1984. Α.Μ. Μιχαηλίδη, *Χώρα, η παλιά Λευκωσία*, Λευκωσία, 1977. Α. Πετρίδου, «Η Αστική Αρχιτεκτονική», *Διαλέξεις Λαϊκού Πανεπιστημίου*, 1, Λευκωσία, 1984. Α. Κουμπάριδου, *Παραδόσεις περί διασώσεως φορητών εικόνων*, *Κυπριακά Σπουδαία*, Τόμος ΑΒ', Λευκωσία, 1968. Κ. Καραγιώργη, *Χρυσαινιώτισσα - Τακτακαλάς*, *Φιλελευθέρως* 29.12.85 - 4.1.1986. Α. Κουμπάριδου, *Ιστορικοκοινωνικά στοιχεία των κάτω εννοριών Λευκωσίας*, *Κυπριακά Σπουδαία* Τόμος ΜΒ' Λευκωσία 1978. Αικ. Αριστείδου, *Η παραγωγή και το εμπόριο της Κύπρου κατά τους ΙΗ'-ΙΘ' αιώνες*, *Διαλέξεις Λαϊκού Πανεπιστημίου*, 1, Λευκωσία 1984.

M.B.A. MASTER IN BUSINESS ADMINISTRATION
INDIANA CENTRAL UNIVERSITY
INTERCOLLEGE OF MANAGEMENT AND COMMUNICATION STUDIES
17, Herpes Ave., Tel. 454692 - 454613, P.O. Box 4005, NICOSIA CYPRUS

αρχοντικό
λαϊκή - γειτονία: τηλ. 450080

J. Davé-Vienne